

Σχεδιασμός της στρατηγικής για την κοινωνική ένταξη των Ρομά στην Περιφέρεια Κρήτης **Φάση Α'**

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ
2007 – 2013

Με την συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Περιεχόμενα

Προοίμιο	3
Εισαγωγή	5
A. Η Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τους Ρομά	5
A.1 Ποιοι είναι οι Ρομά	5
A.2 Κοινωνική κατάσταση των Ρομά σε επίπεδο Ε.Ε.	8
A.3 Το πλαίσιο της ΕΕ για εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά	10
A.3.1 Θεσμικές Πρωτοβουλίες ΕΕ για τη στήριξη των τοπικών αρχών	11
A.3.2 Το πλαίσιο της Ε.Ε. - Τα κράτη μέλη και οι τοπικές αρχές - Μελλοντικές ενέργειες	13
B. Εθνική Στρατηγική για την ένταξη των Ρομά	17
B.1 Σύντομη παρουσίαση των Ρομά στην Ελλάδα	17
B.2 Μελέτη Δικτύου Ρομ	19
B.3 Η Εθνική Στρατηγική για την κοινωνική ένταξη των Ρομά 2012-2020	20
Κεφάλαιο 1ο : Μεθοδολογία Σύνταξης Επιχειρησιακού Σχεδίου	21
1.1 Αντικείμενο της καταγραφής	21
1.2 Μεθοδολογία καταγραφής της υφιστάμενης κατάστασης του πληθυσμού Ρομά στην Περιφέρεια Κρήτης	22
1.1 Εξειδίκευση, Προγραμματισμός, προσδιορισμός αναμενόμενων αποτελεσμάτων του Σχεδίου Δράσης	27
Κεφάλαιο 2 : Ανάλυση της Υφιστάμενης Κατάστασης	29
2.1. Αποτύπωση υφιστάμενης κατάστασης οικισμών Ρομά	29
2.1.1 Υφιστάμενη Κατάσταση σε Περιφερειακό Επίπεδο	29
2.1.2 Υφιστάμενη κατάσταση στην Περιφερειακή Ενότητα Ηρακλείου	31
2.1.3 Υφιστάμενη κατάσταση στην Περιφερειακή Ενότητα Χανίων	74
2.1.4 Υφιστάμενη κατάσταση στην Περιφερειακή Ενότητα Ρεθύμνου	79
2.1.5 Υφιστάμενη κατάσταση στην Περιφερειακή Ενότητα Λασιθίου	81
2.2 SWOT Ανάλυση	82
2.2.1 SWOT Ανάλυση για τους Ρομά εντός καταυλισμών / οικισμών στην Περιφέρεια Κρήτης	82
2.2.2 SWOT Ανάλυση για τους Ρομά εντός του αστικού ιστού στην Περιφέρεια Κρήτης	84
2.3 Προσδιορισμός και ιεράρχηση των κυριότερων προβλημάτων	85
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: ΔΕΛΤΙΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΡΟΜΑ	90
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΣΥΝΤΕΥΞΕΩΝ - ΕΠΑΦΩΝ	115

Προοίμιο

Στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής πολιτικής και των κατευθύνσεων για τους πληθυσμούς των Ρομά για την περίοδο 2012 -2020, η Ελλάδα, όπως και κάθε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει αναπτύξει Εθνική Στρατηγική/ Εθνικό Στρατηγικό Σχεδιασμό για την κοινωνική ένταξη των Ρομά. Περαιτέρω, δε, αποσκοπείται η ανάπτυξη ενός μακροπρόθεσμου Πολυτομεακού Σχεδίου Δράσης και η εξειδίκευσή του με βάση τις αρχές του κοινωνικού επιχειρησιακού σχεδιασμού ανά τομέα (τομεακά επιχειρησιακά σχέδια) σε περιφερειακό επίπεδο (top- down process) με ολοκληρωμένες παρεμβάσεις που θα υλοποιούνται στους δήμους και τους οικισμούς της χώρας αλλά και με την απαραίτητη συνέργεια επιπέδων και παρεμβάσεων τομεακών και χωρικών.

Επιπλέον για την προγραμματική περίοδο 2014-2020, στο Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΠΕΠ) Κρήτης προβλέπεται να υλοποιηθούν δράσεις που αφορούν στην «κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά», στο πλαίσιο του Θεματικού Στόχου 9: «Προώθηση της κοινωνικής ένταξης, καταπολέμηση της φτώχειας», οι οποίες θα πρέπει να εξειδικευτούν βάση των αρχών της Εθνικής Στρατηγικής και στην ανάπτυξη Περιφερειακής Στρατηγικής για την κοινωνική ένταξη των Ρομά στην Περιφέρεια Κρήτης.

Με γνώμονα τα παραπάνω, το Έργο με τίτλο «Σύμβουλος Υποστήριξης της Περιφέρειας Κρήτης για το σχεδιασμό της στρατηγικής για την κοινωνική ένταξη των Ρομά στην Περιφέρεια Κρήτης», το οποίο ανέλαβε να υλοποιήσει η εταιρεία ANELIXIS ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ, με την από 19/02/2015 υπογραφείσα σύμβαση, έχει με αντικείμενο την επιστημονική, μελετητική και συμβουλευτική υποστήριξη της Περιφέρειας Κρήτης, για το σχεδιασμό της Στρατηγικής για την κοινωνική ένταξη των Ρομά την περίοδο 2014-2020.

Σκοπός του Έργου είναι η εκπόνηση ενός Περιφερειακού Επιχειρησιακού Σχεδίου Δράσης, που θα εναρμονίζεται με τις αρχές της Ευρωπαϊκής και Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά και θα καταλήγει στην Περιφερειακή Στρατηγική για την κοινωνική ένταξη των Ρομά στην Περιφέρεια Κρήτης για την Περίοδο 2014-2020.

Το παρόν Τεύχος αποτελεί το **1ο Παραδοτέο** και αφορά στην εκπόνηση της Α Φάσης (Ενότητα Α και Β) του Έργου και συγκεκριμένα την καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης και τον προσδιορισμό των προβλημάτων του πληθυσμού Ρομά στην Περιφέρεια Κρήτης και περιλαμβάνει την Εισαγωγή και τα Κεφάλαια 1 & 2, ως εξής:

Εισαγωγή

- A. Η Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τους Ρομά
- B. Εθνική στρατηγική για την ένταξη των Ρομά

Κεφάλαιο 1ο : Μεθοδολογία Σύνταξης Επιχειρησιακού Σχεδίου

- 1.1. Αντικείμενο της καταγραφής
- 1.2. Εξειδίκευση, Προγραμματισμός, προσδιορισμός αναμενόμενων αποτελεσμάτων του Σχεδίου Δράσης

Κεφάλαιο 2ο : Ανάλυση της Υφιστάμενης Κατάστασης

- 2.1. Αποτύπωση Υφιστάμενης Κατάστασης Οικισμών
- 2.2. SWOT Ανάλυση
- 2.3. Προσδιορισμός και ιεράρχηση των κυριότερων προβλημάτων

Στην Εισαγωγή, παρατίθενται οι πολιτικές σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο που καθορίζουν τις αρχές σύνταξης του παρόντος Περιφερειακού Επιχειρησιακού Σχεδίου Δράσης.

Στο Κεφάλαιο 1 προσδιορίζεται το αντικείμενο της καταγραφής, παρουσιάζεται η μεθοδολογία αποτύπωσης της υφιστάμενης κατάστασης και ο τρόπος σύνταξης του δελτίου καταγραφής.

Στο Κεφάλαιο 2 αποτυπώνεται και αναλύεται η υφιστάμενη κατάσταση του πληθυσμού των Ρομά εντός και εκτός οικισμών στην Περιφέρεια Κρήτης. Αναλύονται οι τομείς στέγασης, εκπαίδευσης, απασχόλησης, υγείας και κοινωνικής φροντίδας, οι οποίοι αποτελούν τους άξονες προτεραιότητας (τομείς παρέμβασης) που ορίζει η ευρωπαϊκή και εθνική Στρατηγική. Επιπλέον πραγματοποιείται ανάλυση SWOT, ώστε να αποτυπωθούν συνοπτικά τα πλεονεκτήματα, οι αδυναμίες, οι ευκαιρίες και οι «απειλές» του πληθυσμού Ρομά εντός και εκτός οικισμών. Τέλος προσδιορίζονται και ιεραρχούνται τα κυριότερα προβλήματα / ανάγκες που αντιμετωπίζουν οι Ρομά, όπως αυτά προκύπτουν από την καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης και την ανάλυση SWOT.

Εισαγωγή

A. Η Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τους Ρομά

A.1 Ποιοι είναι οι Ρομά

Ρομ (πληθ. Ρομά) είναι ο όρος που χρησιμοποιείται συνήθως στα έγγραφα και στις συζητήσεις πολιτικής της ΕΕ, αν και αυτό περικλείει διαφορετικές ομάδες που περιλαμβάνουν ονόματα όπως των Ρομά, τσιγγάνοι, ταξιδευτές, Μανούς, Ασκάλι, Σίντι και Boyash¹.

Για περισσότερα από χίλια χρόνια, οι Ρομά υπήρξαν αναπόσπαστο μέρος του ευρωπαϊκού πολιτισμού². Σήμερα, με τον εκτιμώμενο πληθυσμό των 10-12 εκατομμυρίων στην Ευρώπη, περίπου έξι εκατομμύρια από τους οποίους ζουν στην ΕΕ, οι Ρομά αποτελούν τη μεγαλύτερη εθνοτική μειονότητα στην Ευρώπη. Περίπου το 70% ζουν στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Σχεδόν το 80% του πληθυσμού ζει σε χώρες που μπήκαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2004 ή είναι σε διαπραγματεύσεις ένταξης. Οι Ρομά υπολογίζεται ότι αποτελούν μεταξύ του 6-11% των πληθυσμών της Βουλγαρίας, των Σκοπίων, της Ρουμανίας και της Σλοβακίας.

Document prepared by the Council of Europe Roma and Travellers Division

(updated: 14/09/2010)	Total country population	Official number	Minimum estimate	Maximum estimate	Average estimate	% of total population
European countries	(July 2009)	(last census)	(source in footnotes)	(source in footnotes)		(from average figure)
Turkey	71.892.807	4 656 (1945)	500.000	5.000.000	2.750.000	3,83%
Romania	22.246.862	535 140 (2002)	1.200.000	2.500.000	1.850.000	8,32%
Russian Federation	140.702.094	182 617 (2002)	450.000	1.200.000	825.000	0,59%
Bulgaria	7.262.675	370 908 (2001)	700.000	800.000	750.000	10,33%
Spain	46.157.822	No data available	650.000	800.000	725.000	1,57%
Hungary	9.930.915	190 046 (2001)	400.000	1.000.000	700.000	7,05%
Serbia (excl. Kosovo)	7.334.935	108 193 (2002)	400.000	800.000	600.000	8,18%
Slovak Republic	5.455.407	89 920 (2001)	400.000	600.000	500.000	9,17%
France	64.057.790	No data available	300.000	500.000	400.000	0,62%
Greece	10.722.816	No data available	180.000	350.000	265.000	2,47%
Ukraine	45.994.287	47 917 (2001)	120.000	400.000	260.000	0,57%

¹ http://ec.europa.eu/justice/discrimination/roma/index_en.htm

² <http://fra.europa.eu/en/theme/roma>

United Kingdom	60.943.912	No data available	150.000	300.000	225.000	0,37%
Czech Republic	10.220.911	11 718 (2001)	150.000	250.000	200.000	1,96%
"The former Yugoslav Republic of Macedonia"	2.061.315	53 879 (2002)	135.500	260.000	197.750	9,59%
Italy	59.619.290	No data available	110.000	170.000	140.000	0,23%
Albania	3.619.778	1261 (2001)	80.000	150.000	115.000	3,18%
Moldova	4.324.450	12 280 (2004)	15.000	200.000	107.500	2,49%
Germany	82.400.996	No data available	70.000	140.000	105.000	0,13%
Portugal	10.676.910	No data available	40.000	70.000	55.000	0,52%
Bosnia and Herzegovina	4.590.310	8 864 (1991)	40.000	60.000	50.000	1,09%
Sweden	9.276.509	No data available	35.000	50.000	42.500	0,46%
Belarus	9.685.768	No data available	10.000	70.000	40.000	0,41%
the Netherlands	16.645.313	No data available	32.000	48.000	40.000	0,24%
"Kosovo"	2.542.711	45 745 (1991)	25.000	50.000	37.500	1,47%
Poland	38.500.696	12 731 (2002)	15.000	60.000	37.500	0,10%
Ireland	4.156.119	22 435 (2006)	32.000	43.000	37.500	0,90%
Croatia	4.491.543	9 463 (2001)	30.000	40.000	35.000	0,78%
Switzerland	7.581.520	No data available	25.000	35.000	30.000	0,40%
Belgium	10.414.336	No data available	20.000	40.000	30.000	0,29%
Austria	8.205.533	No data available	20.000	30.000	25.000	0,30%
Montenegro	678.177	2 826 (2003)	15.000	25.000	20.000	2,95%
European countries	Total country population	Official number	Minimum estimate	Maximum estimate	Average estimate	% of total population
(updated: 03/08/2009)	(July 2009)	(last census)	(source in footnotes)	(source in footnotes)		(from average figure)
Latvia	2.245.423	8 205 (2000)	13.000	16.000	14.500	0,65%
Finland	5.244.749	No data available	10.000	12.000	11.000	0,21%
Norway	4.644.457	No data available	4.500	15.700	10.100	0,22%
Slovenia	2.007.711	3 246 (2002)	7.000	10.000	8.500	0,42%

Denmark	5.484.723	No data available	1.000	10.000	5.500	0,10%
Lithuania	3.565.205	2 571 (2001)	2.000	4.000	3.000	0,08%
Georgia	4.630.841	1 744 (1989)	2.000	2.500	2.250	0,05%
Azerbaijan	8.177.717	No data available	2.000	2.000	2.000	0,02%
Armenia	2.968.586	No data available	2.000	2.000	2.000	0,07%
Cyprus	792.604	560 (1960)	1.000	1.500	1.250	0,16%
Estonia	1.307.605	584 (2009)	1.000	1.500	1.250	0,10%
Luxembourg	486.006	No data available	100	500	300	0,06%
Andorra	72.413	No data available	0	0	0	0,00%
Iceland	304.367	No data available	0	0	0	0,00%
Liechtenstein	34.498	No data available	0	0	0	0,00%
Malta	403.532	No data available	0	0	0	0,00%
Monaco	32.796	No data available	0	0	0	0,00%
San Marino	29.973	No data available	0	0	0	0,00%
Total in Europe	824.827.713		6.395.100	16.118.700	11.256.900	1,36%
European Union area			4.359.100	7.456.500	5.907.800	1,18%
Council of Europe area			6.360.100	15.998.700	11.179.400	1,37%

Εκτιμώμενος πληθυσμός Ρομά στα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης³

³ Ιστοσελίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης, http://www.coe.int/t/dg3/romatravellers/default_en.asp

Κατανομή των Ρομά στην Ευρώπη (καταγραφή του 2007 από το Συμβούλιο της Ευρώπης με «μέσες εκτιμήσεις» συνολικού ύψους 9,8 εκατομμύρια). Το μέγεθος των συμβόλων τροχών αντανακλά το μέγεθος του πληθυσμού Ρομά σε σχέση με τον πληθυσμό της χώρας.

A.2 Κοινωνική κατάσταση των Ρομά σε επίπεδο Ε.Ε.

Οι Ρομά δεν αποτελούν μία ομοιογενή ομάδα, απεναντίας υπάρχουν πολλές φυλές (που περιλαμβάνουν ταξιδευτές, τσιγγάνους, Μανούς, Ασκάλι, Σίντι κλπ) που διατηρούν διαφορετικά πολιτιστικά κατά κύριο λόγο χαρακτηριστικά. Ωστόσο παρά τις διαφορές που πιθανόν να υπάρχουν μεταξύ των διαφορετικών ομάδων, υπάρχουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά, ενώ αντιμετωπίζονται ως ενιαία ομάδα από τους πληθυσμούς μη Ρομά. Παράλληλα έχουν υποστεί στο σύνολό τους σειρά από διώξεις και διακρίσεις σχεδόν σ' όλες τις χώρες όπου έζησαν.

Τα διαθέσιμα στοιχεία δείχνουν, ότι πολλοί Ρομά ζουν σε συνθήκες εξαιρετικά φτωχές, στο περιθώριο της κοινωνίας, και αντιμετωπίζουν ακραία επίπεδα κοινωνικού αποκλεισμού. Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (FRA) σε έρευνες που διενέργησε από το 2008 έως το 2012 διαπίστωσε, επίσης, ότι η προκατάληψη, η μισαλλοδοξία και οι διακρίσεις επηρεάζουν ένα μεγάλο ποσοστό των Ρομά, που ζουν στα κράτη μέλη της ΕΕ, οι περισσότεροι από τους οποίους είναι πολίτες της ΕΕ.

Όπως αναφέρει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην επίσημη ιστοσελίδα της⁴, τα περίπου 6 εκατομμύρια Ρομά, που ζουν σε διάφορα κράτη μέλη, βρίσκονται συχνά υπό πολύ δύσκολες συνθήκες. Περιθωριοποιούνται με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους. Είναι πολύ συχνά

⁴ ec.europa.eu, Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, Καταπολέμηση της περιθωριοποίησης

θύματα ρατσισμού, διακρίσεων και κοινωνικού αποκλεισμού και ζουν σε έσχατη φτώχεια, στερούμενοι επαρκή πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη, την εκπαίδευση και την κατάρτιση, τη στέγη και την απασχόληση. Τα ποσοστά αναλφαβητισμού είναι υψηλά και το μορφωτικό επίπεδο εξαιρετικά χαμηλό, είτε επειδή δεν υπάρχουν τοπικά σχολεία, είτε γιατί τα παιδιά των Ρομά δεν γίνονται δεκτά στα σχολεία. Επιπλέον, οι νεαροί Ρομά πολύ συχνά εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο για διάφορους και πολύπλοκους λόγους. Με λίγες ή και καθόλου δεξιότητες και προσόντα και αντιμέτωποι με βαθιά εδραιωμένες προκαταλήψεις, δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι οι Ρομά δυσκολεύονται εξαιρετικά να βρουν εργασία και να απολαύσουν τα κοινωνικά και οικονομικά οφέλη της απασχόλησης.

Κατά την περίοδο 2007-2013, χορηγήθηκαν περισσότερα από 100 εκατ. ευρώ ως προενταξιακή βοήθεια στο πλαίσιο του μηχανισμού προενταξιακής βοήθειας (ΜΠΒ) για την υποστήριξη της κοινωνικής ένταξης και την ενσωμάτωση των Ρομά στις χώρες της διεύρυνσης, συμπεριλαμβανομένης της στέγασης.

Η περιθωριοποίηση των Ρομά, η βαθιά φτώχεια και οι εξαιρετικά κακές κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες, που συνήθως αντιμετωπίζουν, επηρεάζουν τις πιθανότητές τους για την πρόσβαση και την ίση συμμετοχή στα κοινωνικά αγαθά και τις δυνατότητες, τα όριά τους και τις ευκαιρίες τους. Αυτό υπονομεύει την κοινωνική συνοχή και την αιεφόρο ανάπτυξη του ανθρώπου, εμποδίζει την ανταγωνιστικότητα και προκαλεί κόστος για την κοινωνία στο σύνολό της. Επιπλέον, μια τέτοια διάκριση είναι ασυμβίβαστη με τις αξίες πάνω στις οποίες η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) ιδρύθηκε.

A.2.1 Οι γυναίκες Ρομά

Οι γυναίκες σε όλη την ΕΕ εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν ανισότητες σε πολλούς τομείς. Στην περίπτωση των γυναικών Ρομά, η ακραία φτώχεια και ο αποκλεισμός ενισχύουν αυτά τα μειονεκτήματα και ως εκ τούτου τίθεται ένα πρόσθετο βάρος για αυτές.

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (FRA) εκπόνησε σχετική έρευνα σε 11 κράτη μέλη της ΕΕ5 και συγκεκριμένα στις : Βουλγαρία, Τσεχία, Ελλάδα, Ισπανία, Γαλλία, Ουγγαρία, Ιταλία, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβακία. Στα μέλη που εξετάστηκαν, η μέση κατάσταση των γυναικών Ρομά σε βασικούς τομείς της κοινωνικής ζωής, όπως η εκπαίδευση, η απασχόληση και η υγεία, είναι χειρότερη από εκείνη των ανδρών Ρομά.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι οι γυναίκες γενικά συνεχίζουν να επωμίζονται ένα δυσανάλογο μέρος των ευθυνών που σχετίζονται με τη λειτουργία μιας οικογένειας. Στην περίπτωση των γυναικών Ρομά, οι πρώιμοι γάμοι και οι γεννήσεις, ο αριθμός των παιδιών και οι σοβαρά υποβαθμισμένες συνθήκες στέγασής τους τις καθιστούν ιδιαίτερα ευάλωτες. Αυτές πρέπει μερικές φορές να συντηρήσουν ένα νοικοκυριό, που μπορεί να μην έχουν ηλεκτρικό ρεύμα, τρεχούμενο νερό, ένα πλυντήριο ρούχων ή άλλες εγκαταστάσεις που είναι αυτονόητες σε όλη την Ευρώπη. Τέτοιες δύσκολες συνθήκες, σε συνδυασμό με το συχνά περιορισμένο χώρο των νοικοκυριών και την έλλειψη οικονομικών πόρων και ευκαιριών απασχόλησης, μπορεί να αυξήσουν την πιθανότητα της ενδοοικογενειακής βίας και σύγκρουσης. Η καταπολέμηση της απόλυτης φτώχειας και η εξασφάλιση κατάλληλων συνθηκών στέγασης και βασικών υποδομών, ως εκ τούτου, φαίνεται ζωτικής σημασίας για τη χειραφέτηση των

⁵ Roma survey – Data in focus, Discrimination against and living conditions of Roma women in 11 EU Member States, FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014

γυναικών Ρομά, ώστε να έχουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας και να γίνει οικονομικά ανεξάρτητη.

Η επίτευξη αισθητής βελτίωσης στη ζωή των Ρομά και η προσφορά στα παιδιά τους ίσων ευκαιριών απαιτεί πολιτική βούληση, θάρρος και αποφασιστικότητα. Ωστόσο, η πολιτική θέληση από μόνη της δεν είναι αρκετή. Πρέπει να συμπληρώνεται από τη γνώση του τι λειτουργεί και τι όχι, και με αξιόπιστα εργαλεία παρακολούθησης σε θέση να αξιολογούν τα μέτρα που λαμβάνονται, και την καταγραφή των αποτελεσμάτων που επιτυγχάνονται. Επιπλέον, νέες προσπάθειες για την ένταξη των Ρομά μπορεί να φέρουν βιώσιμα αποτελέσματα αν οι αρχές ασχολούνται με τις τοπικές κοινότητες, Ρομά και μη Ρομά, την οικοδόμηση εμπιστοσύνης, την ανάπτυξη της κοινωνικής συνοχής και την καταπολέμηση των προκαταλήψεων και των διακρίσεων.

A.3 Το πλαίσιο της ΕΕ για εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά

Τον Απρίλιο του 2011 εγκρίθηκε το πλαίσιο της ΕΕ για εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά μέχρι το 2020. Στο πλαίσιο αυτό για πρώτη φορά υπήρξε μία προσέγγιση για το ζήτημα της κοινωνικής ένταξης των Ρομά συνολική για όλα τα κράτη μέλη αλλά και σε σύνδεση με τη στρατηγική «Ευρώπη 2020». Αποτέλεσε δε την έναρξη συντονισμένων προσπαθειών, προσαρμοσμένων ωστόσο στην εκάστοτε κατάσταση κάθε χώρας-μέλους, για τη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ των πληθυσμών Ρομά και μη Ρομά σε τέσσερις βασικούς άξονες, που είναι η πρόσβαση στην εκπαίδευση, η απασχόληση, η υγειονομική περίθαλψη και η στέγαση.

Επιπλέον θεσπίστηκε μηχανισμός ετήσιου ελέγχου μέσω της υποβολής εκθέσεων, ενώ δημιουργήθηκαν μηχανισμοί στήριξης των προσπαθειών των κρατών μελών αλλά και εσωτερική ειδική ομάδα δράσης της Επιτροπής για τους Ρομά υπό την προεδρία της Γενικής Διεύθυνσης Δικαιοσύνης.

Σύμφωνα με το Πλαίσιο της ΕΕ, όλα τα κράτη μέλη έχουν αναπτύξει τις δικές τους στρατηγικές ένταξης των Ρομά, προσαρμοσμένες στις ανάγκες του πληθυσμού των Ρομά στη χώρα τους. Επειδή πολλοί Ρομά είναι αντιμέτωποι με τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό, η Επιτροπή συνέδεσε την ένταξη των Ρομά με το ευρύτερο πρόγραμμα δράσης της για την ανάπτυξη, τη στρατηγική «Ευρώπη 2020». Η ειδική ομάδα δράσης της Επιτροπής για τους Ρομά εξασφαλίζει την αντιμετώπιση όλων των πτυχών της ένταξης των Ρομά, ιδίως μέσω της χρήσης διαφόρων ταμείων της ΕΕ. Το νέο πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο για την περίοδο 2014-2020⁶ θα διευκολύνει τη χρήση των κονδυλίων της ΕΕ για την ένταξη των Ρομά. Ο κανονισμός κοινών διατάξεων για όλα τα ευρωπαϊκά διαρθρωτικά και επενδυτικά ταμεία (ΕΔΕΤ)⁷ παρέχει τη δυνατότητα συνδυασμού πόρων διαφόρων ταμείων της ΕΕ για δράση στους τέσσερις βασικούς τομείς πολιτικής του πλαισίου της ΕΕ.

⁶ Κανονισμός (ΕΕ, Euratom) αριθ. 1311/2013 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 2013, για τον καθορισμό του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου για την περίοδο 2014-2020, ΕΕ L 347 της 20.12.2013, σ. 884.

⁷ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1303/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013, περί καθορισμού κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006 του Συμβουλίου, ΕΕ L 347 της 20.12.2013.

Τα κυριότερα συναφή με την ένταξη των Ρομά ταμεία είναι το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ). Οι δημοσιονομικοί κανονισμοί⁸ ορίζουν ότι τουλάχιστον το 23,1% του προϋπολογισμού για την πολιτική συνοχής θα διατεθεί για επενδύσεις στο ανθρώπινο δυναμικό μέσω του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, ενώ τουλάχιστον το 20% του ποσού αυτού θα διατεθεί σε όλα τα κράτη μέλη για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Επιπλέον, οι νέοι κανονισμοί που διέπουν τη χρησιμοποίηση των πόρων των ταμείων της ΕΕ σήμερα περιέχουν βελτιωμένους μηχανισμούς παρακολούθησης και αξιολόγησης, για να υπάρξουν ακριβέστερες πληροφορίες σχετικά με το κατά πόσο τα διαρθρωτικά ταμεία ικανοποιούν τους καθορισμένους στόχους κοινωνικής ένταξης των Ρομά⁹.

Η Επιτροπή έχει καθιερώσει μόνιμο διάλογο με τα κράτη μέλη μέσω του δικτύου των 28 εθνικών σημείων επαφής για τους Ρομά. Για τη στήριξη της αποτελεσματικής εφαρμογής των εθνικών στρατηγικών ένταξης των Ρομά σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, η Επιτροπή συμμετέχει σε συνασπισμό διεθνών οργανισμών¹⁰. Σε αυτό το συνασπισμό, η Επιτροπή και το Συμβούλιο της Ευρώπης ενώνουν τις δυνάμεις τους για να ενισχυθεί η ικανότητα των τοπικών αρχών όσον αφορά τον σχεδιασμό, τη χρηματοδότηση και την υλοποίηση των τοπικών στρατηγικών ένταξης των Ρομά, αρχίζοντας με τη βελτίωση της τοπικής διακυβέρνησης¹¹ και της συμμετοχής των τοπικών κοινοτήτων μέσω διαμεσολάβησης¹².

A.3.1 Θεσμικές Πρωτοβουλίες ΕΕ για τη στήριξη των τοπικών αρχών

Η κοινωνική ένταξη των Ρομά αποτελεί κοινή ευθύνη των θεσμικών οργάνων της ΕΕ και των κρατών μελών, αλλά και η συμμετοχή των τοπικών αρχών είναι ζωτικής σημασίας για να τεθούν σε εφαρμογή συγκεκριμένα μέτρα για να αλλάξει τη ζωή των κοινοτήτων των Ρομά.

Αρκετές πρωτοβουλίες, που υποστηρίζουν τις τοπικές αρχές να σχεδιάσουν και να εφαρμόσουν στρατηγικές για την ένταξη των Ρομά και να αξιοποιήσουν την εθνική ή κοινοτική χρηματοδότηση, παρέχοντάς τους την εμπειρία και τις ευκαιρίες για να μάθουν ο ένας από τον άλλο και να μοιραστούν τις εμπειρίες τους, έχουν δημιουργηθεί και ενδεικτικά αναφέρονται:

⁸ Συμπεριλαμβάνεται ο κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1304/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013, για το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1081/2006 του Συμβουλίου, ΕΕ L 347 της 20.12.2013.

⁹ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρ. Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την ΕΟΚΕ και την Επιτροπή των Περιφερειών, Έκθεση σχετικά με την υλοποίηση του Πλαισίου της ΕΕ για εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά, Βρυξέλλες Απρίλιος 2014

¹⁰ Όπως το Συμβούλιο της Ευρώπης, η Τράπεζα Ανάπτυξης του Συμβουλίου της Ευρώπης, η Παγκόσμια Τράπεζα, ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, η UNICEF, ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA) και τα ιδρύματα «Ανοικτή κοινωνία».

¹¹ Το έργο ROMACT, που τέθηκε σε εφαρμογή τον Οκτώβριο του 2013 σε 40 περίπου δήμους σε 5 κράτη μέλη, αποσκοπεί στην ανάπτυξη πολιτικής βούλησης και σταθερής πολιτικής δέσμευσης σε τοπικό επίπεδο, στην ενίσχυση της δημοκρατικής συμμετοχής και την ενίσχυση των τοπικών κοινοτήτων Ρομά, προκειμένου να βοηθήσει στον σχεδιασμό και την υλοποίηση έργων με τη στήριξη της ΕΕ και εθνικών πόρων.

¹² Στο πλαίσιο του προγράμματος ROMED, που χρηματοδοτείται μέσω του προγράμματος διά βίου μάθησης και τέθηκε σε εφαρμογή το 2011, έχουν εκπαιδευτεί περίπου 1.300 μεσολαβητές μέχρι σήμερα στον τομέα της σχολικής φοίτησης, του πολιτισμού και της υγείας. Για την περίοδο 2013-2014, η διαμεσολάβηση εστιάζει στην καθιέρωση επαφών με τις τοπικές αρχές (δήμους, σχολεία κ.λπ.).

- ROMACT είναι ένα κοινό πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Συμβουλίου της Ευρώπης έχει ως στόχο να ενισχύσει την ικανότητα των τοπικών και περιφερειακών αρχών να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν σχέδια και προγράμματα για την ένταξη των Ρομά. Υλοποιείται σε 5 χώρες.
- ROMED είναι ένα κοινό πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη βελτίωση της αλληλεπίδρασης των τοπικών θεσμών και δημόσιων αρχών με τις κοινότητες των Ρομά, ώστε να εξασφαλίζεται η πρόσβαση των Ρομά στα δικαιώματά τους. Το πρόγραμμα υλοποιείται σε 22 χώρες.
- Η Ευρωπαϊκή Συμμαχία των Πόλεων και Περιφερειών για την ένταξη των Ρομά του Συμβουλίου της Ευρώπης στηρίζει τις τοπικές και περιφερειακές αρχές στην ανταλλαγή εμπειριών και πρακτικών, διοργανώνει θεματικά εργαστήρια κατάρτισης ή επισκέψεις μελέτης και μοιράζεται πληροφορίες σχετικά με τις πολιτικές και τις πηγές χρηματοδότησης.
- Mayors Making the Most of EU Funds for Roma Inclusion Network (MERI) είναι ένα πρόγραμμα των Ιδρυμάτων Ανοικτής Κοινωνίας (Open Society Foundations) φέρνοντας μαζί τους Δήμους από τη Βουλγαρία, την Κροατία, την Ουγγαρία, τη Ρουμανία, τη Σλοβακία, την Τσεχική Δημοκρατία, την Αλβανία, την ΠΓΔΜ, το Μαυροβούνιο και τη Σερβία για την ανταλλαγή ορθών πρακτικών, τη δημιουργία υπηρεσιών για τους Ρομά και την υποστήριξη της χρήσης των κονδυλίων της ΕΕ.
- EUROCITIES Roma inclusion task force προωθεί την ευαισθητοποίηση σχετικά με την κινητικότητα της ΕΕ και την ένταξη των Ρομά, την ανταλλαγή ορθών πρακτικών και την πρόσβαση στη χρηματοδότηση για τις τοπικές πολιτικές για την ένταξη των Ρομά. MERI και EUROCITIES υποστηρίζουν επίσης ένα πρόγραμμα συνεργασίας Ανατολής-Δύσης για την ένταξη των Ρομά.
- Το πρόγραμμα URBACT Roma-Net είναι μια συνεργασία εννέα ευρωπαϊκών πόλεων για την ενημέρωση και τη στήριξη των εταίρων της πόλης, για την ανάπτυξη τοπικών σχεδίων δράσης για την κοινωνική ένταξη των νέων Ρομά και τη μετάβασή τους σε ενεργούς ενήλικες πολίτες.
- Βέλτιστες πρακτικές για την ένταξη των Ρομά (Best Practices for Roma Integration - BPRI) είναι ένα περιφερειακό πρόγραμμα για τα Δυτικά Βαλκάνια. Διευκολύνει την ανταλλαγή καλών πρακτικών.

Στο πλαίσιο της ενίσχυσης του ρόλου των τοπικών αρχών, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει ετοιμάσει ένα διαδραστικό χάρτη των Περιφερειών, των πόλεων και των Δήμων που έχουν δεσμευτεί για την ένταξη του πληθυσμού τους Ρομά και έχουν ενώσει τις πρωτοβουλίες για την υποστήριξή τους για την επίτευξη αυτού του στόχου. Μεταξύ των Δήμων που έχουν δεσμευτεί για την ένταξη του πληθυσμού Ρομά είναι και ο Δήμος Ηρακλείου, πρώτος Δήμος από την Ελλάδα, που συμμετείχε στην πρωτοβουλία αυτή ήδη από το ξεκίνημά της το 2011.

Τα πρώτα έτη εφαρμογής του πλαισίου της ΕΕ δείχνουν ότι αναπτύσσεται δράση υπέρ της ένταξης των Ρομά σε όλα τα κράτη μέλη. Θα πρέπει ωστόσο το πλαίσιο αυτό να αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο για την ανάπτυξη περαιτέρω κοινών προσπαθειών και την επίτευξη σημαντικής προόδου έως το 2020.

Χάρτης της Ε. Επιτροπής με τις τοπικές αρχές που προσπαθούν να εντάξουν τον πληθυσμό Ρομά¹³ 15/04/2013, GeoBasis-DE/BKG, Google

A.3.2 Το πλαίσιο της Ε.Ε. - Τα κράτη μέλη και οι τοπικές αρχές - Μελλοντικές ενέργειες

Το Πλαίσιο της ΕΕ του 2011 θέσπισε μια μακροπρόθεσμη διαδικασία. Ζητά σταθερή πολιτική δέσμευση όλων των ενδιαφερομένων μερών, ότι θα βελτιώσουν αισθητά τις συνθήκες διαβίωσης των Ρομά έως το 2020.

Το πρώτο βήμα σε αυτή τη μακρά πορεία έγινε όταν κάθε κράτος μέλος ανέπτυξε την εθνική του στρατηγική για την ένταξη των Ρομά. Η υλοποίηση των στρατηγικών αυτών έχει ήδη αρχίσει. Ακολουθώντας τις κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής, τα κράτη μέλη έχουν αρχίσει να δημιουργούν τις διαρθρωτικές προϋποθέσεις, που είναι αναγκαίες για την επιτυχή εφαρμογή των στρατηγικών τους¹⁴. Για πρώτη φορά, όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν θέσει σε εφαρμογή τις στρατηγικές τους για την ένταξη των Ρομά και πολλά από τα έργα που υλοποιούνται σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ αποδεικνύουν ότι η ένταξη των Ρομά είναι εφικτή.

Ως δεύτερο βήμα, αυτή αλλαγή της κατάστασης των Ρομά, θα επιτευχθεί μόνο εάν τα κράτη μέλη :

- Επιδείξουν πολιτική βούληση και αποφασιστικότητα να παραμείνουν στην πορεία που οδηγεί στα αναμενόμενα αποτελέσματα για τους Ρομά, σε τοπικό επίπεδο έως το 2020 και τηρήσουν με επιμονή τις δεσμεύσεις που έχουν αναλάβει στο ανώτατο πολιτικό επίπεδο.

¹³ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=1860&furtherNews=yes>

¹⁴ Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών Βήματα προόδου στην υλοποίηση των εθνικών στρατηγικών για την ένταξη των Ρομά, COM(2013)454 της 26ης Ιουνίου 2013.

- Συνδυάζουν τη νομοθεσία με μέτρα πολιτικής και χρηματοδότησης, βελτιώσουν και ενισχύσουν τις δομές για τη διασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής των εθνικών στρατηγικών ένταξης των Ρομά, ιδιαίτερα όσον αφορά τη διακυβέρνηση, τη συνεργασία με τους ενδιαφερόμενους και την παρακολούθηση. Οι δομές αυτές πρέπει να ενσωματώνονται σταθερά στο εσωτερικό των εθνικών δημόσιων διοικήσεων κατά τα επόμενα έτη.
- Εξασφαλίσουν από κοινού με την Επιτροπή την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της αποτελεσματικής χρήσης των διαθέσιμων πόρων των ευρωπαϊκών διαρθρωτικών και επενδυτικών ταμείων, σύμφωνα με το σχετικό ρυθμιστικό πλαίσιο της επιμερισμένης διαχείρισης.
- Συμμετέχουν ενεργά στο δίκτυο των εθνικών σημείων επαφής για τους Ρομά και παρέχουν στα εθνικά τους σημεία επαφής για τους Ρομά επαρκείς αρμοδιότητες και πόρους.
- Παρακολουθούν την πρόοδο και ενημερώνουν την Επιτροπή, μεταξύ άλλων και ενόψει των ετήσιων εκθέσεων της Επιτροπής.

Το Πλαίσιο της ΕΕ και η σύσταση του Συμβουλίου για αποτελεσματικά μέτρα ένταξης των Ρομά στα κράτη μέλη έχουν δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για την ένταξη των Ρομά. Η ΕΕ θα συνεχίσει να παρέχει πολιτική καθοδήγηση και πρακτική υποστήριξη στις προσπάθειες των κρατών μελών, μεταξύ άλλων και με κονδύλια της ΕΕ. Αυτή είναι, ωστόσο, μόνο η αρχή και η Επιτροπή θα ασκεί τις αρμοδιότητές της για να διασφαλιστεί ότι θα συνεχιστεί με συνέπεια αυτή η πορεία. Συγκεκριμένα:

- Θα παρέχει ετήσιες κατευθύνσεις πολιτικής στη στρατηγική «Ευρώπη 2020», εκδίδοντας ειδικές συστάσεις ανά χώρα για τους Ρομά, κατά περίπτωση, και εκθέσεις προόδου στους τομείς που επισημαίνονται στη σύσταση, η ανάγκη αναθεώρησης ή επικαιροποίησης της οποίας θα αξιολογηθεί έως την 1η Ιανουαρίου 2019.
- Θα παρέχει μεθοδολογική στήριξη και θα ενθαρρύνει την ανταλλαγή εμπειριών και καλών πρακτικών μέσω του δικτύου των εθνικών σημείων επαφής για τους Ρομά.
- Θα συνεχίσει τον τακτικό διάλογο με την κοινωνία των πολιτών, θα στηρίζει τις τοπικές ΜΚΟ μέσω του πιλοτικού έργου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και τη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών στην παρακολούθηση της προόδου.
- Θα προωθεί τη χρήση των διαθέσιμων κονδυλίων της ΕΕ¹⁵ και θα ενισχύει την ικανότητα των αρχών, σε όλα τα επίπεδα, για αποτελεσματική χρήση των κεφαλαίων της ΕΕ.
- Θα παρέχει ειδική στήριξη σε τοπικό επίπεδο: διευκολύνοντας τη (διαδικτυακή) πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με τα διαθέσιμα κονδύλια της ΕΕ για την κοινωνική ένταξη· διεξάγοντας ανάλυση των αναγκών των φορέων τοπικής αυτοδιοίκησης σε 8 κράτη μέλη όσον αφορά την ευαισθητοποίηση και τη διακρατική συνεργασία· ενισχύοντας τη διοικητική τους ικανότητα.
- Σε συνεργασία με τα κράτη μέλη και, κατά περίπτωση, με άλλους οργανισμούς, όπως η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης, θα αναπτύσσει πρωτοβουλίες για την καλύτερη στόχευση της χρηματοδότησης σε ολοκληρωμένα και γενικά μέτρα για την ένταξη των Ρομά, σε έγκαιρο στάδιο της περιόδου προγραμματισμού 2014-2020. Με βάση

¹⁵ Μεταξύ άλλων μέσω του δικτύου EURoma, το οποίο απαρτίζεται από αντιπροσώπους δώδεκα κρατών μελών, με σκοπό να προωθήσει τη χρήση των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών που έχουν ως στόχο τους Ρομά και για την προώθηση της κοινωνικής ένταξής τους.

την πείρα που θα έχει αποκτηθεί κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, θα διερευνήσει τρόπους για την περαιτέρω βελτίωση της αποτελεσματικότητας και την ολοκλήρωση της χρηματοδοτικής ενίσχυσης της ΕΕ για την ένταξη των Ρομά μετά το 2020, που θα περιλαμβάνουν και μια ειδική διευκόλυνση.

Τέλος, η ένταξη των Ρομά θα εξαρτηθεί επίσης από τις επίμονες προσπάθειες εκ μέρους της κοινωνίας των πολιτών των Ρομά, τη συνεργασία με το μη Ρομά πληθυσμό, καθώς και από τις κοινές δράσεις από όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς, περιλαμβανομένων των τοπικών και περιφερειακών αρχών, διεθνών οργανισμών, πανεπιστημίων, εκκλησιών και του ιδιωτικού τομέα.

Στο ίδιο πλαίσιο σκέψης και λειτουργίας η Επιτροπή των Περιφερειών συμφωνεί με τα Συμπεράσματα του Συμβουλίου της ΕΕ σχετικά με την Ανακοίνωση της Επιτροπής της 19ης Μαΐου 2011 που καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να συνεχίσει το έργο της Ομάδας εργασίας για τους Ρομά προκειμένου να ενσωματωθεί η ένταξη των Ρομά στο πλαίσιο των πολιτικών της ΕΕ και να αξιολογηθεί ο ρόλος της ευρωπαϊκής χρηματοδότησης για την προώθηση της ένταξης των Ρομά στην ΕΕ και στο πλαίσιο της πολιτικής διεύρυνσης.

Ειδικότερα η Επιτροπή των Περιφερειών εξέδωσε μία Ανακοίνωση προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών με θέμα Πλαίσιο της ΕΕ για εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά μέχρι το 2020 [COM(2011)173 τελικό]¹⁶, στην οποία:

- ✓ εμμένει στην άποψη ότι οι κυβερνήσεις των κρατών μελών πρέπει να επιδιώξουν την πλήρη συμμετοχή των τοπικών και περιφερειακών αρχών στις εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά, δεδομένου ότι η κοινωνική και οικονομική ένταξη λαμβάνει χώρα πρωτίστως σε τοπικό επίπεδο τούτο συνεπάγεται επίσης ότι οι εθνικές κυβερνήσεις πρέπει να διαθέσουν τα απαραίτητα κονδύλια στις τοπικές και περιφερειακές αρχές για την εφαρμογή των πολιτικών ένταξης των Ρομά.
- ✓ καλεί τις εθνικές κυβερνήσεις να στηρίξουν τις προσπάθειες των τοπικών και περιφερειακών αρχών αναφορικά με την ένταξη των Ρομά, υιοθετώντας συνεκτικές εθνικές πολιτικές και νομοθεσία σε συνεργασία με τα τοπικά και περιφερειακά επίπεδα διοίκησης εντός σαφούς ευρωπαϊκού πλαισίου στο οποίο να συντονίζονται οι στόχοι και τα μέσα των πολιτικών διαφόρων επιπέδων·
- ✓ τονίζει με έμφαση την ανάγκη αντιμετώπισης της μειονεκτικής θέσης των Ρομά σε όλα τα επίπεδα και σε όλη την επικράτεια της Ευρώπης, όσον αφορά τις διακρίσεις, τη φτώχεια, την ανεπαρκή εκπαίδευση, τους φραγμούς στην αγορά εργασίας, το στεγαστικό διαχωρισμό και την ανεπαρκή πρόσβαση σε υγειονομικές και κοινωνικές υπηρεσίες· υπενθυμίζει, ωστόσο, ότι ο όρος Ρομά είναι γενικός όρος που περιλαμβάνει και άλλες ομάδες ατόμων με παρόμοια πολιτισμικά χαρακτηριστικά και μια ιστορία περιθωριοποίησης και αποκλεισμού στην ευρωπαϊκή κοινωνία (Σίντι, Αθίγγανοι, Ταξιδευτές, Καλε, Πλανόδιοι, Ασκάλι κλπ.) που δεν μπορούν να ενταχθούν σε μία ενιαία κοινωνικοπολιτισμική πραγματικότητα·
- ✓ φρονεί ότι για την επίτευξη αυτών των στόχων είναι στρατηγικής σημασίας να εξετασθεί η διάσταση του φύλου και να αντιμετωπιστούν οι πολλαπλές διακρίσεις που υφίστανται οι γυναίκες Ρομά, τόσο εντός όσο και εκτός της κοινότητάς τους. Είναι αναγκαία η προώθηση της συμμετοχής τους και της κοινωνικής τους χειραφέτησης, με την παροχή ευκαιριών εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης, δηλαδή με την

¹⁶ ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ της Επιτροπής των Περιφερειών για το ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΕΘΝΙΚΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΤΩΝ ΡΟΜΑ ΜΕΧΡΙ ΤΟ 2020, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2011

ανάληψη δράσεων που θα έχουν θετικές συνέπειες σε όλη την οικογένεια και στην υγεία και εκπαίδευση των παιδιών.

Σχετικά με τους τέσσερις πρωταρχικούς στόχους για την ένταξη των Ρομά δηλαδή την πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην απασχόληση, στην υγειονομική περίθαλψη και τη στέγαση η Επιτροπή των Περιφερειών στην ίδια ως άνω Ανακοίνωσή της αναφέρει:

- ✓ θεωρεί ότι σε πολλά κράτη μέλη οι τοπικές και περιφερειακές αρχές διαθέτουν ειδικές αρμοδιότητες όσον αφορά τους τέσσερις τομείς προτεραιότητας, τους οποίους η Επιτροπή έχει θέσει ως στρατηγικούς για την καταπολέμηση του διαχωρισμού και του κοινωνικού και οικονομικού αποκλεισμού των Ρομά, και ότι η κοινωνική συνοχή υλοποιείται σε τοπικό επίπεδο·
- ✓ θεωρεί σημαντικό, όσον αφορά τους τέσσερις πρωταρχικούς στόχους, η Επιτροπή να προσκαλέσει τα κράτη μέλη να θεσπίσουν συγκεκριμένους, μετρήσιμους και συγκρίσιμους δείκτες, προκειμένου να καθιερωθεί ένα σταθερό σύστημα ελέγχου, που θα μετρά την πρόοδο που συντελείται στην ένταξη των Ρομά και στην άρση των εμποδίων.
- ✓ συμφωνεί με τους στόχους αναφορικά με:
 - *την πρόσβαση στην εκπαίδευση*: διασφάλιση της αποφοίτησης όλων των παιδιών των Ρομά, νομάδων ή μη, από το δημοτικό σχολείο και της πρόσβασής τους σε ποιοτική εκπαίδευση χωρίς διαχωρισμό και διακρίσεις· βελτίωση της πρόσβασης στις υπηρεσίες εκπαίδευσης και φροντίδας από τη νηπιακή ηλικία, που διασφαλίζουν την ίση μεταχείριση και την τήρηση της αρχής της ισότητας των ευκαιριών, μείωση του αριθμού πρόωρης εγκατάλειψης της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και, γενικά, εξάλειψη του αναλφαβητισμού των Ρομά·
 - *την πρόσβαση στην απασχόληση*: μείωση των διαφορών στο ποσοστό απασχόλησης μεταξύ των Ρομά και του υπολοίπου πληθυσμού με εξασφάλιση πλήρους και μη διακριτικής πρόσβασης στην επαγγελματική κατάρτιση, την αγορά εργασίας και την αυτοαπασχόληση, με ενθάρρυνση των μικροπιστώσεων και των στρατηγικών διαμεσολάβησης των δημοσίων υπηρεσιών για την απασχόληση·
 - *την πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη*: εγγύηση θεσμοθετημένης ποιοτικής υγειονομικής περίθαλψης στους Ρομά, ιδίως στις γυναίκες και τα παιδιά, και παροχή προληπτικής φροντίδας και εξασφάλισης της πρόσβασης σε κοινωνικές υπηρεσίες στον ίδιο βαθμό με τον υπόλοιπο πληθυσμό, με ενεργή συμμετοχή Ρομά στα υγειονομικά προγράμματα που απευθύνονται στις κοινότητές τους και επίσης να επιδιώξει τη μείωση του χάσματος μεταξύ της κοινότητας των Ρομά και του ευρωπαϊκού μέσου όρου σε συγκεκριμένους δείκτες υγείας·
 - *την πρόσβαση στη στέγαση και τις βασικές υπηρεσίες*: προώθηση της μη διακριτικής πρόσβασης στη στέγαση, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής στέγασης, και στις βασικές δημόσιες υπηρεσίες όπως η ύδρευση, το ηλεκτρικό ρεύμα και το φυσικό αέριο και αντιμετώπιση των ειδικών αναγκών των Ρομά χωρίς μόνιμη διαμονή.

Στη διαβούλευση επισημαίνεται επίσης, ότι τα κράτη μέλη και οι τοπικές και περιφερειακές αρχές πρέπει να είναι σε θέση να αναπτύξουν κατάλληλες στρατηγικές, που θα λαμβάνουν υπόψη τις τοπικές ιδιαιτερότητες και θα απηχούν τη φύση και την υπόσταση των Ρομά. Προς τούτο, υπογραμμίζει η Επιτροπή των Περιφερειών, **ότι η συμμετοχή των τοπικών**

αρχών στη διαμόρφωση και το σχεδιασμό των μέτρων που θεσπίζονται είναι καθοριστική για την επιτυχία τους. Συνιστά στα κράτη μέλη την κατάρτιση ή επανεξέταση των εθνικών στρατηγικών για την ένταξη των Ρομά, σύμφωνα με τις προθεσμίες που προβλέπει η Επιτροπή, και με τη συμμετοχή των τοπικών και περιφερειακών αρχών στη διαδικασία αποφάσεων και εκτέλεσης, με την ανάδειξη των καλών πρακτικών και δεδομένου ότι χωρίς την ενεργό συμμετοχή των τοπικών και περιφερειακών αρχών δεν θα μπορέσουν να επιτευχθούν οι στόχοι, που προβλέπει το πλαίσιο της ΕΕ για την ένταξη των Ρομά έως το 2020.

Πολύ σημαντικό θεωρεί επίσης η Επιτροπή των Περιφερειών το ρόλο της κοινωνίας των πολιτών Ρομά αλλά και της πολιτιστικής παιδείας. Για το λόγο αυτό, συνιστά στα κράτη μέλη και στις τοπικές και περιφερειακές αρχές να σχεδιάσουν, να υλοποιήσουν και να εποπτεύσουν τις στρατηγικές τους για την ένταξη των Ρομά σε στενή συνεργασία με την κοινωνία των πολιτών των Ρομά, χρησιμοποιώντας μορφές αντιπροσώπευσης, διαβούλευσης, συμμετοχής στη διαδικασία σχεδιασμού, απόφασης, εκτέλεσης, παρακολούθησης και αξιολόγησης των πολιτικών και των προγραμμάτων που αφορούν τους Ρομά. Συνιστά επίσης στα κράτη μέλη και στις τοπικές και περιφερειακές αρχές να προωθήσουν δράσεις με στόχο την ενδυνάμωση της πολιτιστικής παιδείας και της ταυτότητας των Ρομά, πράγμα σημαντικό για την καταπολέμηση των στερεοτύπων, της ξενοφοβίας και του ρατσισμού και για την προώθηση της κοινωνικής και οικονομικής ένταξης χωρίς να προκληθούν φαινόμενα πολιτισμικής αφομοίωσης.

Ως προς τα μέτρα αντιμετώπισης του κοινωνικού αποκλεισμού η Επιτροπή των Περιφερειών συνιστά στα κράτη μέλη και στις τοπικές και περιφερειακές αρχές να υλοποιήσουν στρατηγικές με στόχο την καταπολέμηση των προκαταλήψεων απέναντι στους Ρομά, το ρατσισμό και τις διακρίσεις, δεδομένου ότι τα κοινωνικοοικονομικά μέτρα καθαυτά, χωρίς πραγματική αλλαγή νοοτροπίας από τους πολίτες, δεν επαρκούν για την προώθηση της ένταξης των Ρομά. Προτείνει ακόμη να υιοθετήσουν συγκεκριμένα και ειδικά μέτρα για την υπερπήδηση των εμποδίων και τη διασφάλιση της ίσης πρόσβασης των Ρομά στην εκπαίδευση, την απασχόληση, τις υγειονομικές και κοινωνικές υπηρεσίες, τη στέγαση και τις βασικές υπηρεσίες, με την ενίσχυση των δεσμών με τους Ρομά μέσω πολιτισμικών διαμεσολαβητών Ρομά. Να προωθήσουν την υλοποίηση της στρατηγικής για την ενσωμάτωση των Ρομά κατά τρόπο συνεπή προς τις στρατηγικές της ΕΕ που αποβλέπουν στη μείωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, και να λάβουν μέτρα για την πρόληψη της περιθωριοποίησης και του αποκλεισμού των παιδιών Ρομά ήδη από την νηπιακή τους ηλικία, παρέχοντας υπηρεσίες εκπαίδευσης, αρωγής και περίθαλψης για παιδιά κάτω των τριών ετών, ούτως ώστε να διασφαλίζεται η πλήρης ενσωμάτωσή τους στην κοινωνία και η προστασία των δικαιωμάτων τους. Δεδομένων των διαγενεακών πτυχών του οικονομικού και κοινωνικού αποκλεισμού, η μείωση της φτώχειας και του διαχωρισμού των παιδιών μειώνει αισθητά τον κίνδυνο μελλοντικού αποκλεισμού και οικονομικών, κοινωνικών και εργασιακών διακρίσεων.

B. Εθνική Στρατηγική για την ένταξη των Ρομά

B.1 Σύντομη παρουσίαση των Ρομά στην Ελλάδα

Η ιστορία των Ρομά στην Ελλάδα αρχίζει από το 15ο αιώνα. Ζουν διασκορπισμένοι στο σύνολο της εδαφικής επικράτειας σε περίπου 70 καταυλισμούς, συνήθως σε προάστια. Η

πλειονότητα των Ρομά της Ελλάδας είναι Χριστιανοί Ορθόδοξοι και έχουν υιοθετήσει ελληνική εθνική ταυτότητα (γλώσσα, ονόματα), ενώ ένα μικρό μέρος από αυτούς είναι Μουσουλμάνοι και κατοικούν στη Θράκη.

Από το 1951 στην Ελλάδα δεν υπάρχει απογραφή που να συμπεριλαμβάνει επίσημα στατιστικά στοιχεία για την εθνική καταγωγή του πληθυσμού. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί, ότι οι Ρομά, μαζί με άλλες ομάδες του πληθυσμού που βιώνουν αποκλεισμό (μετανάστες, πρόσφυγες, παλιννοστούντες κλπ), έχουν αποτελέσει τους στόχους πολιτικών, που αποβλέπουν στην κοινωνική τους ένταξη. Στο πλαίσιο αυτό, στατιστικά στοιχεία συγκεντρώνονται συνήθως κατόπιν αίτησης εκείνων που εφαρμόζουν τέτοιες πολιτικές ή οργανισμών που παρατηρούν την κατάσταση των Ρομά στη χώρα. Η τελευταία έρευνα που δημοσιεύτηκε και διεξήχθη το 2008, και στην οποία στηρίζεται η εθνική στρατηγική για την ένταξη των περιθωριοποιημένων Ρομά, αναφέρει 65.000 άτομα, που κατοικούν σε 162 διακριτές περιοχές¹⁷. Άλλη έρευνα, που χρησιμοποιείται συχνά είναι εκείνη της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου¹⁸, και υπολογίζει τον αριθμό των Ρομά σε 250.000 άτομα πανελλαδικά, περιλαμβάνοντας τόσο εκείνους που έχουν σταθερή διαμονή όσο και τους ταξιδευτές. Το Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι και η οργάνωση "Interights", σε εκθέσεις του 2008, προσδιορίζουν τον αριθμό των Ρομά σε 300.000 άτομα. Οι ίδιοι οι ηγέτες των Ρομά επικαλούνται αριθμούς μεταξύ 300.000 και 500.000 ή και ακόμη μεγαλύτερους. Ένας συνδυασμός στοιχείων από τις προαναφερθείσες πηγές καταδεικνύει, ότι ο αριθμός των 180.000 ατόμων, που υπολογίζει το Συμβούλιο της Ευρώπης¹⁹ ότι αφορά ανθρώπους που μπορούν να περιγραφούν ως έχοντες την πολιτισμική ταυτότητα των Ρομά, προσεγγίζει σε μεγάλο βαθμό την αλήθεια.²⁰

Δεδομένου ότι στην Ελλάδα η καταγωγή αποτελεί στοιχείο πολιτισμικής ταυτότητας και ως τέτοιο αποτελεί στοιχείο αυτοπροσδιορισμού κάθε πολίτη, το οποίο δεν μπορεί και δεν πρέπει να οδηγεί σε τυπικές διακρίσεις, δεν υπάρχουν αναλυτικά απογραφικά στοιχεία για τον αριθμό των πολιτών Τσιγγάνικης καταγωγής. Επιπλέον η καταγωγή δεν αποτελεί στοιχείο για την καταγραφή, μελέτη, μέτρηση κλπ τόσο για την αστική κατάσταση ενός πολίτη όσο και για τη Δημόσια Διοίκηση εν γένει και ως εκ τούτου τυπικά δεν είναι δυνατόν να υπάρξει επίσημη καταγραφή ενός τέτοιου στοιχείου.

Τα όποια στοιχεία αφορούν είτε τον πληθυσμό Ρομά είτε άλλα απογραφικά στοιχεία αποτελούν αποτέλεσμα κοινωνικών ερευνών στο πλαίσιο δράσεων και προγραμμάτων για την καταγραφή των κοινωνικών συνθηκών και το σχεδιασμό προτάσεων για την επίλυση των ιδιαίτερων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι Ρομά ως μια ομάδα κοινωνική με ενιαία ως επί το πλείστον χαρακτηριστικά πολιτισμικά και οικονομικά.

Στο χάρτη που ακολουθεί έχουν τοποθετηθεί θέσεις οικισμών Ρομά, σύμφωνα με τις υποδείξεις των μελών των Ιατροκοινωνικών Κέντρων. Στις επισημειωμένες περιοχές δεν

¹⁷ Μια κοινή μελέτη της Γενικής Γραμματείας Διαχείρισης Κοινοτικών Πόρων και της ΜΚΟ "Εύξεινη Πόλη" (2009), «Υγεία και κοινότητα των Ρομά : Ανάλυση και κατάσταση στην Ελλάδα», σελ. 12. Αυτό συμβαδίζει και με την επόμενη έρευνα πεδίου του 1999 που ορίζει τον αριθμό των περιθωριοποιημένων Ρομά στην ηπειρωτική Ελλάδα σε περίπου 60.000: ΔΕΠΟΣ (Δημόσια Επιχείρηση Πολεοδομικού Σχεδιασμού και Στέγασης – 2009), «Μελέτη Προγράμματος για την Αντιμετώπιση άμεσων στεγαστικών προβλημάτων των Ελλήνων Ρομά», Αθήνα, σελ. 21-22

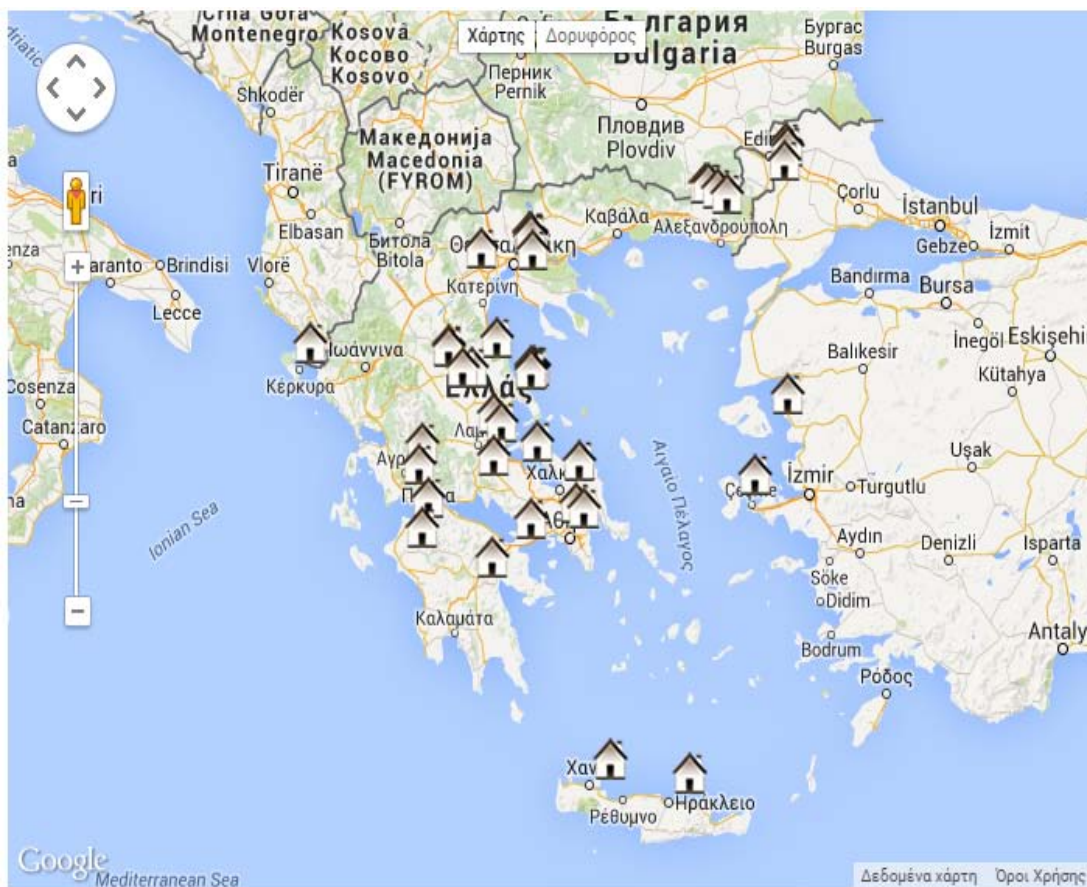
¹⁸ http://www.nchr.gr/images/pdf/apofaseis/roma/Apofasi_EEDA_Tsigganoi_2009_FINAL.pdf

¹⁹ Στατιστικά στοιχεία του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με Ρομά, διαθέσιμα

στο: www.coe.int/t/dg3/romatravellers/default_en.asp

²⁰ Πρόγραμμα DARE-Net: Δίκτυο για την καταπολέμηση των διακρίσεων στο σχολικό περιβάλλον και δράση για την εκπαίδευση των Ρομά, <http://www.dare-net.eu/gr/introduction-to-roma-in-greece>

περιγράφονται μόνο οι καταυλισμοί, οικισμοί, κτλ αλλά και οι αστικές περιοχές που υπάρχει μεγάλη συγκέντρωση Ρομικού πληθυσμού.²¹

Χάρτης Θέσης Οικισμών Ρομά

B.2 Μελέτη Δικτύου Ρομ

Στην Ελλάδα, μοναδική αξιόπιστη μελέτη για τη θέση των Ρομά με πανελλαδική εμβέλεια, αποτελεί η «ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΗ ΑΠΟΓΡΑΦΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ, ΟΙΚΙΣΤΙΚΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΓΚΩΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ» (Ε. Στρουσοπούλου, Χ. Καλογήρου, Α. Μπάκα, Δ. Δόδος 2000)», που εκπόνησε το Πανελλαδικό Διαδημοτικό Δίκτυο για την υποστήριξη των Ελλήνων Τσιγγάνων (Δίκτυο Rom), στην οποία γίνεται σε πανελλαδικό δείγμα μια ολοκληρωμένη δειγματοληπτική και αντιπροσωπευτική ερευνητική κοινωνική προσέγγιση για τη φύση του κοινωνικού αποκλεισμού των Ελλήνων Τσιγγάνων. Από το 2000 μέχρι σήμερα δεν υπάρχουν άλλες απογραφικές έρευνες ολοκληρωμένης λογικής και προσέγγισης και ως εκ τούτου δεν υπάρχουν νεότερα στοιχεία. Η γενικότερη πάντως προσέγγιση της μελέτης του 2000, παρά το γεγονός ότι έχουν περάσει 15 χρόνια και παρά το γεγονός ότι την περίοδο 2000 -2007 έχουν εφαρμοστεί πολιτικές σε σημαντικούς τομείς, όπως η στέγαση και η κοινωνική

²¹ Δίκτυο ΙΑΚ για την απασχόληση και την κοινωνική ενσωμάτωση των Ρομά, http://www.romoffice.net/index.php?option=com_phocamaps&view=map&id=2&Itemid=541

υποστήριξη, είναι ότι η κοινωνικοοικονομική θέση των Τσιγγάνων δεν έχει μεταβληθεί σημαντικά προς θετική κατεύθυνση²².

Τα στοιχεία αυτά της μελέτης του Δικτύου POM του 2000 έχουν ληφθεί υπόψη και για το Σχέδιο HELLAS ROMA, για το συνολικό σχεδιασμό, αποτελούν δε αναφορά για κάθε έρευνα που διεξάγεται έκτοτε, καθώς πέρα από τα αριθμητικά στοιχεία γίνεται προσέγγιση του κοινωνικού και οικονομικού προφίλ των Ρομά και των παραμέτρων, που οδηγούν στον κοινωνικό τους αποκλεισμό.

B.3 Η Εθνική Στρατηγική για την κοινωνική ένταξη των Ρομά 2012-2020

Μετά την έγκριση του πλαισίου της ΕΕ για εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά μέχρι το 2020, για πρώτη φορά όλα τα κράτη μέλη έρχονται αντιμέτωπα με το ζήτημα της κοινωνικής ένταξης των Ρομά. Η ΕΕ χάραξε τους τέσσερις βασικούς άξονες, που είναι η πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην απασχόληση, στην υγειονομική περίθαλψη και τη στέγαση, στους οποίους τα κράτη μέλη θα πρέπει να προσαρμόσουν το σχεδιασμό τους σε σύνδεση και με τη στρατηγική «Ευρώπη 2020».

Στο πλαίσιο αυτό η Ελλάδα καλείται να αναπτύξει εθνική στρατηγική για την κοινωνική ένταξη των Ρομά, ως μία παράμετρο στις πολιτικές αντιμετώπισης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, προκειμένου να εξασφαλίσει την κοινωνική συνοχή και ευημερία όλων των ομάδων του πληθυσμού, ακόμη και αυτών με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες.

Η στρατηγική, που ανακοίνωσε η Ελλάδα, ακολουθεί το «Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Δράσης για την Κοινωνική Ένταξη των Ελλήνων Τσιγγάνων (2001-2008)» αξιοποιώντας ταυτόχρονα αποτελέσματα προηγούμενων παρεμβάσεων. Βασικό στόχο αποτελεί η ανάπτυξη ενός μακροπρόθεσμου Πολυτομεακού Σχεδίου Δράσης, που θα εξειδικευτεί ανά τομέα σε περιφερειακό επίπεδο με ολοκληρωμένες παρεμβάσεις που θα υλοποιούνται στους δήμους και τους οικισμούς της χώρας, ώστε να επιτευχθεί αφενός η άρση των συνθηκών που οδηγούν στον κοινωνικό αποκλεισμό των Ρομά και αφετέρου η δημιουργία συνθηκών και προϋποθέσεων για την κοινωνική τους ένταξη.

Για το λόγο αυτό έχουν τεθεί τρεις επιμέρους γενικοί στόχοι προς υλοποίηση βραχυπρόθεσμα (2012-2016), μεσοπρόθεσμα (2016-2020) και μακροπρόθεσμα (2020 και μετά). Ειδικότερα :

1. Εξασφάλιση και εγγύηση του «κατοικείν»: Ο πρώτος γενικός στόχος περιλαμβάνει παρεμβάσεις με στόχο την κάλυψη των αναγκών της ομάδας-στόχου των Ρομά για αποδεκτές συνθήκες διαβίωσης.
2. Ανάπτυξη υποστηρικτικού πλέγματος κοινωνικής παρέμβασης (στους τομείς της απασχόλησης, εκπαίδευσης, υγείας και Κοινωνικής ένταξης) και συγκεκριμένα :
 - I. Στον τομέα της Εκπαίδευσης, ώστε έως το 2020 να επιτευχθεί αύξηση της εγγραφής και φοίτησης στην υποχρεωτική εκπαίδευση των παιδιών Ρομά
 - II. Στον τομέα της Απασχόλησης, ώστε έως το 2020 να επιτευχθεί μείωση της αδήλωτης εργασίας, αύξηση της προσβασιμότητας στην αγορά εργασίας και ενίσχυση της επιχειρηματικότητας ιδιαίτερα των νέων Ρομά.

²² ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ : «ΟΙΚΟΚΟΙΝΩΝΙΑ FORUM», ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΛΗΨΗ ΚΟΙΝΩΝ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΩΝ ΔΡΑΣΗΣ & ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΡΟΜΑ, ΥΠΟΒΟΛΗ ΣΧΕΔΙΟΥ ΣΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

III. Στον τομέα της Υγείας και Κοινωνικής Φροντίδας, ώστε έως το 2020 να εξασφαλιστεί η πρόσβαση στις πρωτοβάθμιες Υπηρεσίες Υγείας και η υποστήριξη της διαδικασίας της πλήρους ένταξης των Ρομά.

3. Ανάπτυξη Κοινωνικού διαλόγου και συναίνεσης, μέσω της κοινωνικής χειραφέτησης και της συμμετοχής των ίδιων των Ρομά.

Παράλληλα με τους γενικούς αυτούς στόχους σχεδιάζονται δράσεις υποστηρικτικού χαρακτήρα με βάση την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (COM 2011/173) για την τακτοποίηση της Αστικοδημοτικής κατάστασής τους, τον Πολιτισμό και την Ευαισθητοποίηση.

Κεφάλαιο 1ο : Μεθοδολογία Σύνταξης Επιχειρησιακού Σχεδίου

1.1 Αντικείμενο της καταγραφής

Η εκπόνηση του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Σχεδίου 2014-2020, για την άμβλυση των ανισοτήτων, την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού και τελικά την κοινωνική ένταξη των Ρομά στην Περιφέρεια Κρήτης, θέτει ως στόχους τη διαμόρφωση στρατηγικής, τη διατύπωση προτάσεων πολιτικής και το σχεδιασμό δράσεων απευθυνόμενων στη συγκεκριμένη ομάδα του πληθυσμού, σύμφωνα με τις προτεραιότητες που έχουν τεθεί από το πλαίσιο Εθνικής Στρατηγικής για τους Ρομά και τους άξονες της ΕΕ.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη των στόχων του Σχεδίου, καθώς και την ευστοχία και τη συνεκτικότητα των μέτρων και δράσεων/ έργων που αυτό θα περιλαμβάνει, αποτελεί η όσο το δυνατό πληρέστερη καταγραφή και ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης του πληθυσμού Ρομά της Περιφέρειας Κρήτης, τόσο όσον αφορά αριθμητικά δεδομένα, όσο και ως προς τα ποιοτικά χαρακτηριστικά και ιδιαίτερα προβλήματα που αντιμετωπίζει.

Η αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης βασίζεται κυρίως στον τόπο και τρόπο διαμονής των Ρομά, δηλαδή ανά Περιφερειακή Ενότητα και σε πιθανούς οικισμούς ή εντός του αστικού ιστού. Περαιτέρω εξετάζονται ποιοτικά και ποσοτικά χαρακτηριστικά βασιζόμενα στους τέσσερις άξονες της ΕΕ, δηλαδή τη στέγαση, την απασχόληση, την εκπαίδευση και την υγεία, εκτιμώντας παράλληλα και το βαθμό ένταξης και συμμετοχής τους στις δομές της εκάστοτε κοινότητας που απευθύνονται σε άτομα ευπαθών ομάδων, καθώς και το βαθμό ικανοποίησής τους, αλλά και την άποψη των φορέων για τα επιμέρους καταγραφόμενα ποιοτικά χαρακτηριστικά.

Οι ανάγκες και τα ιδιαίτερα προβλήματα καταγράφονται με βάση τους ανωτέρω άξονες, όπως προκύπτουν από την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης, αποδεχόμενοι όμως "a priori" το γεγονός, ότι κυρίως στον άξονα της στέγασης υπάρχουν διαφοροποιήσεις μεταξύ των Ρομά, που διαβιούν σε καταυλισμούς/οικισμούς και αυτούς που διαβιούν εντός του αστικού ιστού. Οι διαφοροποιήσεις αυτές στον άξονα της στέγασης αντανακλώνται στους υπόλοιπους άξονες και συσχετίζονται με διαφοροποιήσεις των επιμέρους ποιοτικών χαρακτηριστικών πχ υγεία, υγιεινή.

Ειδικότερα, στα πλαίσια της καταγραφής, αποτυπώνονται τα ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά α) για τους Ρομά που διαβιούν σε καταυλισμούς/οικισμούς με στοιχεία που συλλέχθηκαν από το ΙΑΚ, από εκπροσώπους των ίδιων ή από επιτόπια έρευνα και β) για τους Ρομά εκτός καταυλισμών με στοιχεία που έδωσαν εκπρόσωποι των Ρομά, αρχηγοί οικογενειών, μέλη κοινωνικών υπηρεσιών αλλά και από επιτόπια έρευνα/συνέντευξη.

Η αποτύπωση με ακρίβεια τόσο των ποσοτικών όσο και των ποιοτικών δεδομένων για τους Ρομά, που διαμένουν εκτός καταυλισμών/οικισμών, δεν είναι εφικτό να γίνει, διότι είτε αρκετοί από αυτούς είναι ενταγμένοι συμμετέχοντας στην κοινωνική και οικονομική ζωή της πόλης, ώστε να μην διακρίνονται ως χωριστή ομάδα, είτε σε άλλες περιπτώσεις υπάρχει διαχωρισμός μεταξύ των ίδιων των Ρομά, ώστε να μην είναι ευχερής η πρόσβαση και η συλλογή στοιχείων.

1.2 Μεθοδολογία καταγραφής της υφιστάμενης κατάστασης του πληθυσμού Ρομά στην Περιφέρεια Κρήτης.

1.2.1 Εισαγωγή

Η έννοια της καταγραφής εμπεριέχει το στοιχείο της γενικής ποσοτικής αποτίμησης ενός πληθυσμού στο σύνολό του και σε όλη την έκταση της γεωγραφικής διασποράς του. Πρόκειται δηλαδή για μια διαδικασία η οποία φιλοδοξεί να είναι όσο το δυνατόν πιο εξαντλητική, και να μην περιοριστεί σε ένα υποσύνολο ή ένα δείγμα του μελετώμενου πληθυσμού.

Η καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης του πληθυσμού των Ρομά στην Περιφέρεια Κρήτης, έχει ως αντικείμενο την ολοκληρωμένη ποσοτική αποτίμηση του συνολικού μεγέθους του πληθυσμού, καθώς και την όσο το δυνατόν πληρέστερη αποτύπωση των γενικών ποιοτικών χαρακτηριστικών και των προβλημάτων του συγκεκριμένου πληθυσμού, εντός και εκτός οικισμών, θέτοντας ως προτεραιότητες τους τομείς παρέμβασης όπως ορίζονται από την ΕΕ και την Εθνική Στρατηγική για την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού των Ρομά, την περίοδο 2014-2020 και αφορούν στους τομείς στέγασης, εκπαίδευσης, υγείας και κοινωνικής φροντίδας, καθώς και οριζόντιων θεμάτων που έχουν να κάνουν με την ισότητα και τη συμμετοχικότητα.

Στοχεύει δε, στην απεικόνιση του γενικότερου πλαισίου διαβίωσης των Ρομά εντός και εκτός οικισμών, των γενικών ποιοτικών χαρακτηριστικών των οικισμών και των ιδιαίτερων προβλημάτων του πληθυσμού Ρομά της Περιφέρειας Κρήτης.

Για τις ανάγκες της καταγραφής, έγινε συλλογή και στη συνέχεια στατιστική επεξεργασία και ανάλυση, τόσο ποιοτικών, όσο και ποσοτικών δεδομένων, λαμβάνοντας υπόψη τις απαιτήσεις και την πολυπλοκότητα του αντικειμένου. Σε αυτό το πλαίσιο αξιοποιήθηκε ένας ευέλικτος μηχανισμός με μεικτές μεθόδους συλλογής δεδομένων, οι οποίες εφαρμόστηκαν συνδυαστικά, ενισχύοντας την εγκυρότητα των ευρημάτων.

Ως εκ τούτου, η αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης και των προβλημάτων του πληθυσμού Ρομά στην Περιφέρεια Κρήτης βασίστηκε στα εξής:

1. Στη συλλογή και επεξεργασία δευτερογενών δεδομένων, κυρίως μέσω της έρευνας γραφείου (desk research).
2. Στη συλλογή και επεξεργασία πρωτογενών δεδομένων (ποσοτικών και ποιοτικών), μέσω της διεξαγωγής έρευνας πεδίου (field work).

Στα δευτερογενή στοιχεία έρευνας συγκαταλέγονται όλες οι πρόσθετες πληροφορίες που προέκυψαν σχετικά με την υφιστάμενη κατάσταση των Ρομά από υπάρχουσες πηγές (βιβλιογραφία, αρθρογραφία, νομοθεσία, αρχείο υπηρεσιών, πρόσφατες μελέτες και

αξιολογήσεις, εγχειρίδια και υποδείγματα, επιστημονικά περιοδικά, βάσεις δεδομένων, διαδίκτυο, στατιστικά στοιχεία κ.λπ.).

Ακολουθεί αναλυτική περιγραφή της μεθοδολογίας που ακολουθήθηκε και των εργαλείων που αξιοποιήθηκαν στα πλαίσια της έρευνας πεδίου.

1.2.2 Σύνταξη Δελτίου Καταγραφής – Διεξαγωγή έρευνας πεδίου

Η συλλογή των πρωτογενών στοιχείων σχετικά με την υφιστάμενη κατάσταση του πληθυσμού Ρομά, έγινε μέσω της διεξαγωγής έρευνας πεδίου (field work), η οποία πραγματοποιήθηκε με τη χρήση ειδικού καταγραφικού εργαλείου και μέσω συνεντεύξεων με πρόσωπα κλειδιά της τοπικής αυτοδιοίκησης, εκπροσώπων συλλόγων και οικισμών Ρομά.

Για τις ανάγκες της έρευνας, συντάχθηκε ένα **ενιαίο Δελτίο Καταγραφής**, το οποίο και επισυνάπτεται, ως Παράρτημα στο παρόν παραδοτέο. Για κάθε χώρο διαμονής πληθυσμιακών ομάδων που αυτοπροσδιορίζονται ως Ρομά, ζητήθηκε να συμπληρωθεί ένα ξεχωριστό δελτίο καταγραφής. Για τον σχεδιασμό του δελτίου καταγραφής, ελήφθησαν υπόψη οι προτεραιότητες της Ε.Ε. έτσι όπως αποτυπώνονται στην ανακοίνωση της επιτροπής για τις Εθνικές στρατηγικές για την ένταξη των Ρομά, καθώς και του πλαισίου Εθνικής Στρατηγικής. Τα ερωτήματα του Δελτίου στοχεύουν αφ' ενός στην καταγραφή των συνολικών μεγεθών και τον προσδιορισμό του τύπου εγκατάστασης, αφ' ετέρου στον προσδιορισμό των γενικών συνθηκών και προβλημάτων. Κυρίως εξετάστηκαν ζητήματα που αφορούν τους Ρομά ως προς την αστικοδημοτική τους κατάσταση αλλά και ειδικότερα δημογραφικά στοιχεία, τις συνθήκες διαβίωσής τους είτε εκτός είτε εντός οικισμών, την ύπαρξη υποδομών, τη στέγαση, την πρόσβαση και συμμετοχή στην εκπαίδευση, την πρόσβαση σε υποδομές και υπηρεσίες υγείας, το επίπεδο υγείας καθώς και την εργασιακή τους κατάσταση και προοπτική.

Παράλληλα με την σύνταξη του Δελτίου Καταγραφής, εντοπίστηκαν σε συνεργασία με την Αναθέτουσα Αρχή, οι καταλληλότεροι φορείς- αρχές σε τοπικό, αλλά και περιφερειακό επίπεδο, οι οποίοι έχουν θεσμικό ρόλο ή άμεση επαφή εκ των αρμοδιοτήτων τους, με τις τοπικές κοινωνίες των Ρομά, και θεωρούνταν οι πλέον κατάλληλοι για την αξιόπιστη συλλογή στοιχείων, την καταγραφή των χαρακτηριστικών των οικισμών και την ανάδειξη των προβλημάτων που απασχολούν τις κοινότητες των Ρομά και κατά συνέπεια για την επιτυχή συμπλήρωση των Δελτίων Καταγραφής.

Στη συνέχεια, το Δελτίο Καταγραφής μαζί με ενημερωτική επιστολή στάλθηκε σε καθένα από τους φορείς που επιλέχθηκαν. Στην ενημερωτική επιστολή ζητούνταν η άμεση ανταπόκριση και η συνεργασία τους για την όσο το δυνατό αρτιότερη συμπλήρωση του Δελτίου και ο ορισμός συνάντησης με μέλη της ομάδας έργου, όπου θα δινόταν οι απαραίτητες διευκρινήσεις και θα συμπληρωνόταν το Δελτίο Καταγραφής.

Συγκεκριμένα στάλθηκαν ενημερωτικές επιστολές και ζητήθηκε η συμπλήρωση του Δελτίου Καταγραφής από τους παρακάτω φορείς:

- Περιφέρεια Κρήτης
- Δήμο Ηρακλείου
- Δήμο Χανίων
- Δήμο Ρεθύμνου
- Δήμο Αγίου Νικολάου
- Δήμο Ιεράπετρας

- Αστυνομική Διεύθυνση Κρήτης
- Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης
- Πανεπιστήμιο Κρήτης,
- Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο Ηρακλείου
- Κοινωφελή επιχείρηση του Δήμου Ηρακλείου
- Σύλλογο Ελλήνων Ρομ Ηρακλείου Άγιος Γεώργιος
- Σύλλογο Ελλήνων Ρομ «Η Αναγέννηση»
- Πολιτιστικό Σύλλογο Αγίας Τριάδας
- Δίκτυο POM.

Ακολούθησαν προσωπικές συνεντεύξεις των εκπροσώπων των φορέων, καθώς και υπηρεσιακών στελεχών για τη διευκόλυνση αλλά και τυχόν διευκρινήσεις, που ήταν απαραίτητες για την ορθή συμπλήρωση του ερωτηματολογίου.

Στην προσπάθεια για την πληρέστερη και όσο δυνατόν πιο κοντά στην πραγματικότητα καταγραφή και αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης έγιναν συνεντεύξεις για την ίδια ομάδα σε περισσότερους από έναν εμπλεκόμενο φορέα, ώστε μέσω της συγκριτικής αξιολόγησης των στοιχείων και της διασταύρωσης των πληροφοριών να προκύπτει η ορθότητα των συλλεγόμενων στοιχείων. Ωστόσο παρά την προσπάθεια της ομάδας έργου παρουσιάστηκαν ιδιαίτερες δυσκολίες στη συλλογή πρωτογενών στοιχείων και δεδομένων, λόγω αφενός των ιδιομορφιών της ερευνώμενης ομάδας, της ελλιπούς εικόνας εκ μέρους των υπηρεσιών αλλά και της γενικότερης έλλειψης επικοινωνίας και διστακτικότητας της ομάδας με την το γενικό πληθυσμό.

Ειδικότερα, σε κάθε Περιφερειακή Ενότητα υπήρξε διαφορετικό επίπεδο επαφών και αποτελεσμάτων ανάλογα με την ύπαρξη εξειδικευμένων υπηρεσιών, το μέγεθος της εμπλοκής των φορέων κοινωνικής πολιτικής και της διασύνδεσής τους με τον πληθυσμό Ρομ, τη συλλογική έκφραση των μελών της κοινότητας Ρομ και το γενικότερο ενδιαφέρον των ίδιων για την ανάδειξη και επίλυση των ζητημάτων που τους αφορούν, πέρα από τα οριζόντια θέματα που αφορούν στο σύνολο του πληθυσμού.

Στην Περιφερειακή Ενότητα Ηρακλείου, στάλθηκαν Δελτία Καταγραφής στο Δήμο Ηρακλείου και στην Κοινωφελή Επιχείρησή του, στη Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας της Περιφέρειας Κρήτης, στο Γραφείο Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, στο ΠαΓΝΗ, στο πρόγραμμα Εκπαίδευσης Παιδιών Ρομά, στον Περιβαλλοντικό Σύλλογο Αγ. Τριάδας και το Σύλλογο Ελλήνων Ρομ Ηρακλείου.

Από την επικοινωνία μαζί τους διαπιστώθηκε, ότι ανεξάρτητα από την εικόνα και τα επιμέρους στοιχεία, που είχε ο κάθε φορέας, γινόταν αναφορά και παραπομπή στο ΙΑΚ ως εξειδικευμένου φορέα κυρίως όσον αφορά στον πληθυσμό εντός του καταυλισμού της Νέας Αλικαρνασσού. Διαπιστώθηκε, ακόμη, ότι πολλές από τις δράσεις των φορέων αυτών απευθύνονταν στο ίδιο κοινό και ήταν αποτέλεσμα συνεργασίας μεταξύ τους. Η πληρέστερη συλλογή στοιχείων και καταγραφή δεδομένων για τον πληθυσμό του καταυλισμού της Ν. Αλικαρνασσού ήταν πράγματι αυτή του ΙΑΚ, όπου τηρούνται αρχεία για τον πληθυσμό και τις δράσεις από το 2007, οπότε και συστάθηκε. Εν τούτοις, επειδή το καταγραφικό δελτίο της έρευνας υπεισερχόταν σε πληροφορίες, που δεν είχαν αποτυπωθεί από το ΙΑΚ, οργανώθηκε συνάντηση με εκπροσώπους (αρχηγούς) οικογενειών του καταυλισμού, οι οποίοι με τη βοήθεια και την καθοδήγηση της ομάδας έργου και της υπεύθυνης του ΙΑΚ

απάντησαν στις ερωτήσεις. Το ερωτηματολόγιο απάντησε επίσης και ο Διαμεσολαβητής του ΙΑΚ.

Από τις απαντήσεις στις ερωτήσεις διαπιστώθηκε διαφοροποίηση τόσο μεταξύ των ερωτηθέντων όσο και με τα στοιχεία του ΙΑΚ, η οποία οφείλεται εν μέρει στη δυσκολία αντίληψης και έκφρασης των εκπροσώπων των οικογενειών Ρομ σε σχέση με την «τυπική γλώσσα» του δελτίου καταγραφής, αλλά και την αμφιβολία ή και σκοπιμότητα που τους διακατέχει σε σχέση με τις προθέσεις των τοπικών αρχών. Ακολούθησαν συναντήσεις με τους διευθυντές νηπιαγωγείων και δημοτικών σχολείων της περιοχής, οι οποίοι απάντησαν στο ερωτηματολόγιο και έδωσαν και την εικόνα από τη δική τους οπτική γωνία και κυρίως σε θέματα εκπαίδευσης, μαθησιακών δυσκολιών, ομαλή συμβίωση μαθητών και γονέων Ρομά και μη.

Για τον πληθυσμό εντός του αστικού ιστού του Ηρακλείου δεν υπάρχουν αναλυτικά στοιχεία, καθώς δεν υπάρχει εξειδικευμένη υπηρεσία του Δήμου Ηρακλείου ή της Περιφερειακής Ενότητας, που να ασχολείται αποκλειστικά με τον πληθυσμό Ρομά. Ωστόσο κατά το προηγούμενο διάστημα (2012) δημιουργήθηκαν στο Δήμο Ηρακλείου, στο πλαίσιο της Διεύθυνσης Κοινωνικής Ανάπτυξης, τα Κέντρα Κοινοτικής Φροντίδας, που απευθύνονται στο σύνολο των κατοίκων της περιοχής αναφοράς. Στα Κέντρα Κοινοτικής Φροντίδας υπηρετούν κοινωνικοί λειτουργοί, νοσηλευτές, εργοθεραπευτές και φυσιοθεραπευτές, που έρχονται σε επαφή με όλες τις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού, μεταξύ των οποίων και οι Ρομ. Δελτία καταγραφής συμπλήρωσαν οι κοινωνικοί λειτουργοί των παραπάνω για την περιοχή του κέντρου (Λάκκος), την περιοχή της Θερίσου, των Δειλινών και του Μασταμπά. Επίσης, για τους Ρομά της περιοχής του κέντρου ερωτηματολόγιο συμπλήρωσαν και εκπαιδευτικοί του 8^{ου} ΔΣ στην περιοχή του Λάκκου, ενώ στοιχεία μας παραχωρήθηκαν και από την κ. Δαφέρμου, καθηγήτρια του ΤΕΙ Κρήτης, επιβλέπουσα σχετικής πτυχιακής εργασίας. Όσον αφορά τον πληθυσμό Ρομά των υπόλοιπων συνοικιών αντλήσαμε στοιχεία από τις συνεντεύξεις και τα ερωτηματολόγια, που απάντησαν, εκτός από τους εκπροσώπους των Ρομά, οι κοινωνικοί λειτουργοί του Δήμου Ηρακλείου, καθώς και ο πρόεδρος περιβαλλοντικού συλλόγου Αγ. Τριάδας. Συνάντηση επίσης πραγματοποιήθηκε με το Δήμαρχο Ηρακλείου, την Αντιδήμαρχο Κοινωνικής Πολιτικής και τον Πρόεδρο της Κοινωφελούς Επιχείρησης.

Στη συνέχεια πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις με εκπροσώπους των Ρομά, που διαμένουν εκτός καταυλισμού στην περιοχή του Πόρου, οι οποίοι αποτελούν και τη μεγαλύτερη αριθμητικά ομάδα εντός του αστικού ιστού. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, αντίθετα με τους Ρομά του καταυλισμού, η επικοινωνία με τους εκπρόσωπους της ομάδας αυτής υπήρξε πιο ευχερής. Η διαφορά αυτή έγκειται κυρίως στο γεγονός, ότι οι Ρομά του Πόρου έχουν αναπτύξει πιο ισχυρές σχέσεις και επαφές κοινωνικού και οικονομικού χαρακτήρα με την τοπική κοινωνία και έχουν τη δυνατότητα να αντιλαμβάνονται καλύτερα τον «τυπικό» τρόπο σκέψης και έκφρασης. Επιπλέον έχουν ήδη διαπιστώσει την ανάγκη συλλογικής τους έκφρασης και διεκδίκησης λύσεων στα προβλήματά τους, έχουν οργανώσει σύλλογο και παρουσιάζουν κινητικότητα στη διασύνδεσή τους με τις τοπικές αρχές, παρά τις επιμέρους διενέξεις ανάμεσα στα μέλη του. Πρέπει ακόμη να σημειωθεί, ότι δεν υπάρχει συνεργασία και επικοινωνία μεταξύ των δύο ομάδων, του Πόρου και του καταυλισμού, παρά το γεγονός, ότι παρουσιάζουν προς τα έξω κοινά πολιτισμικά χαρακτηριστικά και αντιμετωπίζουν κοινά σε ορισμένες περιπτώσεις προβλήματα πχ στερεότυπα. Η ίδια έλλειψη επικοινωνίας και συνεργασίας των Ρομά εντός καταυλισμών και εντός οικισμών παρατηρήθηκε γενικότερα. Οι εκπρόσωποι των οικογενειών των Ρομά του Πόρου

απάντησαν προφορικά στο σύνολο των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου σε πολύωρη συνέντευξη που είχαν με την ομάδα έργου, ενώ συνέλεξαν και μας παρέδωσαν προς επεξεργασία αναλυτικά δημογραφικά στοιχεία για τον πληθυσμό της ομάδας του Πόρου, καθώς και πληροφορίες για τους Ρομά κατοίκους των Δειλινών.

Στον τομέα της εκπαίδευσης πραγματοποιήθηκε συνάντηση με τον Προϊστάμενο Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης νομού Ηρακλείου, καθώς και την υπεύθυνη για το αντικείμενο υπάλληλο. Αναλυτικά στοιχεία για τους μαθητές Ρομά στο Ηράκλειο, αλλά και γενικότερα στην Κρήτη ελήφθησαν επίσης από το Πρόγραμμα Εκπαίδευσης παιδιών Ρομά του Πανεπιστημίου Κρήτης, ενώ ακολούθησε και ενημερωτική συνάντηση με στέλεχος του προγράμματος, που παρείχε τα συγκεντρωτικά στοιχεία και την εν γένει εικόνα του Πανεπιστημίου σχετικά με τον πληθυσμό.

Τέλος συνάντηση σχετικά με την έρευνα υπήρξε με τον εντεταλμένο Περιφερειακό Σύμβουλο σε θέματα Κοινωνικής Πολιτικής καθώς και με το Διευθυντή και στελέχη της Διεύθυνσης Κοινωνικής Μέριμνας της Περιφέρειας Κρήτης.

Στην Περιφερειακή Ενότητα Χανίων στάλθηκαν Δελτία Καταγραφής στο Δήμο Χανίων, στη Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας της Περιφερειακής Ενότητας και το Σύλλογο Ρομ «η Αναγέννηση». Από την επικοινωνία μαζί τους διαπιστώθηκε ότι κανείς από τους παραπάνω φορείς δεν είχε λεπτομερή εικόνα για το αντικείμενο της έρευνας. Προκειμένου να συλλεχθούν όσο το δυνατόν περισσότερα δεδομένα, πραγματοποιήθηκε συνάντηση με εκπροσώπους της δημοτικής αρχής και υπαλλήλους του Δήμου Χανίων και της Περιφερειακής Ενότητας. Η εικόνα που είχαν οι παραπάνω ήταν ελλιπής, καθώς αφενός δε λειτουργεί ΙΑΚ ή άλλη εξειδικευμένη υπηρεσία στο πλαίσιο του Δήμου, αφετέρου με τη μεταβίβαση των σχετικών αρμοδιοτήτων στους ΟΤΑ α' βαθμού έπαψε η ΠΕ να διαχειρίζεται σχετικά θέματα. Συνάντηση πραγματοποιήθηκε ακόμη και με τον Αρχηγό της Γενικής Αστυνομικής Διεύθυνσης Περιφέρειας Κρήτης, που παρουσίασε την άποψη της ΕΛΑΣ για την παρουσία των Ρομά στην Κρήτη, τους καταγεγραμμένους καταυλισμούς, καθώς και ζητήματα που άπτονται αφενός της παραβατικότητας μερίδας των Ρομά αλλά και των προβλημάτων λόγω στερεοτύπων που αντιμετωπίζουν. Ακόμη, συνάντηση έγινε και με το Διαμεσολαβητή των Ρομά για το Δήμο Χανίων, ο οποίος έδωσε στοιχεία και απάντησε σε προφορικές ερωτήσεις τόσο για τους υφιστάμενους καταυλισμούς στα Χανιά, όσο και για τον πληθυσμό εντός του αστικού ιστού.

Τέλος μαζί με το Διαμεσολαβητή πραγματοποιήθηκε επίσκεψη στον καταυλισμό στην περιοχή Νεροκούρου και συνάντηση με εκπροσώπους οικογενειών και του Συλλόγου Ελλήνων Ρομ Χανίων, οι οποίοι μας έδωσαν πληροφορίες για τον καταυλισμό τους.

Στην Περιφερειακή Ενότητα Ρεθύμνου, δόθηκαν Δελτία Καταγραφής στο Δήμο Ρεθύμνης και την Περιφερειακή Ενότητα Ρεθύμνης. Δεδομένου ότι ούτε στην ΠΕ Ρεθύμνου λειτουργεί ΙΑΚ υπήρχε δυσκολία στη συλλογή αναλυτικών στοιχείων. Για το λόγο αυτό, έγινε συνάντηση με το Δήμαρχο Ρεθύμνου, ο οποίος εξέφρασε την άποψη και τις προθέσεις της δημοτικής αρχής και υπέδειξε για αναλυτικότερα στοιχεία το δημοτικό σύμβουλο, εντεταλμένο σε κοινωνικά θέματα.

Στη συνέχεια πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις με τον εντεταλμένο σε θέματα κοινωνικής πολιτικής δημοτικό σύμβουλο Ρεθύμνου, τον ιερέα της περιοχής του Τσεσμέ, όπου βρίσκεται ο καταυλισμός, καθώς και τον πρώην Δήμαρχο του όμορου Δήμου Γεροποτάμου

(νυν δημοτικό σύμβουλο Δήμου Μυλοποτάμου), οι οποίοι έδωσαν πληροφορίες τόσο για τεχνικά δεδομένα, όσο και για δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά. Δεδομένης της έλλειψης διαμεσολαβητή στο Δήμο Ρεθύμνου, δεν στάθηκε εφικτό να υπάρξει επαφή με εκπροσώπους των Ρομά του Ρεθύμνου σε αυτό το στάδιο της μελέτης.

Στην Περιφερειακή Ενότητα Λασιθίου δόθηκαν Δελτία Καταγραφής στους Δήμους Αγίου Νικολάου και Ιεράπετρα, καθώς και στην Περιφερειακή Ενότητα Λασιθίου, αλλά δεν υπήρξε θετική ανταπόκριση. Έτσι, η μόνη πληροφορία που λάβαμε προέρχεται από την ΕΛΑΣ.

Το κύριο πρόβλημα που αντιμετωπίστηκε, κατά την διάρκεια της έρευνας, είναι η έλλειψη εγκατεστημένου διαύλου επικοινωνίας μεταξύ των Ρομά και των τοπικών αρχών. Το πρόβλημα αυτό εμφανίστηκε κυρίως στις ΠΕ Χανίων και Ρέθυμνου, αφού δεν υπάρχουν δομές που να ασχολούνται συντεταγμένα με τα ζητήματα των Ρομά πάρα μόνο ένας σύλλογος Ρομά, ο οποίος είναι μάλλον ανενεργός. Γενικά, η καταγραφή των Ρομά και η πλήρης αποτύπωση τους είναι δύσκολη, ιδιαίτερα σε πληθυσμό που κατοικεί στον αστικό ιστό και έχει ενταχθεί στην κοινωνία, μιας και αυτό προκύπτει μόνο από τον αυτοπροσδιορισμό. Στην Π.Ε. Ηρακλείου η πρόσβαση σε στοιχεία ήταν σχετικά επαρκής και αυτό οφείλεται κυρίως στην ύπαρξη ΙΑΚ, όπου υπάρχουν στοιχεία εξαιτίας της υποχρέωσης για ετήσια καταγραφή με τη μέθοδο πόρτα – πόρτα στον οικισμό της Νέας Αλικαρνασσού. Σημαντικό ήταν επίσης αφενός η ύπαρξη ενεργού συλλόγου Ελλήνων Ρομά για τους εντός αστικού ιστού, εκπρόσωποι του οποίου παρείχαν αναλυτικά δεδομένα χωρίς ωστόσο να μπορούν λεπτομερώς να απαντήσουν στα δομημένα ερωτηματολόγια, αφετέρου η συμβολή των Κέντρων Κοινωνικής Φροντίδας που διατηρούν απευθείας επαφή με αρκετές οικογένειες των Ρομά της περιοχής αρμοδιότητάς τους. Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι διάυλος επικοινωνίας δεν υπάρχει ούτε μεταξύ των Ρομά εντός και εκτός καταυλισμών, ενώ οι όποιες σχέσεις υπάρχουν βασίζονται κυρίως στην κοινή απώτερη καταγωγή τους από κάποια άλλη περιοχή της Ελλάδας. Σε ορισμένες δε περιπτώσεις υπάρχουν και στερεότυπα ακόμη και μεταξύ τους όπως πχ μεταξύ των διάφορων ομάδων της ΠΕ Χανίων.

1.1. Εξειδίκευση, Προγραμματισμός, προσδιορισμός αναμενόμενων αποτελεσμάτων του Σχεδίου Δράσης

Η σύνταξη του Περιφερειακού Σχεδίου Δράσης των Ρομά για την Περιφέρεια Κρήτης, βασίζεται στις υφιστάμενες πρακτικές σχεδιασμού και εμπνέεται από τις αρχές του ενιαίου σχεδιασμού, της συμμετοχής και της αξιολόγησης, ώστε να καλύψει τις ανάγκες της στρατηγικής της Περιφέρειας για την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού και την κοινωνική ένταξη των Ρομά που διαβούν σε αυτή. Η διεθνής εμπειρία καταδεικνύει συνεχώς, μέσα από μελέτες και πρακτικές εφαρμογές, ότι η έννοια αλλά και η πρακτική της «ανάπτυξης» στηρίζεται πλέον στο στρατηγικό σχεδιασμό, την έρευνα, την αναζήτηση καινοτομικών στοιχείων και τον προσδιορισμό του είδους της ανάπτυξης που επιδιώκει να πετύχει η περιοχή.

Οι τρεις κύριοι άξονες της διερεύνησης για την εκπόνηση του Σχεδίου Δράσης είναι οι εξής:

- α) προσδιορισμός των χαρακτηριστικών, της κατάστασης και των προβλημάτων της ομάδας στόχου στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο,
- β) προσδιορισμός του στόχου, δηλαδή τι επιδιώκει όσον αφορά την ομάδα στόχο
- γ) προσδιορισμός του τρόπου, δηλαδή ποια μέσα θα χρησιμοποιήσει για να φτάσει το στόχο που επιδιώκει.

Επιπλέον, η μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθείται στην εκπόνηση του, στηρίζεται κυρίως σε δύο (2) αρχές:

1. Στην κατανόηση της φιλοσοφίας, των αρχών και των διαδικασιών υλοποίησης ολοκληρωμένων σχεδίων στρατηγικής.
2. Στην ενδελεχή έρευνα των ιδιομορφιών και στην κατανόηση της ταυτότητας της περιοχής παρέμβασης και της ομάδας στόχου.

Το Σχέδιο Δράσης βασίζεται σε ένα ενιαίο αποδεκτό Όραμα/Γενικό Στόχο για τη αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας και την ένταξη των Ρομά της Περιφέρειας Κρήτης, το οποίο παρέχει μια ποιοτική περιγραφή του επιθυμητού μέλλοντος και κατευθύνει την ανάπτυξη του καταλλήλου πλαισίου μέτρων σχεδιασμού. Ο Γενικός Στόχος εξειδικεύεται σε συγκεκριμένους ειδικούς στόχους, οι οποίοι δείχνουν τον τύπο της επιθυμητής αλλαγής. Οι αλλαγές και οι επιπτώσεις είναι θα μετρήσιμες και συσχετίζονται με την ιεραρχία των στόχων, εστιάζοντας σε κατάλληλα επιλεγμένους δείκτες επιδόσεων.

Στην διατύπωση των γενικών και ειδικών στόχων και εν τέλει στην διαμόρφωση της στρατηγικής, καθοριστικό ρόλο παίζει η διεξαγωγή έρευνας πεδίου και η συλλογή δευτερογενών στοιχείων για την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης της ομάδας στόχου, τον καθορισμό των βασικών προβλημάτων, των προκλήσεων και κύριων αναγκών, καθώς και τον προσδιορισμό των βασικών δυνατοτήτων και προοπτικών, πάνω στα οποία θα στηριχθεί ο σχεδιασμός των παρεμβάσεων.

Η επιλογή των αξόνων προτεραιότητας, των μέτρων και των δράσεων που αυτά θα περιλαμβάνουν καθοδηγείται όχι μόνο από την αποτελεσματικότητα, αλλά και από την οικονομική αποδοτικότητα. Ειδικά σε περιόδους περιορισμένων κονδυλίων από τα χρηματοδοτικά εργαλεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι σημαντικό οι πόροι που δαπανώνται να χρησιμοποιούνται με την μέγιστη δυνατή αποδοτικότητα. Αυτό απαιτεί μία βασική αξιολόγηση των επιλογών με γνώμονα τα κόστη και τα οφέλη, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων των οποίων δεν μπορούν εύκολα να μετρηθούν ή να αποτιμηθούν.

Επιπλέον, ο καθορισμός των στόχων, των αναμενόμενων αποτελεσμάτων και ο προγραμματισμός των έργων και ενεργειών του προγράμματος, οφείλει να λάβει υπόψη του τις απόψεις του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος στο οποίο προτείνει τις παρεμβάσεις του. Αυτό σημαίνει ότι, οι στόχοι και οι παρεμβάσεις του Σχεδίου Στρατηγικής θα πρέπει να υποστηρίζονται από την ομάδα στόχο και τους ενδιαφερόμενους φορείς: «Ο σχεδιασμός για τους ανθρώπους προϋποθέτει σχεδιασμό με τους ανθρώπους». Μέσω της συμμετοχής εκπροσώπων των Ρομά και άλλων ενδιαφερόμενων φορέων (τοπική αυτοδιοίκηση, κοινωνικοί φορείς) οι αποφάσεις υπέρ ή κατά των παρεμβάσεων για την κοινωνική ένταξη των Ρομά μπορούν να αποκτήσουν ένα σημαντικό επίπεδο «δημόσιας νομιμότητας». Για αυτό και καθόλη την διάρκεια σύνταξης του Σχεδίου θα υπάρξει εκτεταμένη διαδικασία διαβούλευσης και επαφών με όλους του εμπλεκόμενους.

Κεφάλαιο 2 : Ανάλυση της Υφιστάμενης Κατάστασης

2.1. Αποτύπωση υφιστάμενης κατάστασης οικισμών Ρομά

2.1.1 Υφιστάμενη Κατάσταση σε Περιφερειακό Επίπεδο

Στην Περιφέρεια Κρήτης οι Ρομά δεν αποτελούν αριθμητικά σημαντικό τμήμα του πληθυσμού της. Ο πληθυσμός των Ρομά στην Κρήτη υπολογίζεται περίπου στα 2000 άτομα²³. Η μεγαλύτερη και πιο αξιοσημείωτη συγκέντρωση πληθυσμού παρατηρείται στην Περιφερειακή Ενότητα Ηρακλείου και συγκεκριμένα στο Δήμο Ηρακλείου. Ο μεγαλύτερος οικισμός είναι αυτός στη Δημοτική Ενότητα της Νέας Αλικαρνασσού του Δήμου Ηρακλείου, ενώ μικρότεροι οικισμοί βρίσκονται στα Χανιά, το Ρέθυμνο και την Ιεράπετρα. Με βάση τα στοιχεία της Αστυνομικής Διεύθυνσης Κρήτης υπάρχουν 6 οικισμοί σε όλο το νησί, στην περιοχή Νεροκούρου Χανίων, στη θέση Τσεσμές και την περιοχή Σταυρωμένος του Δήμου Ρεθύμνου, στα Δύο Αοράκια και την περιοχή των πρώην σφαγείων της Ν. Αλικαρνασσού του Δήμου Ηρακλείου και στη θέση Βιγλιά του Δήμου Ιεράπετρας²⁴. Σύμφωνα με τη Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας της Περιφέρειας Κρήτης, ο πληθυσμός ΡΟΜΑ στην Περιφέρεια Κρήτης ανέρχεται σε 1.678 άτομα ²⁵.

Σε όλες τις περιπτώσεις οι οικισμοί έχουν αναπτυχθεί στις παρυφές των αστικών και ημιαστικών κέντρων. Εκτός των οικισμών, πληθυσμός Ρομά συναντάται εντός του αστικού ιστού τόσο στο Ηράκλειο όσο και στα Χανιά και το Ρέθυμνο. Για την υποστήριξη των Ρομά λειτουργεί στην Κρήτη μόνο ένα Ιατροκοινωνικό Κέντρο (ΙΑΚ), που πλέον μετονομάστηκε σε Κέντρο Στήριξης Ρομά και Ευπαθών Ομάδων, στο πεδίο δραστηριοποίησης του οποίου υπάγεται μόνο ο καταυλισμός/οικισμός Ρομά της Νέας Αλικαρνασσού, δεδομένου ότι ξεκίνησε τη λειτουργία του στο πλαίσιο του πρώην Δήμου Νέας Αλικαρνασσού.

Ανεξάρτητα από το μέγεθός τους οι οικισμοί των Ρομά στην Κρήτη διατηρούν τα χαρακτηριστικά των οικισμών της υπόλοιπης χώρας. Διαφορετικά εν μέρει γνωρίσματα εντοπίζονται μόνο στους Ρομά, που ζουν στον αστικό ιστό. Οι οικισμοί Ρομά της Κρήτης έχουν χαρακτήρα μόνιμης εγκατάστασης παρά τα προβλήματα ιδιοκτησίας και αυθαίρετης δόμησης και υφίστανται στο εκάστοτε σημείο από 10 έως 30 έτη. Είναι κατά κύριο λόγο εδραιωμένοι. Διατηρούν ωστόσο ισχυρούς δεσμούς με τον τόπο καταγωγής τους (πχ Αχαΐα), όπου ταξιδεύουν, επιστρέφοντας όμως στην Κρήτη, που αποτελεί πλέον σημείο αναφοράς. Κινητικότητα εντός Κρήτης δεν παρατηρείται ιδιαίτερα.

Η εικόνα του καταυλισμού της Νέας Αλικαρνασσού αλλά και των άλλων οικισμών παρουσιάζει κοινά χαρακτηριστικά με την υπόλοιπη Ελλάδα στους τομείς των υποδομών, της

²³ Ο ακριβής αριθμός δεν είναι δυνατόν να αποτυπωθεί καθώς πέρα από την κινητικότητα που εμφανίζει ο πληθυσμός και τη διάχυσή του μέσα στον αστικό ιστό, για την ακριβή αποτύπωση απαιτείται απογραφή του πληθυσμού, όπου θα αποτυπώνεται ο αυτοπροσδιορισμός του ερωτώμενου ως Ρομά, πρακτική που τυπικά δεν μπορεί να ακολουθηθεί γιατί θα αποτελούσε διάκριση με βάση την πολιτισμική ταυτότητα. Κάθε αναφορά σε αριθμούς αποτελεί προσέγγιση με βάση είτε αυτοπροσδιορισμό των ερωτώμενων είτε κοινωνική έρευνα κοινωνικών συνθηκών μιας κατά κανόνα κοινωνικά αποκλεισμένης ομάδας, με σχετικά ενιαία πολιτισμικά, αλλά κυρίως κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά.

²⁴ Πίνακας καταγεγραμμένων πληθυσμιακών ομάδων των Ρομά στην Περιφέρεια Κρήτης, Αστυνομική Διεύθυνση Κρήτης Μάρτιος 2015

²⁵ Πρόταση για τη Δημιουργία Πολύκεντρου Ρομά, Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας Περιφέρειας Κρήτης 12/2/2014

εκπαίδευσης της υγείας και της απασχόλησης. Τα συνηθέστερα προβλήματα, που εντοπίζονται σε αυτούς τους οικισμούς και που εντείνονται λόγω της μεγάλης συγκέντρωσης πληθυσμού σε μικρό χώρο, είναι η απουσία τίτλων ιδιοκτησίας στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων, η έλλειψη ρυμοτομικού σχεδίου, η έλλειψη αποχετευτικού δικτύου, η κακή έως ανύπαρκτη εσωτερική οδοποιία και πεζοδρόμηση, ο ανεπαρκής ηλεκτροφωτισμός δημόσιων χώρων, η ανυπαρξία ελεύθερων κοινόχρηστων χώρων, η ελλιπής αποκομιδή απορριμμάτων, η απουσία δημόσιας συγκοινωνίας για την πρόσβαση στον οικισμό.

Στον **τομέα της εκπαίδευσης** δεν παρατηρείται πλέον συχνά η καθυστερημένη ένταξη στο εκπαιδευτικό σύστημα. Υπάρχει ωστόσο μεγάλη μαθητική διαρροή, ήδη από την τετάρτη τάξη του δημοτικού, κυρίως λόγω νοοτροπίας παρά λόγω δυσκολίας πρόσβασης στις σχολικές μονάδες, αναλφαβητισμός στις μεγαλύτερες ηλικίες και γενικά μη τυπική σχέση με το εκπαιδευτικό σύστημα, που συνεπάγονται προβλήματα στην κοινωνική ενσωμάτωση των Ρομά αλλά και στερεότυπα και προκαταλήψεις εναντίον τους. Στον τομέα της εκπαίδευσης παρουσιάζεται επίσης μεγάλο ποσοστό άτακτης φοίτησης. Σε κάποιες ομάδες/περιοχές υπάρχει μικρή καθυστέρηση έναρξης της παρακολούθησης. Στις μεγαλύτερες ηλικίες υπάρχει αναλφαβητισμός.

Στον **τομέα της υγείας** τα σημαντικότερα προβλήματα των κατοίκων των οικισμών αφορούν στην ανεπάρκεια πρόληψης και φροντίδας σε θέματα υγείας, σε μεγάλα ποσοστά χρόνιων παθήσεων, σε υψηλό ποσοστό με προβλήματα Ψυχικής Υγείας και στη γενικότερη δυσκολία πρόσβασης του πληθυσμού στο Σύστημα Υγείας και τις αντίστοιχες δομές.

Στον **τομέα της απασχόλησης** εντοπίζεται ίσως η αμεσότερη αναγκαιότητα παρέμβασης για την υποστήριξή τους και την ένταξή τους στην αγορά εργασίας, προς αποφυγή έντασης φαινομένων παθογένειας. Τα ποσοστά ανεργίας στην κοινωνία των Ρομά είναι πολύ υψηλά, ψηλότερα από αυτά του γενικού πληθυσμού. Οι κύριοι τομείς απασχόλησης είναι το πλανόδιο εμπόριο, το εμπόριο σε λαϊκές αγορές και η συλλογή σιδήρων, ενώ βασική πηγή εισοδήματος είναι τα επιδόματα προνομιακού χαρακτήρα. Αρκετοί από τους Ρομά του αστικού ιστού διαθέτουν άδεια λαϊκής αγοράς (έστω και μία ανά ευρύτερη οικογένεια) για την πώληση κυρίως ενδυμάτων, υποδημάτων και ιματισμού.

Ως προς τον πληθυσμό, που κατοικεί εντός του αστικού ιστού, παρουσιάζονται ορισμένες διαφοροποιήσεις. Στην πλειοψηφία τους κατοικούν σε συγκεκριμένες γειτονίες σε μεγάλες συγκεντρώσεις είτε ως προερχόμενοι από τον ίδιο τόπο (Πελοπόννησος, Αττική κλπ) είτε λόγω ύπαρξης προηγούμενου πυρήνα, σε σημεία με μικρή εμπορική αξία ή υποβαθμισμένα γύρω ή κοντά στο κέντρο της πόλης. Οι κατοικίες που διαβιούν είναι μισθωμένες ή εγκαταλελειμμένες, διαθέτουν ελάχιστες διευκολύνσεις πχ ύδρευση, είναι παλαιές με προβλήματα, όπως υγρασία κ.α. και συνήθως κατοικούνται από περισσότερες της μίας οικογένειες.

Γενικότερα ως προς τον πληθυσμό Ρομά εντός του αστικού ιστού υπάρχει αδυναμία παρακολούθησης είτε λόγω ελλιπούς στελέχωσης των κοινωνικών υπηρεσιών και διαφορετικού προσανατολισμού των τοπικών αρχών είτε λόγω αδυναμίας συνεργασίας του πληθυσμού Ρομά. Είναι ακόμη εμφανής η απουσία παρακολούθησης και συνδρομής του πληθυσμού από ιατροκοινωνικό κέντρο με αναφορά σε αυτούς.

2.1.2 Υφιστάμενη κατάσταση στην Περιφερειακή Ενότητα Ηρακλείου

Ο πληθυσμός των Ρομά στην Π.Ε. Ηρακλείου αποτελείται κυρίως από τρεις ομάδες:

- 1) Έλληνες Ρομά μόνιμοι κάτοικοι κυρίως του Δήμου Ηρακλείου
- 2) Έλληνες Ρομά, οι οποίοι μετακινούνται προς την ΠΕ Ηρακλείου και κυρίως το πολεοδομικό συγκρότημα Ηρακλείου-Γαζίου από άλλες περιοχές της χώρας προκειμένου να ζήσουν και να εργαστούν στην ευρύτερη περιοχή για ορισμένα χρονικά διαστήματα κάθε χρόνο και
- 3) Ρομά μετανάστες κυρίως από την Αλβανία και τη Βουλγαρία, αλλά και από άλλες χώρες (πχ Ρουμανία), οι οποίοι μετακινούνται κυρίως προς τις νότιες περιοχές της ΠΕ, απασχολούμενοι στις αγροτικές καλλιέργειες εποχιακά.

Οι δύο πρώτες ομάδες συγκεντρώνονται σχεδόν αποκλειστικά εντός των ορίων του Δήμου Ηρακλείου και ένας μικρός αριθμός στο Δήμο Μαλεβιζίου.

Στο **Δήμο Ηρακλείου** ο μόνιμος πληθυσμός Ρομά (εδραιωμένοι) υπολογίζεται περίπου στα 1500 άτομα²⁶ και διακρίνεται στους κατοίκους:

1. της Δ.Ε. Νέας Αλικαρνασσού κυρίως εντός του καταυλισμού και
2. εντός του αστικού ιστού.

1. Ρομά ΔΕ Νέας Αλικαρνασσού και καταυλισμού

Στην περιοχή της ΔΕ Νέας Αλικαρνασσού παρουσιάζεται η μεγαλύτερη συγκέντρωση πληθυσμού Ρομά στην Περιφέρεια Κρήτης. Οι περισσότεροι εξ αυτών κατοικούν εντός του οικισμού/καταυλισμού, ενώ υπάρχουν και ορισμένοι, που κατοικούν στον αστικό ιστό της Ν. Αλικαρνασσού, αποτελούν όμως οργανικό σύνολο με τους κατοίκους του καταυλισμού. Τον πληθυσμό Ρομά της Δ.Ε. εξυπηρετεί το Κέντρο Στήριξης Ρομά και Ευπαθών Ομάδων (πρώην ΙΑΚ) του Δήμου Ηρακλείου (Δημοτική Κοινωφελής Επιχείρηση), το οποίο τηρεί αναλυτικό αρχείο και στοιχεία για τον πληθυσμό ήδη από το 2007 στον πρώην Δήμο Νέας Αλικαρνασσού.

Οικισμός Ρομά Νέας Αλικαρνασσού Δήμου Ηρακλείου, 35° 20' 11.316"N - 25° 9' 53.807"E

²⁶ Μόνο το σχολικό έτος 2013-14 αναφέρονται 227 μαθητές Ρομά στα σχολεία που εντάσσονται στο Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Μαθητών Ρομά του Πανεπιστημίου Αθηνών

Σύμφωνα με την ετήσια καταγραφή του ΙΑΚ, που πραγματοποιήθηκε το Μάιο του 2014 με έρευνα πόρτα-πόρτα εντοπίστηκαν συνολικά 584 ωφελούμενοι (ενήλικες & παιδιά). Από αυτούς 528 άτομα κατοικούν στον καταυλισμό και 56 στις γειτονιές της ΔΕ. Οι ενήλικες είναι 301, εκ των οποίων 159 γυναίκες και 142 άνδρες και τα παιδιά 283.

Βάσει των στοιχείων του ΙΑΚ πρόκειται για 140 οικογένειες, ενώ βάσει των εκτιμήσεων εκπροσώπων των κατοίκων του καταυλισμού πρόκειται για 160 οικογένειες. Στον καταυλισμό βρίσκονται 140 κατοικίες/παραπήγματα, ενώ στις γειτονιές της ΔΕ οι Ρομά κατοικούν σε 8 οικίες.

Με βάση τα στοιχεία του ΙΑΚ παρουσιάζεται μικρή αριθμητική μεταβολή κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών. Συγκεκριμένα τον Απρίλιο του 2010 εντοπίστηκαν 593 άτομα, τον Οκτώβριο του 2013 εντοπίστηκαν 576 άτομα και τέλος 528 άτομα το Μάιο του 2014.

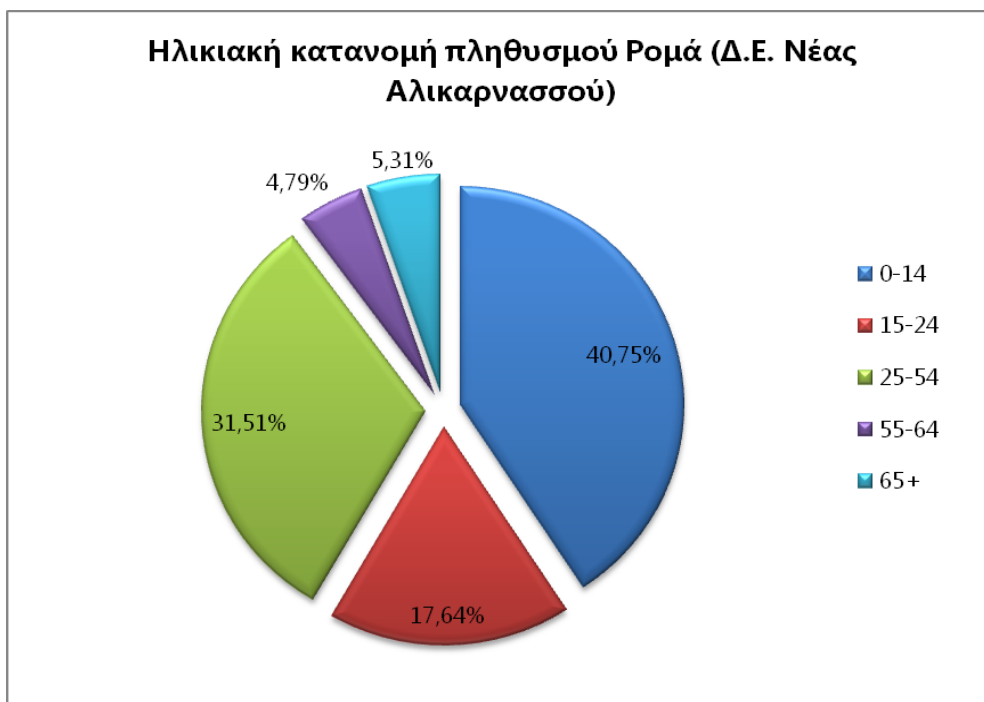
Ο πληθυσμός αποτελείται από δύο ομάδες, που συνυπάρχουν τα τελευταία 30 χρόνια στην περιοχή του Καταυλισμού. Ο καταυλισμός αποτελείται από δύο τμήματα - ενωμένα μεταξύ τους, με δύο διαφορετικές ομάδες Ρομά να διαμένουν σε κάθε ένα από αυτά. Ολόκληρος ο καταυλισμός χαρακτηρίζεται από πολύ κακές συνθήκες κατοικίας και υγιεινής. Η μία ομάδα (στο ανατολικό τμήμα του καταυλισμού) είναι λίγο μεγαλύτερη από την άλλη και οι συνθήκες διαβίωσης είναι δυσμενέστερες από ό,τι στο άλλο τμήμα. Το βιοτικό επίπεδο όσων μένουν εκεί είναι πολύ χαμηλό. Όσοι μένουν σε αυτό το τμήμα μένουν σε πρόχειρα καταλύματα/ παράγκες και οι περισσότεροι δεν έχουν τουαλέτα. Η άλλη ομάδα (στο δυτικό τμήμα του καταυλισμού) αντιμετωπίζει καλύτερες συνθήκες, καθώς το εισόδημά τους είναι σχετικά υψηλότερο. Μένουν σε σπίτια φτιαγμένα από μπλόκα ή/και τσιμέντο και οι περισσότεροι έχουν τουαλέτα.

Να σημειωθεί ότι στο Καταυλισμό παρατηρείται μια σταθερότητα στο πληθυσμό – δεν είναι μετακινούμενοι- καθώς δεν ενσωματώνονται καινούργιες οικογένειες, που δεν σχετίζονται συγγενικά με εκείνες που κατοικούν ήδη εκεί. Επίσης, δεν απαντώνται καθόλου αλλοδαποί Ρομά. Οι περισσότεροι κάτοικοι του καταυλισμού μένουν εκεί εδώ και περισσότερα από 20 χρόνια και είναι όλοι έλληνες πολίτες.

Αστική και δημοτική κατάσταση

Η ηλικιακή κατανομή του πληθυσμού είναι σύμφωνα με την καταγραφή του Μαΐου 2014 ως εξής:

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός	Ποσοστό
0-14	238	40,75%
15-24	103	17,64%
25-54	184	31,51%
55-64	28	4,79%
65+	31	5,31%
Σύνολο	584	100,00%

Από την πρώτη ανάγνωση του πίνακα, προκύπτει μια εντυπωσιακή ανισομέρεια της ηλικιακής πυραμίδας, της οποίας η βάση εμφανίζεται ιδιαίτερα δυναμική (ηλικίες μέχρι 25 ετών), εν συνεχεία όμως καταγράφεται μια συρρίκνωση των παραγωγικών ηλικιών (οι ηλικίες 25-64 ετών αποτελούν μόλις το 36 % του συνολικού πληθυσμού), ενώ οι ηλικίες πάνω από τα 65 χρόνια αποτελούν λιγότερο από το 10% του συνόλου.

Οι Ρομά αυτής της ομάδας είναι κατά κύριο λόγο έγγαμοι είτε συζούν σε ποσοστό περίπου 95% σε όλες τις ηλικιακές ομάδες πλην της ηλικιακής ομάδας 13-19, όπου το ποσοστό γάμου ή συμβίωσης είναι 70%, ενώ στην ηλικία άνω των 50 ετών υπάρχουν 10 χήροι/ες. Από το σύνολο όσων δηλώνουν έγγαμοι, το 65% έχει κάνει τσιγγάνικο γάμο και το 35% θρησκευτικό, κανείς πολιτικό γάμο. Αντίστοιχα ποσοστά ακολουθεί και η ύπαρξη ληξιαρχικής πράξης γάμου και η ύπαρξη οικογενειακών μεριδών στο δημοτολόγιο. Η επιλογή του τσιγγάνικου γάμου σύμφωνα με τους ίδιους γίνεται λόγω «κουλτούρας», ωστόσο πρέπει να σημειωθεί ότι η μη τέλεση γάμου αποτελεί προϋπόθεση για τη χορήγηση επιδόματος απροστάτευτου τέκνου στις άγαμες μητέρες Ρομά.

Από τους Ρομά κατοίκους της ΔΕ Ν. Αλικαρνασσού το 65% περίπου έχει γεννηθεί στην ΠΕ Ηρακλείου και το υπόλοιπο 35% σε άλλη περιοχή της Ελλάδας. Η συντριπτική πλειοψηφία αυτών (90%) διαθέτει ληξιαρχική πράξη γέννησης, ενώ οι υπόλοιποι δεν διαθέτουν λόγω αμέλειας των γονέων. Όσοι διαθέτουν ληξιαρχική πράξη γέννησης είναι εγγεγραμμένοι και στο δημοτολόγιο ως τέκνα εκτός γάμου. Επίσης οι άνω των 14 ετών διαθέτουν ταυτότητα ή διαβατήριο σε ποσοστό περίπου 85%. Ως προς την εκπλήρωση της στρατιωτικής θητείας δεν υπάρχουν σαφή στοιχεία.

Οικονομική κατάσταση

Από τα μέλη της εγκατάστασης οι 430 διαθέτουν ΑΦΜ. Στον αριθμό αυτό περιλαμβάνονται και πολλά παιδιά, καθώς η ύπαρξη ΑΦΜ είναι απαραίτητη λόγω της λήψης επιδομάτων. Ωστόσο μόλις το 50% αυτών υποβάλλει φορολογική δήλωση.

Η οικονομική τους κατάσταση είναι για την πλειοψηφία του πληθυσμού κάτω από το όριο της φτώχειας. Ωστόσο ως προς τα εισοδήματά τους η εικόνα διαφοροποιείται ανάλογα με το αν πρόκειται για δηλωμένο ή αφανές εισόδημα. Έτσι, αν λάβουμε υπόψη μας το εμφανές εισόδημα, το εισόδημα του 90% του πληθυσμού κυμαίνεται μέχρι τις 6000 € και μόλις το εισόδημα του 10% κυμαίνεται από 6001-9000 €. Από την άλλη, αν ληφθεί υπόψη το αφανές εισόδημα, τότε τα νοικοκυριά έχουν εισόδημα σε ποσοστό 80% από 9001-13000 € και σε ποσοστό 20% από 13001-20000€. Πέρα από την εργασία, κύρια πηγή εισοδήματος είναι το επίδομα της Πρόνοιας σε ποσοστό 70%. Όσες γυναίκες κάνουν φορολογική δήλωση και έχουν παιδιά λαμβάνουν επιπλέον και το επίδομα τέκνων (Α21), ενώ ελάχιστοι (1%) είναι αυτοί που λαμβάνουν σύνταξη. Όλα τα νοικοκυριά διαθέτουν όχημα κατά κύριο λόγο επαγγελματικό (70%).

Στέγαση και βασικές υποδομές

Ο καταυλισμός Ρομά της Νέας Αλικαρνασσού έχει εγκατασταθεί σε ακίνητο ιδιοκτησίας του Δήμου Ηρακλείου συνολικής έκτασης περίπου 140 στρεμμάτων στην περιοχή Δύο Αοράκια. Βρίσκεται σε περιοχή εκτός σχεδίου πόλεως, στα ανατολικά του πολεοδομικού συγκροτήματος του Ηρακλείου, σε μικρή απόσταση από το Διεθνές Αεροδρόμιο, μεταξύ της παλαιάς και της νέας εθνικής οδού Ηρακλείου-Λασιθίου και δίπλα στο Μέγαρο της Ελληνικής Αστυνομίας. Βρίσκεται πάνω στον οδικό άξονα της παλιάς ΕΟ Ηρακλείου-Λασιθίου, σε απόσταση λιγότερο του ενός χιλιομέτρου από το κέντρο της ΔΕ, ακριβώς στα όρια του αστικού ιστού. Δεν υπάρχει πρόσβαση στο κέντρο της ΔΕ με μέσα μαζικής μεταφοράς, έτσι η πρόσβαση γίνεται κυρίως πεζή ή με ΙΧ.

Kritipoliskaihoria.gr

Ο καταυλισμός ιδρύθηκε το 1983, όταν η τότε Νομαρχία Ηρακλείου θέλησε να εφαρμόσει την Υγειονομική Διάταξη Α5/696/1983 «για την οργανωμένη εγκατάσταση πλανοδίων νομάδων». Έκτοτε έχουν γίνει ορισμένες προσπάθειες απομάκρυνσής τους ή μετεγκατάστασής τους είτε βίαια είτε με κίνητρα προς τους ίδιους τους Ρομά, όπως τα δάνεια για την αγορά κατοικίας, χωρίς όμως αυτό να έχει καταστεί εφικτό μέχρι σήμερα. Το ακίνητο, που εδρεύει ο καταυλισμός, θεωρείται ιδιαίτερα προνομιακό, αφού όχι μόνο βρίσκεται δίπλα στα μεγάλα οδικά δίκτυα, το λιμάνι και το αεροδρόμιο, καθώς και σε μικρή απόσταση από τη θάλασσα, αλλά και στο ρεύμα πολεοδομικής ανάπτυξης του Ηρακλείου. Έτσι συχνά προσελκύει το ενδιαφέρον επενδυτών. Με πρόσφατη απόφασή του (2014) ο Δήμος Ηρακλείου προχώρησε στη μίσθωσή του σε ιδιώτη επενδυτή, ο οποίος θα φέρει και το βάρος της μετεγκατάστασης. Μέχρι σήμερα η προσπάθεια αυτή δεν φαίνεται να ευδοκίμει.

Ο καταυλισμός της Νέας Αλικαρνασσού είναι τόπος μόνιμης κατοικίας. Δεν παρατηρούνται μετακινήσεις του πληθυσμού, που είναι αμιγώς Έλληνες Ρομά. Σήμερα αποτελείται από 140 περίπου οικίες σύμφωνα με το ΙΑΚ και 160 σύμφωνα με τους εκπροσώπους του καταυλισμού. Από αυτές περίπου 20 είναι πλινθόκτιστες, ενώ οι υπόλοιπες είναι πρόχειρες κατασκευές. Μέσα στο χώρο του καταυλισμού δεν υπάρχουν υποδομές δημόσιας χρήσης, ενώ οι διαμορφωμένοι δρόμοι είναι σε ποσοστό 70% από πατημένο χώμα και σε 30% τσιμεντοστρωμένοι. Η πρόσβαση στον Καταυλισμό γίνεται από τουλάχιστον 4 εισόδους και μόνο σε κεντρικά σημεία διάβασης μέσα στον οικισμό υπάρχει τσιμέντο. Κάθε κατοικία είναι περίπου 60 τμ και αποτελείται κυρίως από έναν χώρο. Σε ποσοστό περίπου 80% κάθε οικία διαθέτει τουαλέτες, που εξυπηρετούνται από απορροφητικούς βόθρους, αφού δεν υπάρχει δίκτυο αποχέτευσης. Λουτρά δεν υπάρχουν ούτε στα σπίτια ούτε κοινόχρηστα, έτσι η εξυπηρέτηση των αναγκών υγιεινής γίνεται με σκάφες. Κάθε νοικοκυριό διαθέτει χώρο προετοιμασίας του φαγητού σε ποσοστό 80% εντός της οικίας και 20% εκτός, χωρίς ωστόσο να διαθέτει ηλεκτρικές συσκευές. Το μαγείρεμα του φαγητού γίνεται σε κουζίνες υγραερίου, ενώ δεν διαθέτουν ψυγείο. Τα τελευταία χρόνια έχει εγκατασταθεί δίκτυο υδροδότησης κι έτσι κάθε νοικοκυριό έχει παροχή νερού. Αντιθέτως δεν υπάρχει ηλεκτροδότηση και η εξυπηρέτηση γίνεται σε ποσοστό 80% των νοικοκυριών από γεννήτριες, ενώ τα υπόλοιπα δεν έχουν ρεύμα. Αναφέρεται επίσης ότι οι Ρομά του καταυλισμού ενίοτε καταφεύγουν και σε παράνομες συνδέσεις με το ραντάρ της Πολιτικής Αεροπορίας, που είναι εγκατεστημένο πλησίον του καταυλισμού, με κίνδυνο της ζωής τους

αλλά και ευρύτερα. Η θέρμανση των οικιών γίνεται με ξυλόσομπες. Η τηλεφωνική εξυπηρέτηση του πληθυσμού γίνεται αποκλειστικά μέσω της κινητής τηλεφωνίας. Δεν υπάρχουν κάδοι αποκομιδής των απορριμμάτων εντός του καταυλισμού.

Τα κυριότερα προβλήματα της εγκατάστασης, που αντιμετωπίζει η ομάδα, είναι η παντελής έλλειψη υποδομών και δικτύων, που προκαλείται κυρίως λόγω της αντιδικίας για το ιδιοκτησιακό καθεστώς του ακινήτου. Κατά την εκτίμηση των στελεχών του ΙΑΚ κρίνεται απαραίτητο να δημιουργηθούν τεχνικές υποδομές με κυριότερες την αποχέτευση και την ηλεκτροδότηση. Σημαντικό θεωρείται επίσης η κατασκευή κοινόχρηστων χώρων, όπως παιδικές χαρές, αλλά και δρόμων εντός του καταυλισμού, όπως και η τακτικότερη αποκομιδή των απορριμμάτων. Οι ανωτέρω παρεμβάσεις θα βελτιώναν κατά πολύ την εγκατάσταση και τις συνθήκες διαμονής και στέγασης των οικογενειών Ρομά. Η πρόθεση των τοπικών αρχών είναι η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσής τους, εξασφαλίζοντας νέο χώρο για την ανάπτυξη σύγχρονων υποδομών, πάντα στο πλαίσιο των αναγκών και ιδιαιτεροτήτων της ομάδας αυτής. Τόσο η επιλογή του χώρου όσο και του μοντέλου ανάπτυξης του οικισμού σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να γίνει μετά από διαβούλευση και τη σύμφωνη γνώμη των ίδιων.

Οι εκτός καταυλισμού Ρομά της Νέας Αλικαρνασσού διαμένουν σε κατοικίες εντός του αστικού ιστού. Οι κατοικίες αυτές είναι διαμερίσματα περίπου 80 τμ με όλα τα χαρακτηριστικά ενός συμβατικού σπιτιού, δηλαδή κουζίνα, τουαλέτα, υδροδότηση, αποχέτευση και ηλεκτροδότηση, ενώ διαθέτουν όλο τον απαραίτητο οικιακό εξοπλισμό.

Απασχόληση

Η ανεργία ως προς την τυπική της έννοια είναι βασικό χαρακτηριστικό των Ρομά της Νέας Αλικαρνασσού. Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΙΑΚ κάρτα ανεργίας διαθέτουν 80 άτομα. Ωστόσο ο αριθμός αυτών που πληρούν τις προϋποθέσεις έκδοσης της κάρτας ανεργίας είναι μεγαλύτερος, υπάρχει όμως έλλειψη διαφόρων εγγράφων ή άγνοια από μέρους τους, ώστε να λάβουν την κάρτα. Από το συγκεκριμένο πληθυσμό των Ρομά εργάζονται συνολικά 130 άνδρες και 60 γυναίκες, οι οποίες συνεπικουρούν τους συζύγους τους. Μεταξύ των αναφερόμενων ως απασχολούμενων περιλαμβάνονται και κάτοχοι της κάρτας ανεργίας. Υπάρχουν επίσης 3 άνδρες συνταξιούχοι, 30 άνδρες και 51 γυναίκες ανίκανοι προς εργασία, ενώ με τα οικιακά ασχολούνται 90 γυναίκες. Σημειωτέον ότι μισθωτοί υπάρχουν μόνο δύο,

μία γυναίκα, βοηθητικό προσωπικό σε πρόγραμμα ΚΔΑΠ του Δήμου Ηρακλείου, και ένας άνδρας, ο διαμεσολαβητής του ΙΑΚ.

Ασχολία	Αριθμός	Ποσοστό%
Εργάζεται	130	22,0%
Άνεργος με κάρτα ανεργίας	80	13,5%
Ανίκανος για εργασία	81	13,7%
Οικιακά	90	15,2%
Βοηθάει εργαζόμενο	60	10,1%
Μαθητής	148	25,0%
Συνταξιούχος	3	0,5%
Σύνολο	592	100%

Με μια πρώτη ανάγνωση τα στοιχεία παρουσιάζουν μια εικόνα που προσομοιάζει στα δεδομένα και τα μεγέθη της κλίμακας του γενικού πληθυσμού, σε ότι αφορά στο ποσοστό απασχολούμενων (43,1%) και των ανέργων (26,5%). Μια πιο προσεκτική ματιά, όμως, μας βοηθά να δούμε ότι το ποσοστό της ανεργίας είναι πολύ μεγαλύτερο. Κι αυτό διότι στο ποσοστό των απασχολούμενων περιλαμβάνονται και ορισμένοι, που δεν έχουν πλήρη απασχόληση, ενώ στον αριθμό των ανέργων απεικονίζονται όσοι κατέχουν κάρτα ανεργίας, δηλαδή έχουν τις προϋποθέσεις κι έχουν ακολουθήσει την τυπική διαδικασία στον ΟΑΕΔ. Υπάρχει όμως ένας μεγάλος αριθμός γυναικών (60) που δηλώνουν ότι βοηθούν εργαζόμενο (37,7%) κατά κανόνα το σύζυγο ή τον πατέρα, ενώ υπάρχει κι ένας μεγαλύτερος αριθμός

γυναικών (90) που ασχολείται με τα οικιακά (56,6%). Οι αριθμοί αυτοί δηλώνουν τη συντριπτική αποχή των γυναικών από την αγορά εργασίας. Ακόμη κι αν κάποιες διαθέτουν κάρτα ανεργίας, δεν επρόκειτο να εργαστούν λόγω της αντίληψης, ότι οφείλουν να ασχολούνται με τα οικιακά ή να βοηθούν το σύζυγο. Σε μια εποχή που οι γυναίκες διεκδικούν τη συμμετοχή τους παντού ακόμη και στην αγορά εργασίας, στην ερευνώμενη ομάδα οι γυναίκες παραμένουν στο σπίτι. Δεδομένης όμως αφενός της οικονομικής κρίσης των τελευταίων ετών κυρίως όμως της δυσκολίας (αν όχι άρνησης) των μη Ρομά εργοδοτών, να προσλάβουν γυναίκα Ρομά, αλλά και της δυσκολίας δημιουργίας μίας επιχείρησης από γυναίκα της ομάδας, προκύπτει ότι το σχετικά υψηλό εμφανιζόμενο ποσοστό γυναικών που δηλώνουν «οικιακά», σε μεγάλο βαθμό, υποκρύπτει ανεργία.

Περαιτέρω σε σχέση με όσους δήλωσαν εργαζόμενοι, αν συσχετίσουμε τα αναφερόμενα επαγγέλματα, καταλήγουμε ότι η εργασία τους δεν μπορεί να θεωρηθεί ως απασχόληση με τη συστημική αντίληψη για την εργασία, αλλά ως βιοπορισμός. Πρόκειται για συνθήκες εύθραυστης εργασιακής κατάστασης με χαρακτηριστικά της επισφαλούς εργασίας, μια ενδιάμεση κατάσταση ανάμεσα στην απασχόληση και την ανεργία.

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία της έρευνας, η απασχόληση των Ρομά της Ν. Αλικ/σού ακολουθεί γραμμικά το μορφωτικό επίπεδό τους. Απουσιάζουν παντελώς τα επαγγέλματα που αντιστοιχούν στις υψηλότερες εκπαιδευτικές βαθμίδες (επιστημονικά ή εξειδικευμένα τεχνικά επαγγέλματα που προϋποθέτουν ειδικές γνώσεις). Απουσιάζουν, όμως, και τα επαγγέλματα που δεν απαιτούν ιδιαίτερες επιστημονικές ή τεχνικές γνώσεις, αλλά στοιχειώδη επαγγελματική εκπαίδευση ή κατάρτιση, όπως υπάλληλοι στους κλάδους παροχής υπηρεσιών, σερβιτόροι, κομμώτριες, πωλητές σε καταστήματα, μηχανικοί αυτοκινήτων κλπ. Αυτό είναι αποτέλεσμα της απόστασης των Ρομά από την τυπική αγορά εργασίας, αλλά και από τους θεσμούς της στοιχειώδους επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, οι οποίοι έχουν συσταθεί και λειτουργούν για την πληροφόρηση, προστασία και στήριξη των ανέργων και των αποκλεισμένων από την αγορά εργασίας. Διαπιστώνεται λοιπόν επικοινωνιακό έλλειμμα μεταξύ των Ρομά και των θεσμών και πρωτοβουλιών αύξησης της απασχόλησης ακόμη και των ευπαθών ομάδων, τόσο εξαιτίας της δυσκολίας επικοινωνίας των Ρομά με το όλο γραφειοκρατικό σύστημα όσο και λόγω της ανυπαρξίας στοχευμένων προγραμμάτων ή ακόμη και διαύλων επικοινωνίας και διάχυσης των πληροφοριών στους Ρομά.

Ως προς τα επαγγέλματα, από την έρευνα προκύπτει, ότι η συντριπτική πλειοψηφία των Ρομά του καταυλισμού απασχολείται σε εργασίες, που δεν προϋποθέτουν ειδικές δεξιότητες. Κύρια επαγγελματική ασχολία των Ρομά είναι μία εργασία, που κατά παράδοση ασκούν, το γυρολογικό εμπόριο (σε διάφορες μορφές). Έτσι από τους δηλωμένους απασχολούμενους του πληθυσμού αναφοράς η πλειοψηφία δηλώνει «έμπορος-γυρολόγος», «πωλητής σε υπαίθριες αγορές», «παλιατζής», ενώ μόλις 5 άτομα δηλώνουν τεχνικό παραδοσιακό επάγγελμα, αυτό του καλαθοπλέκτη. Σημειωτέον, ότι τα τρία πρώτα επαγγέλματα ασκούνται από ορισμένους παράλληλα. Η ύπαρξη δεύτερης και τρίτης επαγγελματικής ασχολίας φανερώνει την ανεπάρκεια της κύριας εργασίας να καλύψει τις εισοδηματικές ανάγκες της οικογένειας και άρα την ανάγκη για συμπληρωματικό εισόδημα από άλλες παράλληλες ενασχολήσεις. Η παρατήρηση αυτή επιβεβαιώνει τον επισφαλή χαρακτήρα της απασχόλησης των Ρομά και τη μη ουσιαστική ένταξή τους στην αγορά εργασίας.

Όσοι δήλωσαν ως επάγγελμα το εμπόριο, αναφέρουν τα εμπορεύματα που κατά παράδοση πωλούν οι Ρομά : φρούτα και λαχανικά, ενδύματα και υποδήματα, μικροείδη οικιακού εξοπλισμού (σφουγγάρια, χαρτικά κλπ) και λουλούδια/φυτά. Η εναλλαγή των παραπάνω

ειδών ή και εργασιών (γυρολόγος, έμπορος λαϊκών αγορών, παλιατζής κλπ) «εξασφαλίζει» την απασχόλησή τους όλο το χρόνο.

Συνολικά προέκυψε από την έρευνα, ότι τόσο οι Ρομά του καταυλισμού όσο και γενικότερα οι Ρομά της Κρήτης δραστηριοποιούνται επαγγελματικά κατά συντριπτική πλειοψηφία στο χώρο του εμπορίου και μάλιστα του γυρολογικού εμπορίου. Κατά συντριπτική πλειοψηφία είναι «αυτοαπασχολούμενοι» και μάλιστα χωρίς νομιμοποίηση σε μεγάλο βαθμό. Δεν συναντούμε ποσοστά απασχολούμενων σε άλλες επαγγελματικές δραστηριότητες, ενώ είναι ελάχιστος ο αριθμός των μισθωτών.

Για όσους εργάζονται, σύμφωνα με τις απαντήσεις τους, τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, κατά κύριο λόγο είναι η συρρίκνωση του εισοδήματος λόγω της οικονομικής κρίσης, οι έλεγχοι νομιμότητας (υπονοώντας ότι υπόκεινται σε διώξεις από τις διοικητικές ή αστυνομικές αρχές προφανώς λόγω μη ύπαρξης επαγγελματικής άδειας) αλλά και η επαφή με τις δημόσιες υπηρεσίες (εννοώντας τόσο τα ζητήματα αστικής κατάστασης όσο και τα θέματα αδειών).

Από αυτούς που δηλώνουν το επάγγελμα του εμπόρου, ουδείς έχει μόνιμη επαγγελματική εγκατάσταση (κατάστημα), ενώ δηλώθηκε ότι υπάρχουν μόνο 6 άδειες πλανόδιου εμπορίου ή λαϊκών αγορών. Προκύπτει λοιπόν, ότι η άσκηση του κυρίως επαγγέλματος γίνεται στη συντριπτική πλειοψηφία χωρίς όρους νομιμότητας, γεγονός που επαυξάνει την εκτίμηση για την επισφαλή εργασία με όλα τα παράγωγα συμπεράσματα.

Από τα μέλη της εγκατάστασης, 430 άτομα διαθέτουν Αριθμό Φορολογικού Μητρώου, ποσοστό 73,6% . Η ύπαρξη υψηλού ποσοστού που δηλώνει ύπαρξη Α.Φ.Μ. μπορεί να ερμηνευτεί από το ότι για την καταβολή κάθε είδους επιδομάτων, προνοιακής κυρίως φύσης, απαιτείται η έκδοση Α.Φ.Μ. από το δικαιούχο, ακόμη κι αν αυτός είναι ανήλικος. Η καταγραφή λοιπόν υψηλού ποσοστού ύπαρξης Α.Φ.Μ., δεν αποτελεί ένδειξη συμμόρφωσης με τη νομοθεσία, που σχετίζεται με την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας.

Ως προς το καθεστώς κοινωνικής ασφάλισης των Ρομά του καταυλισμού ισχύουν τα ακόλουθα : Από το σύνολο των μελών της εγκατάστασης (584 άτομα) ασφαλισμένοι είναι μόλις 255, 110 ενήλικες και 145 παιδιά.

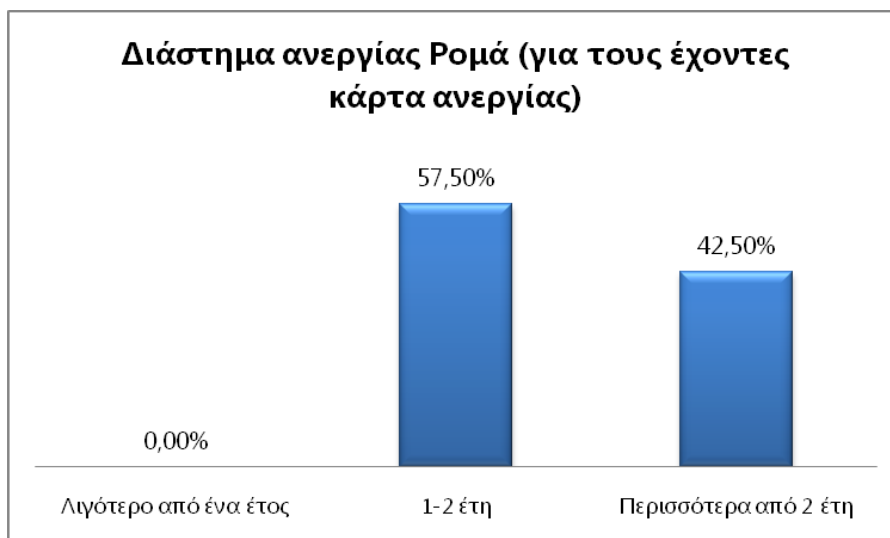
Ασφαλιστικός φορέας	Αριθμός Ασφαλισμένων	Ποσοστό %
Πρόνοια	156	61,2%
ΙΚΑ	88	34,5%
ΟΓΑ	9	3,5%
ΟΑΕΕ	2	0,8%
Σύνολο	255	100,0%

Μόλις 99 άτομα διαθέτουν συνταξιοδοτική ασφάλιση, αφού αυτή της Πρόνοιας αφορά μόνο τη νοσηλεία, γεγονός που επιβεβαιώνει τα μεγάλα ποσοστά ανασφάλιστης και μη εγγυημένης εργασιακής κατάστασης. Η εμφανιζόμενη μικρή δήλωση εγγραφής στον ΟΑΕΕ σε συνάρτηση με τους κατά δήλωσή τους εμπόρους σχετίζεται και με το ιδιαίτερα υψηλό ασφάλιστρο του ΟΑΕΕ αλλά και με την έλλειψη άδειας άσκησης του επαγγέλματος.

Για όσους διαθέτουν κάρτα ανεργίας από τη διερεύνηση του χρόνου παραμονής εκτός εργασίας, το σύνολο των ερωτώμενων δηλώνει ότι βρίσκεται σε αυτήν την κατάσταση για περισσότερο από ένα χρόνο, πράγμα που σημαίνει ότι πρόκειται για «μακροχρόνιους ανέργους». Οι αριθμοί ανά χρονικό διάστημα απεικονίζονται στον παρακάτω πίνακα:

Διάστημα ανεργίας	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο	Ποσοστό %
Λιγότερο από ένα έτος	0	0	0	0,00%
1-2 έτη	6	40	46	57,50%
Περισσότερα από 2 έτη	4	30	34	42,50%
Σύνολο	10	70	80	100,00%

Τόσο οι δηλωθέντες ως άνεργοι, όσο κι οι απασχολούμενοι, δηλώνουν, ότι αναζητούν εργασία. Παρατηρείται δηλαδή μία γενικότερη αναζήτηση και κινητικότητα, ειδικά αν συνδυάσουμε την ανωτέρω αναφερόμενη εναλλαγή ασχολιών, η οποία έχει να κάνει με το ένστικτο της επιβίωσης και του βιοπορισμού αλλά και την προσαρμοστικότητα της ομάδας σε δύσκολες συνθήκες, όχι όμως και με πραγματική αναζήτηση, αφού οι δυνατότητες αλλαγής φύσης εργασίας είναι περιορισμένες.

Το στοιχείο αυτό έχει ιδιαίτερο και πολλαπλό ερμηνευτικό ενδιαφέρον. Για όσους δηλώνουν ότι αναζητούν εργασία, ενδιαφέρον έχουν οι απαντήσεις σχετικά με τον τρόπο αναζήτησης της εργασίας. Κύρια απάντηση ήταν τα κέντρα/προγράμματα στήριξης της απασχόλησης και η τηλεόραση (αναφερόμενοι προφανώς σε προκηρύξεις της Τοπικής Αυτοδιοίκησης κλπ). Θα πρέπει να ληφθεί υπόψη, ότι η κοινότητα των Ρομά της Αλικαρνασσού παρουσιάζει εσωστρέφεια, παρά το γεγονός ότι αποτελεί μόνιμη εγκατάσταση και έπρεπε σταδιακά να ενσωματώνεται στην τοπική κοινωνία, καθώς και ότι στηρίζεται σταθερά από το ΙΑΚ για μία σειρά από ανάγκες, όπως η απασχόληση. Για το λόγο αυτό δεν εμφανίζονται απαντήσεις για την αναζήτηση εργασίας, όπως «γνωριμίες» ή «αγγελίες», αλλά ούτε και «ΟΑΕΔ» ή άλλες δομές κοινωνικής και εργασιακής στήριξης. Αναδεικνύεται από αυτές τις απαντήσεις η αδυναμία των κεντρικών δημόσιων δομών και θεσμών υποστήριξης των ανέργων και αποκλεισμένων από την αγορά εργασίας, να προσεγγίσουν αποκεντρωμένα και ευέλικτα τις οξύτερες ανάγκες ομάδων κοινωνικά αποκλεισμένων, καθώς και η απουσία δημοτικών ή άλλων ενδιάμεσων αποκεντρωμένων δομών υποστήριξης. Εντύπωση επίσης προκαλεί ότι, αν και αναφέρονται ως απάντηση τα κέντρα/προγράμματα στήριξης της απασχόλησης, σε μία περίοδο που μόλις έχουν υλοποιηθεί προγράμματα αντιμετώπισης της ανεργίας, όπως ΤΟΠΣΑ και ΤΟΠΕΚΟ, αλλά και πολλά άλλα τύπου Voucher, υπάρχουν αναφορές για ελάχιστους εργαζόμενους ή ωφελούμενους των προγραμμάτων αυτών. Προκύπτει λοιπόν, ότι αν και είναι κεντρική επιλογή η προώθηση της επαγγελματικής κατάρτισης στις μειονεκτούσες κοινωνικές ομάδες, οι πολιτικές αυτές δεν έχουν «φτάσει» ή δεν είχαν αποτέλεσμα ακόμη στους Ρομά. Ωστόσο θα πρέπει να αναφερθεί, ότι η αξιολόγηση για την εργασιακή εμπειρία 3 γυναικών Ρομά σε πρόσφατο πρόγραμμα κατάρτισης, απευθυνόμενο σε ευπαθείς ομάδες, ήταν ιδιαίτερα θετική, ακόμη και από τους άντρες της οικογένειας. Συγκεκριμένα ανέφεραν για τις ωφελούμενες προγράμματος κατάρτισης ζαχαροπλαστικής «έμαθαν πολλά, ήταν σαν να τελειώσαν πανεπιστήμιο».

Ως προς το ζήτημα της εξειδίκευσης, η γενική εικόνα είναι αρνητική, καθώς ελάχιστοι είναι αυτοί που διαθέτουν εξειδίκευση. Συγκεκριμένα ένα ποσοστό 2,5% των γυναικών έχει εξειδίκευση στη μαγειρική/ζαχαροπλαστική (πρόκειται για τις γυναίκες Ρομά που αναφέρθηκαν ανωτέρω) και ένα ποσοστό 4% των ανδρών (πρόκειται για χειροτέχνες παλαιότερα καταρτισθέντες σε πρόγραμμα καλαθοπλεκτικής) και 1 διαμεσολαβητής του ΙΑΚ. Η εξειδίκευση αποκτήθηκε από παρακολούθηση προγράμματος κατάρτισης αλλά και από πρακτική εμπειρία. Διαπιστώνουμε, λοιπόν, ότι υπάρχουν μέλη της κοινότητας, που αξιοποίησαν διάφορα προγράμματα απόκτησης εργασιακής εμπειρίας, όταν τους γνωστοποιήθηκαν. Σύμφωνα δε με την άποψη, που εξέφρασαν οι ίδιοι, κάνουν χρήση των προγραμμάτων συμβουλευτικής και επιμόρφωσης, καθώς τους προσφέρουν ενίσχυση του εισοδήματος, απόκτηση εξειδίκευσης και ενίοτε εύρεση εργασίας. Κατά κύριο λόγο αναφέρονται σε προγράμματα επιμόρφωσης ενηλίκων, προκατάρτισης/κατάρτισης και λιγότερο σε προγράμματα απόκτησης εργασιακής εμπειρίας, καθώς οι δύο πρώτες κατηγορίες υλοποιούνται από το ΙΑΚ ή σε συνεργασία του ΙΑΚ με άλλους φορείς πχ Πανεπιστήμιο.

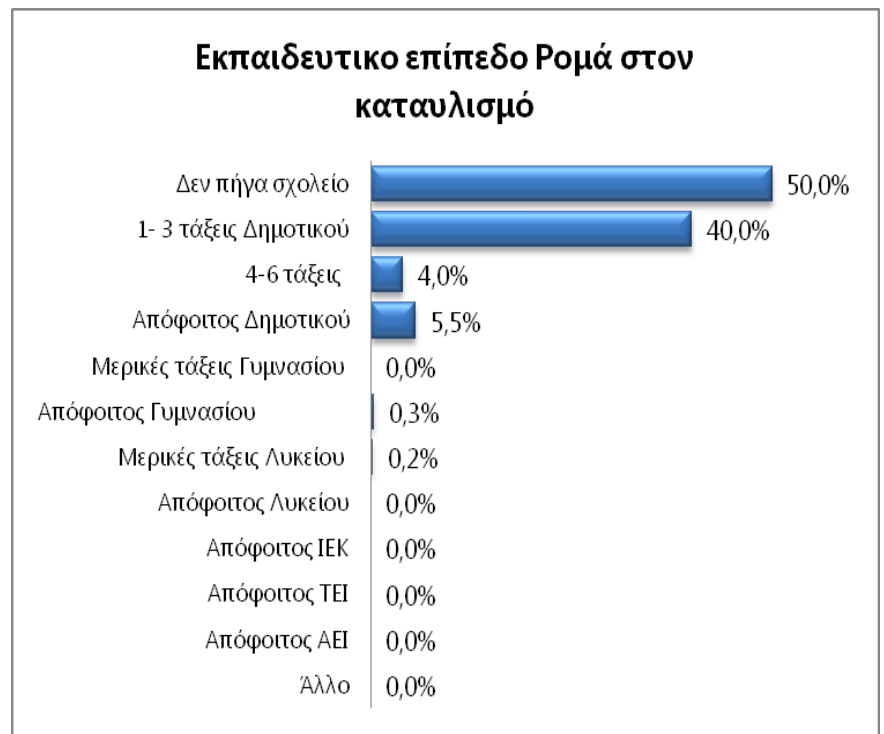
Σύμφωνα με την υπεύθυνο του ΙΑΚ κ Αλίκη Ψαράκη, κοινωνιολόγο, κρίνονται απαραίτητες ορισμένες αλλαγές στον εργασιακό χώρο για να βελτιωθεί και η εργασιακή κατάσταση των Ρομά και συγκεκριμένα α) να διασφαλίζεται η απασχόληση μετά το πέρας της κατάρτισης, ώστε να αποκτούν εργασιακή εμπειρία και δικτύωση, β) να θεσπιστεί θετική διάκριση (ποσόστωση) σε ορισμένες κατηγορίες συμβάσεων του δημόσιου τομέα και γ) ως προς την έναρξη επιχειρήσεων να υπάρχει επιχορήγηση/ενίσχυση στο σύνολο του επιχειρηματικού σχεδίου, αφού δεν υπάρχουν ίδια κεφάλαια για την ανάπτυξη επιχειρηματικότητας.

Εκπαίδευση

Στη ΔΕ της Νέας Αλικαρνασσού υπάρχουν υποδομές όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης και μάλιστα σε απόσταση το πολύ μέχρι 1,5 χλμ. Συγκεκριμένα ο καταυλισμός εξυπηρετείται από τα 3ο και 4ο Δημοτικό Σχολείο και 3ο και 8ο Νηπιαγωγείο, που βρίσκονται σε απόσταση από 800 μ μέχρι 1,5 χλμ. Υπάρχει Γυμνάσιο και Λύκειο σε απόσταση 800 μ. Η εξυπηρέτηση γίνεται κατά κύριο λόγο με σχολικό λεωφορείο.

Παρά το γεγονός, ότι ο καταυλισμός είναι εγκατεστημένος περισσότερα από 30 χρόνια στο σημείο αυτό και υπήρχαν σχολεία, που μπορούσαν να εξυπηρετήσουν τους Ρομά, παρατηρείται, ότι οι Ρομά μεγαλύτερης ηλικίας είναι αναλφάβητοι. Με την πάροδο των ετών και κυρίως μετά την έναρξη λειτουργίας του ΙΑΚ παρατηρείται μία σταδιακή βελτίωση, ωστόσο ο αναλφαβητισμός παραμένει ως κύριο χαρακτηριστικό του πληθυσμού. Από το σύνολο των μελών της εγκατάστασης το 50% δεν έχει πάει στο σχολείο. Η εικόνα απεικονίζεται στον παρακάτω πίνακα:

Εκπαίδευση	Ποσοστό %
Δεν πήγα σχολείο	50,0%
1- 3 τάξεις Δημοτικού	40,0%
4-6 τάξεις	4,0%
Απόφοιτος Δημοτικού	5,5%
Μερικές τάξεις Γυμνασίου	0,0%
Απόφοιτος Γυμνασίου	0,3%
Μερικές τάξεις Λυκείου	0,2%
Απόφοιτος Λυκείου	0,0%
Απόφοιτος ΙΕΚ	0,0%
Απόφοιτος ΤΕΙ	0,0%
Απόφοιτος ΑΕΙ	0,0%
Άλλο	0,0%
Σύνολο	100,0%

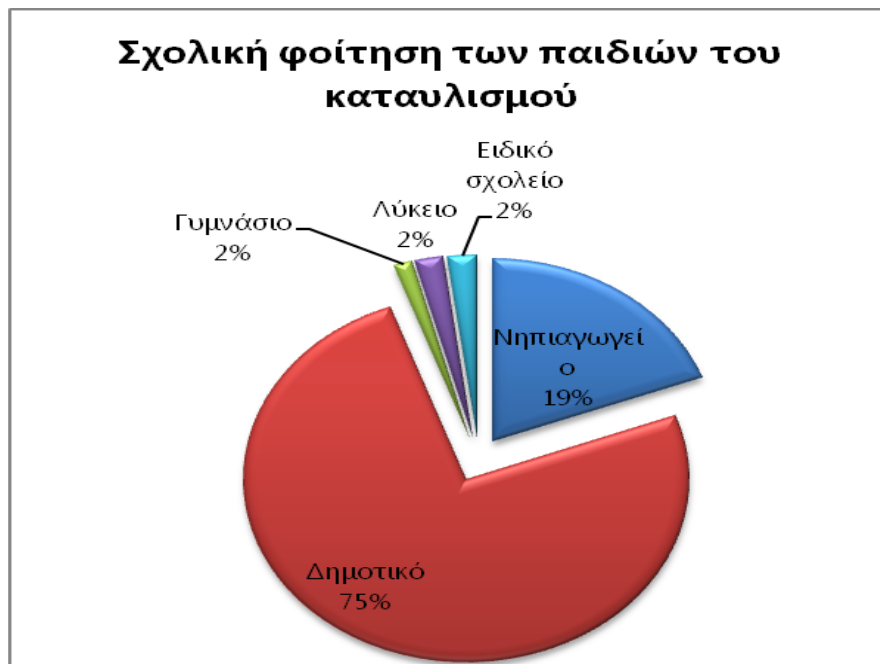
Κύρια γλώσσα επικοινωνίας είναι τα Ελληνικά. Σε ποσοστό 65% των μελών η επικοινωνία γίνεται μόνο στα Ελληνικά, ενώ σε ποσοστό 35% γίνεται στα Ρωμανί και στα Ελληνικά.

Από τα μέλη της εγκατάστασης 283 είναι ανήλικοι. Από αυτά 194 είναι σχολικής ηλικίας δηλαδή από 5-17 ετών. Σήμερα παρακολουθούν το σχολείο 145 παιδιά.

Ως προς τον ενήλικο πληθυσμό, ποσοστό 60% δεν έχει γνώση γραφής και ανάγνωσης, 30% γνωρίζουν λίγο, ενώ μόλις 10% γνωρίζουν αρκετά σύμφωνα με τη δήλωσή τους. Όπως φαίνεται από τα παραπάνω στοιχεία, ο αναλφαβητισμός των Ρομά σαφώς εμφανίζεται ως πρόβλημα, δεν φαίνεται ωστόσο να αποτελεί μια καθολική ή απόλυτη κατάσταση, όπως συχνά δηλώνεται. Όσοι από αυτούς γνωρίζουν έστω και λίγο γραφή και ανάγνωση αλλά δεν έχουν πάει στο σχολείο, δηλώνουν ότι έμαθαν μέσω δράσεων του ΙΑΚ, μέσω άλλων προγραμμάτων παρακολούθησης ή μέσω συγγενών.

Η εγγραφή των παιδιών στις βαθμίδες της εκπαίδευσης για το σχολικό έτος 2014-2015 επιβεβαιωμένα από τα σχολεία της περιοχής και σύμφωνα με την καταγραφή του ΙΑΚ έχει ως εξής:

Σχολική φοίτηση	Αριθμός παιδιών	Ποσοστό %
Νηπιαγωγείο	28	19,3%
Δημοτικό	109	75,2%
Γυμνάσιο	2	1,4%
Λύκειο	3	2,1%
Ειδικό σχολείο	3	2,1%
Σύνολο	145	100%

Σημειωτέον ότι σε αντίστοιχη καταγραφή του ΙΑΚ τον Οκτώβριο του 2013 το αντίστοιχο σύνολο παιδιών, που παρακολουθούσαν το σχολείο, ήταν 105, γεγονός που αποδεικνύει τη σταδιακή αλλαγή της στάσης του πληθυσμού Ρομά απέναντι στο ζήτημα του σχολείου.

Από τα παιδιά, που φοιτούν στο σχολείο, πολύ μεγάλο ποσοστό, της τάξης του 80%, παρακολουθεί καθημερινά ή σχεδόν κάθε μέρα, ενώ το υπόλοιπο 20% απουσιάζουν είτε λόγω ασθενειών, είτε λόγω οικονομικής δυσχέρειας είτε γενικότερης δυσθυμίας τόσο των παιδιών όσο και των γονέων τους, σύμφωνα πάντα με δήλωση των εκπροσώπων τους. Στα δημοτικά σχολεία υπάρχουν τμήματα ένταξης, όπου γίνεται προσπάθεια από το εκπαιδευτικό προσωπικό να καλυφθούν τα κενά που υπάρχουν είτε στην επικοινωνία είτε στην έκφραση, για να ενταχθούν ομαλά στο σχολικό περιβάλλον. Παρά το γεγονός, ότι υπάρχουν τάξεις ένταξης, ότι τα σχολεία βρίσκονται κοντά στον καταυλισμό και εξυπηρετούνται από ειδικά δρομολόγια του ΚΤΕΛ, εξακολουθεί να υπάρχει διαρροή ή μη φοίτηση.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΙΑΚ τα παιδιά που παρακολουθούν το σχολείο δηλώνουν δυσκολίες λόγω της γλώσσας, δυσκολίες στα μαθήματα αλλά και οικονομικά προβλήματα. Από τα παιδιά σχολικής ηλικίας, 25 παιδιά, που είχαν γραφτεί στο σχολείο, διέκοψαν τη φοίτηση. Βασικές αιτίες για τη διακοπή είναι για τα κορίτσια ο γάμος, δεδομένου ότι σε πολύ μικρή ηλικία αρραβωνιάζονται ή παντρεύονται και τεκνοποιούν, αλλά και γενικότερα η κακή

οικονομική κατάσταση που ωθεί τα παιδιά, κυρίως τα αγόρια, από μικρή ηλικία να εργαστούν βοηθώντας τους γονείς ή ακόμη και να επαιτούν. Θα πρέπει ακόμη να σημειωθεί, ότι πολλά από τα παιδιά αυτά αναγκάστηκαν να διακόψουν, καθώς δεν υπήρχε το κατάλληλο υποστηρικτικό περιβάλλον στο σπίτι, έτσι τα παιδιά είτε δεν είχαν βοήθεια στα μαθήματα είτε δεν υπήρχε ενδιαφέρον και προτροπή για συνέχιση της φοίτησης. Η μετακίνηση της οικογένειας δεν αποτελεί αιτία καθώς πρόκειται για εδραιωμένη εγκατάσταση με ελάχιστες εξαιρέσεις.

Από τα παιδιά σχολικής ηλικίας, 46 δεν πήγαν καθόλου σχολείο. Κυριότεροι λόγοι αναφέρονται από τους ίδιους τα οικονομικά προβλήματα, οι δυσκολίες λόγω γλώσσας, η μεγάλη απόσταση του σχολείου. Σύμφωνα όμως με την εκτίμηση του ΙΑΚ βασικός λόγος για τη μη φοίτηση των παιδιών ήταν ότι δεν το ήθελαν οι γονείς τους ή ότι υπήρχε αδυναμία θέσης ορίων στο παιδί και διαχείρισης της άρνησής του. Εν ολίγοις ένα παιδί που έχει συνηθίσει σε συνθήκες ελευθερίας δύσκολα προσαρμόζεται σε συγκεκριμένο πρόγραμμα και υποχρεώσεις χωρίς τη στήριξη ή και επιβολή από τους γονείς.

Στην περίπτωση των παιδιών των Ρομά του καταυλισμού έχει παρατηρηθεί μία αυξητική τάση στην εγγραφή και παρακολούθηση του σχολείου. Σημαντικό ρόλο έχει διαδραματίσει το ΙΑΚ, που συστηματικά προσπαθεί να εξηγήσει στους γονείς τη σημασία της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Η παρουσία παιδαγωγού τα τελευταία δύο χρόνια συνέβαλλε επίσης, καθώς άρχισαν να υλοποιούνται δράσεις για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας με σκοπό την εξοικείωση τόσο των ίδιων όσο και των γονέων τους με το σχολείο. Ήδη η επιρροή αυτή αποτυπώθηκε στις εγγραφές του σχολικού έτους 2014-2015. Στην περιοχή της Νέας Αλικαρνασσού δραστηριοποιείται επίσης και το Πανεπιστήμιο Κρήτης που υλοποιεί το Πρόγραμμα Εκπαίδευσης παιδιών Ρομ.

Δράσεις του ΙΑΚ για τα παιδιά Ρομ προσχολικής ηλικίας

Από τους ερωτηθέντες εκπαιδευτικούς αλλά και τα στελέχη του ΙΑΚ προκύπτει ότι την εγγραφή ή/και παραμονή περισσότερων παιδιών στο σχολείο θα διευκόλυνε κυρίως η αλλαγή νοοτροπίας στην οικογένεια, όπως και η εξοικείωση των παιδιών προσχολικής ηλικίας με το εκπαιδευτικό σύστημα. Σημαντική επίσης θεωρήθηκε η παροχή ενισχυτικής

διδασκαλίας και η εξασφάλιση μεταφοράς των μαθητών. Ως πολύ χρήσιμη αξιολογήθηκε η παροχή σίτισης στα παιδιά αλλά λιγότερο η παροχή ειδών ένδυσης και υπηρεσιών πλυντηρίου/στεγνωτηρίου και λουτρών.

Υγεία

Εδώ επιχειρείται μία γενική καταγραφή των σχέσεων των Ρομά με τις υπάρχουσες δομές πρωτοβάθμιας φροντίδας καθώς και μία καταγραφή των προβλημάτων και νοσημάτων που εμφανίζει ο συγκεκριμένος πληθυσμός, ώστε να υπάρξει μία προσέγγιση στο υπόβαθρο της εν γένει κακής κατάστασης της υγείας των Ρομά. Οι ερωτήσεις αφορούσαν την ανταπόκριση τους σε θέματα πρωτοβάθμιας φροντίδας και προληπτικής ιατρικής, ασφαλιστικής τους κάλυψης, τήρησης βασικών κανόνων υγιεινής και διατροφικών συνθηκών.

Στον τομέα της υγείας, που αφορά τους Ρομά της Δ.Ε. Νέας Αλικαρνασσού, υπάρχουν αρκετά στοιχεία, καθώς το ΙΑΚ διαθέτει εξειδικευμένο προσωπικό, που μεριμνά για τη φροντίδα τους. Η πρόσβαση γενικά σε υποδομές της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας είναι δύσκολη. Τα Νοσοκομεία απέχουν από 7 έως 10 χιλιόμετρα περίπου, το Κέντρο Υγείας, που υπάγεται η περιοχή (Καστέλλι) απέχει περίπου 35 χλμ, το πλησιέστερο αγροτικό ιατρείο απέχει 27 χλμ, το πλησιέστερο ιδιωτικό ιατρείο 2 χλμ και το ΙΑΚ 2 χλμ περίπου. Είναι λοιπόν προφανές ότι η πρώτη, ίσως και η μόνη επιλογή των Ρομά του καταυλισμού είναι το ΙΑΚ, το οποίο αντιμετωπίζει αρκετά προβλήματα στην εξυπηρέτηση, αφού δεν υπάρχει συνεχής υποστήριξη από ιατρικό προσωπικό κι έτσι τα περιστατικά παραπέμπονται στο νοσοκομείο. Έχει αναπτυχθεί ωστόσο διασύνδεση και συνεργασία με διάφορους εθελοντικούς οργανισμούς τοπικού ή εθνικού χαρακτήρα (πχ Ιατρείο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Γιατροί χωρίς Σύνορα, Χαμόγελο του παιδιού κλπ), με τον Ιατρικό Σύλλογο και άλλες ενώσεις επαγγελματιών της Υγείας αλλά και με εταιρείες του χώρου των φαρμάκων προκειμένου να διεξάγονται ιατρικοί έλεγχοι του πληθυσμού.

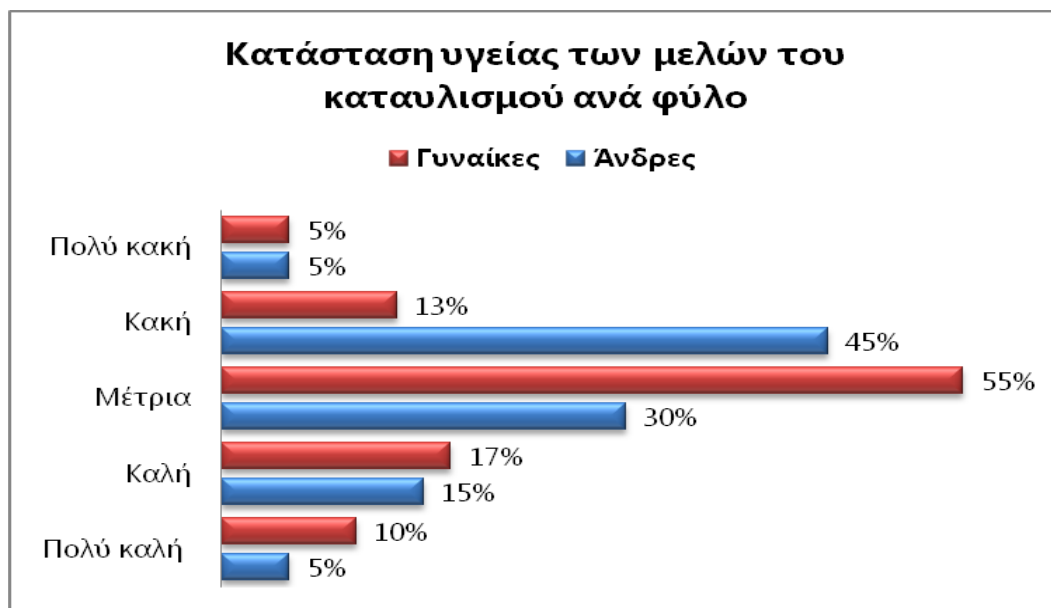

Νοσηλευτική φροντίδα από το προσωπικό του ΙΑΚ

Στους παρακάτω Πίνακες και Γραφήματα παρουσιάζονται αναλυτικά οι απαντήσεις ανά φύλο και ηλικία στα πλαίσια της έρευνας – καταγραφής σε θέματα υγείας του πληθυσμού του καταυλισμού (επεξεργασία στοιχείων δελτίων καταγραφής και συνεντεύξεων)

Ποια η κατάσταση υγείας των μελών του καταυλισμού;

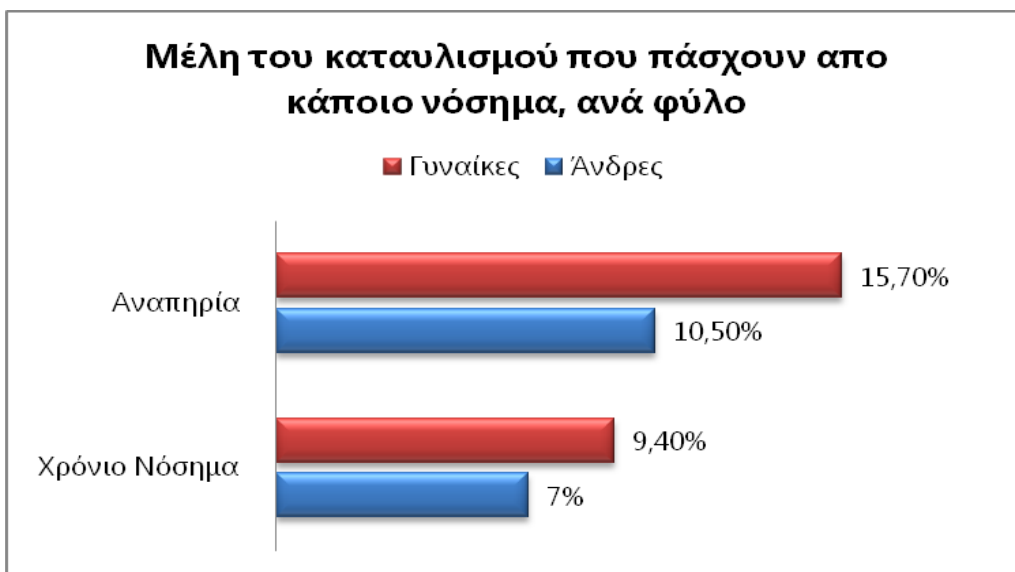
Κατάσταση υγείας των μελών του καταυλισμού	Ανήλικοι	Ενήλικοι	Άνδρες	Γυναίκες
Πολύ καλή	16%	8%	5%	10%
Καλή	60%	20%	15%	17%
Μέτρια	15%	50%	30%	55%
Κακή	7%	20%	45%	13%
Πολύ κακή	2%	2%	5%	5%
Σύνολο	100%	100%	100%	100%

Σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν, η κατάσταση της υγείας των μελών της εγκατάστασης κρίνεται σε ποσοστό 76% από καλή ως πολύ καλή και 15% ως μέτρια για τους ανήλικους, ενώ για τους ενήλικους η εικόνα είναι αντίθετη, καθώς σε ποσοστό 22% κρίνεται κακή-πολύ κακή και 50% μέτρια. Δεν υπάρχει μεγάλο ποσοστό ατόμων, που πάσχει από χρόνια πρόβλημα υγείας. Χρόνιο νόσημα παρουσιάζει το 8,3% των ενηλίκων και το 0,3 % των ανηλίκων, ενώ αναπηρία το 13,2% και 1,7% αντίστοιχα.

Υπάρχουν κάποια μέλη που πάσχουν από κάποιο χρόνια νόσημα/ έχουν κάποια αναπηρία;

Μέλη καταυλισμού με:	Ανήλικοι	Ενήλικοι	Άνδρες	Γυναίκες
Χρόνιο Νόσημα	0,30%	8,30%	7%	9,40%
Αναπηρία	1,70%	13,20%	10,50%	15,70%

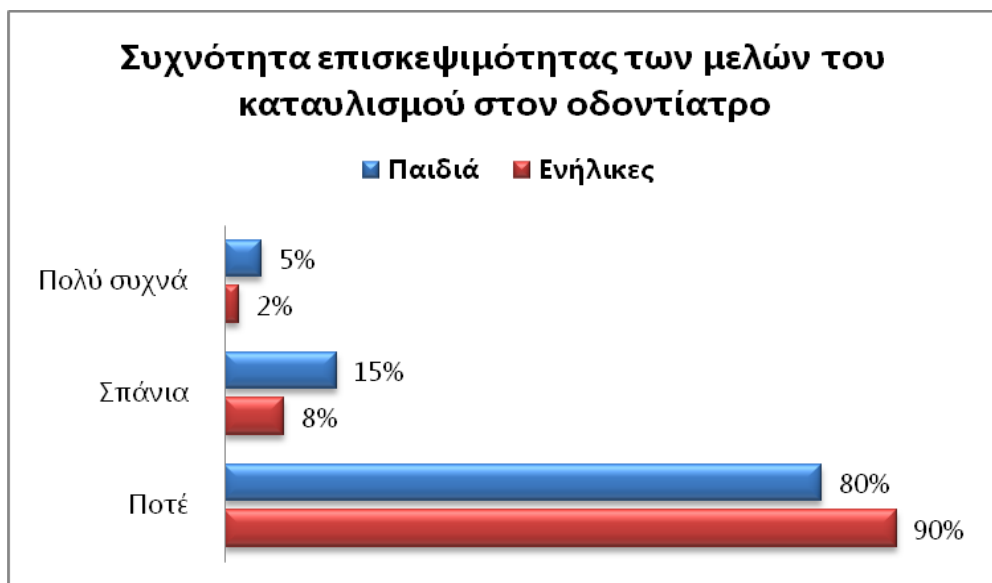
Οι συνηθέστερες παθήσεις, όπως αυτές προκύπτουν από τα στοιχεία της έρευνας, είναι: υψηλή πίεση, κακή κυκλοφορία του αίματος, υψηλή χοληστερίνη, αρθρίτιδα, ρευματοπάθεια, διαβήτης, άσθμα, χρόνια βρογχίτιδα ή εμφύσημα, ΧΑΠ, κατάθλιψη, άλλες ψυχικές ασθένειες, έλκος στο στομάχι, καρκίνος. Οι περιπτώσεις των χρονίως πασχόντων αντιμετωπίζονται κατά κύριο λόγο σε νοσοκομεία και από το ΙΑΚ, ενώ αρκετοί παίρνουν φάρμακα κάποιου γνωστού.

Σε ότι αφορά την πρόληψη, υπάρχει σχετική επιμέλεια, όπου επιλαμβάνεται το ΙΑΚ. Έτσι στο ζήτημα των εμβολίων για παιδιά έως 14 ετών τηρούνται από το ΙΑΚ 195 βιβλιάρια εμβολίων, που είναι επικαιροποιημένα. Οι δόσεις εμβολίων αλλά και ο εμβολιασμός εξασφαλίζονται σε συνεργασία διαφόρων αρχών (πχ Δήμος, ΥΠΕ, Κοινωνικό Ιατρείο κλπ), έτσι ώστε η εικόνα του υποχρεωτικού εμβολιασμού των παιδιών να είναι πολύ καλή. Όσα από τα παιδιά δεν έχουν εμβολιαστεί, αυτό οφείλεται στην έλλειψη ασφάλισης και κατ' επέκταση οικονομικών πόρων σε συνδυασμό με τη δυσκολία πρόσβασης στο κέντρο εμβολιασμού (για τους ανασφάλιστους).

Σε ότι αφορά την κατάσταση από άποψη οδοντιατρικής, η εικόνα δεν είναι καθόλου καλή. Δεν υπάρχει «κουλτούρα» στοματικής υγιεινής. Η γενική εικόνα είναι ότι υπάρχουν χαλασμένα δόντια ή λείπουν τελείως, ενώ περίπου το 80% των παιδιών και το 90% των ενηλίκων δεν έχει επισκεφτεί οδοντίατρο, όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα:

Πόσο συχνά πηγαίνουν οι ενήλικοι ή τα παιδιά στον οδοντίατρο;

Συχνότητα	Παιδιά	Ενήλικες
Πολύ συχνά	5%	2%
Σπάνια	15%	8%
Ποτέ	80%	90%

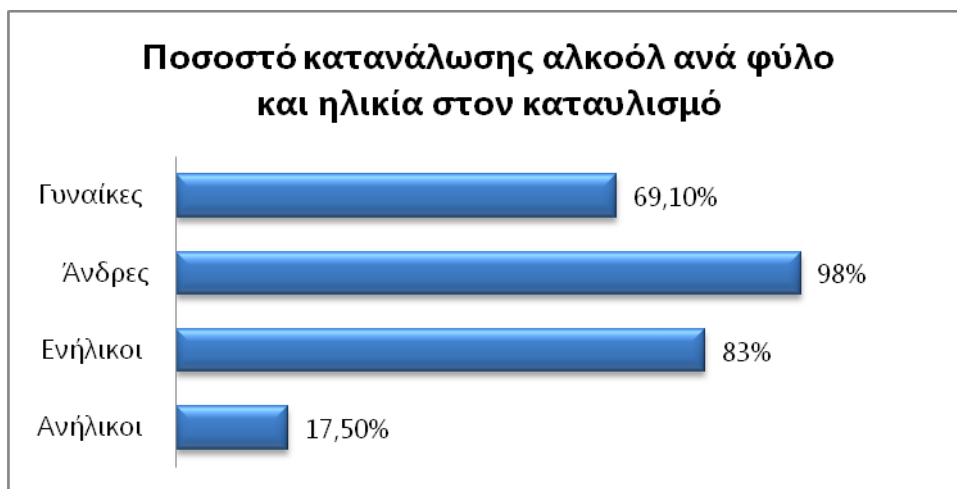
Ως προς το ζήτημα του καπνίσματος, του αλκοόλ και γενικά των εξαρτήσεων η εικόνα δεν είναι ενθαρρυντική. Ήδη από μικρή ηλικία κατά μέσο όρο τα 13 έτη ξεκινούν το κάπνισμα. Έτσι παρουσιάζεται ποσοστό καπνιστών στους ανήλικους 8,7% και στους ενήλικους 83%.

Ποσοστό καπνιστών ανά φύλο και ηλικία

Αντίστοιχα αρνητική είναι και η εικόνα σχετικά με την κατανάλωση αλκοόλ, αφού είναι σημαντικό το ποσοστό των ανηλίκων που το καταναλώνουν (17,5%) και πολύ μεγάλο το ποσοστό των ενηλίκων (83%). Η δε κατανάλωση αλκοόλ είναι καθημερινή συνήθεια για το 19% του πληθυσμού, ενώ για το 70% υπάρχει κατανάλωση από 1-4 φορές.

Ποσοστό κατανάλωσης αλκοόλ ανά φύλο και ηλικία

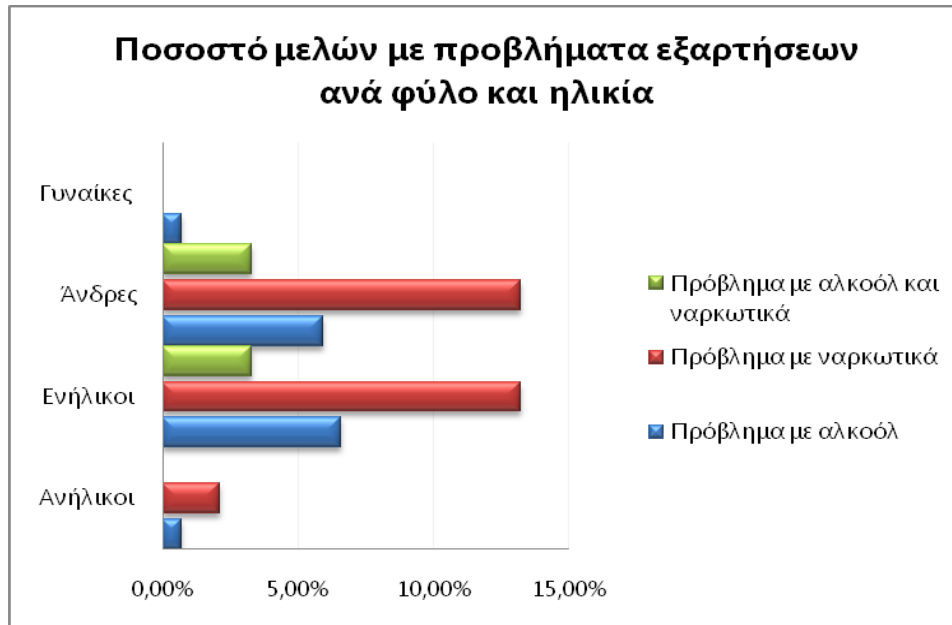
Πόσο συχνά καταναλώνετε αλκοόλ;

Η κατανάλωση αλκοόλ και άλλων ουσιών έχει οδηγήσει αρκετά από τα μέλη της εγκατάστασης σε εξάρτηση, όπως απεικονίζεται στον παρακάτω πίνακα. Πρέπει να σημειωθεί όμως ότι σύμφωνα με επισήμανση των στελεχών του ΙΑΚ, όπου αναφέρονται ναρκωτικά εννοείται κυρίως η ινδική κάνναβη και όχι ισχυρές ουσίες όπως ηρωίνη.

Ποσοστό μελών με προβλήματα εξαρτήσεων ανά φύλο και ηλικία

Εξαρτήσεις	Ανήλικοι	Ενήλικοι	Άνδρες	Γυναίκες
Πρόβλημα με αλκοόλ	0,70%	6,60%	5,90%	0,70%
Πρόβλημα με ναρκωτικά	2,10%	13,20%	13,20%	0%
Πρόβλημα με αλκοόλ και ναρκωτικά	0%	3,30%	3,30%	0%

Ως προς τις διατροφικές τους συνήθειες παρατηρείται μία σχετική ισορροπία. Βάσει των στοιχείων και εκτιμήσεων του ΙΑΚ υπάρχει κατανάλωση ψαριού, λαχανικών, φρούτων, οσπρίων και γάλακτος 1-2 φορές την εβδομάδα, ενώ καθημερινή σχεδόν είναι η κατανάλωση κρέατος και ελαιολάδου.

Ως προς το ζήτημα της υγείας των γυναικών, των προληπτικών εξετάσεων και του οικογενειακού προγραμματισμού ισχύουν τα ακόλουθα βάσει των στοιχείων που τηρεί το ΙΑΚ.

Σε ότι αφορά τους τοκετούς, το 60% περίπου έχει γεννήσει 3 παιδιά, ενώ το 25% έχει γεννήσει 4 παιδιά. Το 97% δηλώνει ως τόπο του τοκετού το νοσοκομείο, ενώ το 3% δηλώνει κυρίως το σπίτι. Το μεγαλύτερο ποσοστό των γυναικών (80%) θηλάζει τα μωρά τους και μάλιστα για διάστημα κατά μέσο όρο 18 μηνών. Από τις γυναίκες που γέννησαν, το 70% δηλώνει ότι κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης τις παρακολουθούσε γιατρός του νοσοκομείου, το 2% δηλώνει ιδιώτη γιατρό και το 28% δηλώνει ότι δεν είχε καμιά παρακολούθηση. Ανάλογα ποσοστά εμφανίζονται και στη συχνότητα επισκέψεων στο γυναικολόγο. Για λόγους εκτός εγκυμοσύνης το 40% των γυναικών 16-29 ετών (κύρια αναπαραγωγική ηλικία) δηλώνει επίσκεψη κάθε 2 ή 3 χρόνια και 30% περισσότερο από 3 χρόνια. Για εξέταση μαστογραφίας η αρχική ομάδα στόχος 30-44 ετών δεν έχει πάει ποτέ σε ποσοστό 70%. Στις μεγαλύτερες ηλικίες οι επισκέψεις σε γυναικολόγο μειώνονται σημαντικά. Τα ποσοστά απεικονίζονται στους παρακάτω πίνακες :

Επίσκεψη σε γυναικολόγο για λόγους εκτός εγκυμοσύνης:

Επίσκεψη σε γυναικολόγο (εκτός εγκυμοσύνης)	Δεν έχει πάει ποτέ	Κάθε χρόνο	Κάθε 2 ή 3 χρόνια	Περισσότερα από 3 χρόνια
16 έως 29 ετών	20%	10%	40%	30%
30 έως 44 ετών	0%	10%	50%	40%
45 ετών και άνω	0%	30%	50%	20%

Συχνότητα εξέτασης μαστογραφίας

Συχνότητα εξέτασης μαστογραφίας	Δεν έχει πάει ποτέ	Κάθε χρόνο	Κάθε 2 ή 3 χρόνια	Περισσότερα από 3 χρόνια
16 έως 29 ετών	99%	0%	0%	0%
30 έως 44 ετών	70%	0%	0%	30%
45 ετών και άνω	60%	0%	20%	35%

Ελαφρώς βελτιωμένη είναι η εικόνα σχετικά με την εξέταση Παπανικολάου. Αυτό οφείλεται στην ιδιαίτερη προσπάθεια που καταβλήθηκε τα προηγούμενα χρόνια από το Δήμο Ηρακλείου σε συνεργασία με το Υπουργείο Υγείας και την 7^η ΥΠΕ, αλλά και στις εντατικές προσπάθειες ενημέρωσης εκ μέρους των στελεχών του ΙΑΚ. Έτσι το ποσοστό των ενηλίκων γυναικών, που έχουν πραγματοποιήσει test pap είναι 25%. Παραμένει όμως πολύ μεγάλο το ποσοστό αυτών που δεν έχουν κάνει ποτέ την εξέταση.

Συχνότητα εξέτασης test Παπανικολάου

Συχνότητα εξέτασης Παπανικολάου	Δεν έχει πάει ποτέ	Κάθε χρόνο	Κάθε 2 ή 3 χρόνια	Περισσότερα από 3 χρόνια
16 έως 29 ετών	50%	15%	30%	5%
30 έως 44 ετών	30%	50%	10%	10%
45 ετών και άνω	15%	10%	20%	55%

Ενημέρωση γυναικών Ρομά του καταυλισμού από γυναικολόγο

Ως προς τον οικογενειακό προγραμματισμό, αν και η πλειοψηφία δηλώνει, ότι δεν επιθυμεί να αποκτήσει άλλα παιδιά, μόνο το 25% χρησιμοποιεί μέθοδο αντισύλληψης (σπιράλ ή απολίνωση σαλπίνγων).

Τέλος στον τομέα της ψυχικής υγείας αναφέρεται στα στοιχεία του ΙΑΚ ότι σε ένα σύνολο 301 ενηλίκων έχουν επισκεφτεί Ψυχίατρο –Ψυχολόγο τουλάχιστον 67 άτομα, 53 άτομα έχουν πάρει φαρμακευτική αγωγή – εκ των οποίων βρίσκονται σε αγωγή ακόμη και τώρα οι 33- για διάφορες ψυχιατρικές παθήσεις με πιο διαδομένη εκείνη της κατάθλιψης (29 άτομα).

Από την ερώτηση σχετικά με τη χρήση των υπηρεσιών υγείας-πρόνοιας και κοινωνικής αλληλεγγύης προκύπτει, ότι οι Ρομά του καταυλισμού κάνουν χρήση σχεδόν όλων των συναφών με το αντικείμενο υπηρεσιών κυρίως του ΙΑΚ και της υπηρεσίας Επιδοματικής Πολιτικής (Πρόνοια) του Δήμου Ηρακλείου, ακολουθούν το ΚεΚοιφΑΠΗ (ΚΑΠΗ), το Νοσοκομείο, τα ιατρεία του ΕΟΠΥΥ και το Κοινωνικό Ιατρείο και το ΚΕΠ. Δεν αξιοποιούν προγράμματα/δομές φροντίδας όπως ο παιδικός σταθμός, τα Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης και το Βοήθεια στο Σπίτι. Από τις δομές που αξιοποιούν, δηλώνουν πολύ ικανοποιημένοι κυρίως από το ΙΑΚ και το τμήμα Πρόνοιας του Δήμου Ηρακλείου, αρκετά από τις δομές υγείας και λιγότερο από το ΚΑΠΗ και το ΚΕΠ. Ως προς τα προγράμματα επιμόρφωσης ενηλίκων και του ΟΑΕΔ δηλώνουν ότι τους ενδιαφέρουν και τα παρακολουθούν, αλλά είναι μάλλον μέτρια ικανοποιημένοι. Ο λόγος της δυσαρέσκειάς τους ή της μη χρήσης των υπηρεσιών είναι ότι υπάρχει γραφειοκρατία και απόσταση από το χώρο διαμονής, πολλές δε φορές μεγάλος χρόνος αναμονής ή κακή αντιμετώπιση από τους υπαλλήλους. Στην αλλαγή αυτής της κατάστασης θα συνέβαλε εκτός από την αλλαγή των συνθηκών των Ρομά πχ. ως προς τον αναλαβητισμό τους και η εκπαίδευση των

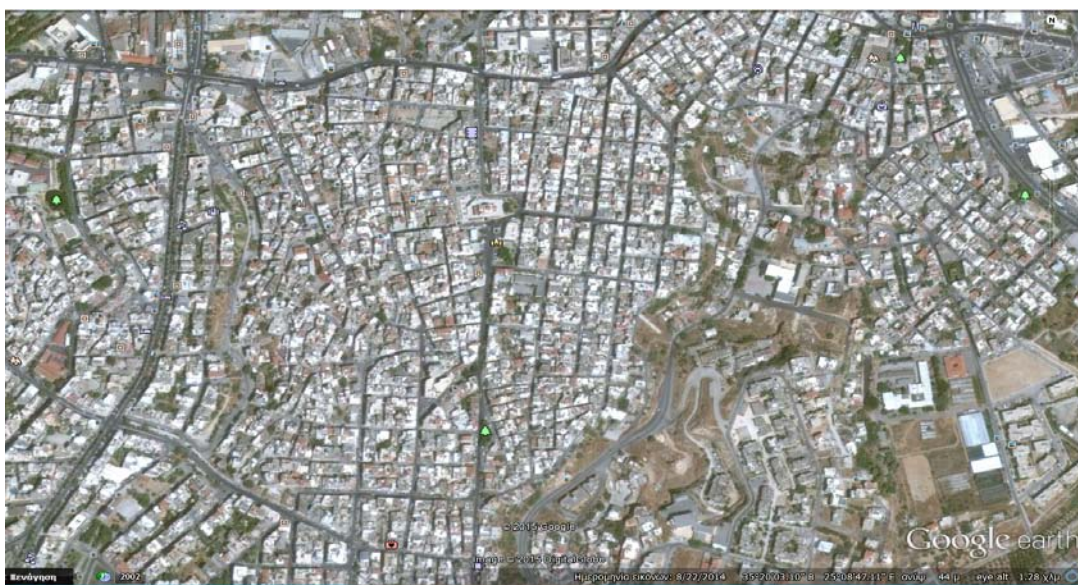
υπαλλήλων, που έρχονται σε επαφή με Ρομά στην αναγνώριση και κατανόηση των ιδιαιτεροτήτων τους (πχ. αναλφαβητισμός).

2. Εντός του πολεοδομικού συγκροτήματος του Δήμου Ηρακλείου

Εκτός από την περιοχή της Νέας Αλικαρνασσού, σημαντικός αριθμός Ρομά διαμένει σε όλη την περιοχή του Δήμου Ηρακλείου. Οι περισσότεροι είναι εγκατεστημένοι σε τρεις περιοχές/γειτονιές, στα ανατολικά του παλαιού δήμου Ηρακλείου – στο τρίγωνο Πόρου-Πατελλών-Χρυσοπηγής, εντός των τειχών- το Λάκκο και την Αγ. Τριάδα, και στις δυτικές συνοικίες – Δειλινά και Θέρισσο. Ορισμένες οικογένειες συναντώνται επίσης στο Ατσαλένιο/Μασταμπά. Υπάρχουν επίσης και μετακινούμενοι Ρομά/επισκέπτες στην πόλη.

Το ακριβές μέγεθος του πληθυσμού των Ρομά της πόλης δεν είναι γνωστό. Η προσπάθεια αποτύπωσης της υφιστάμενης κατάστασης σχετικά με τους Ρομά, που διαβιούν εκτός καταυλισμού βασίστηκε σε στοιχεία ,που ανέφεραν εκπρόσωποι των ίδιων, οι κοινωνικοί λειτουργοί του Δήμου Ηρακλείου, εκπαιδευτικοί των δημοτικών σχολείων του κέντρου, καθώς και σε παλαιότερη έρευνα σπουδαστών του ΤΕΙ Κρήτης. Πρόκειται κατά κύριο λόγο για μόνιμους κατοίκους, Έλληνες στη συντριπτική τους πλειοψηφία, εκτός από τις δύο γειτονιές εντός των τειχών, το Λάκκο και την Αγ. Τριάδα, όπου υπάρχουν Ρομά προερχόμενοι από άλλα κράτη. Συνολικά μπορούμε να πούμε ότι υπάρχουν τρεις υποομάδες: (α) οι έλληνες πολίτες μόνιμοι κάτοικοι, (β) οι έλληνες πολίτες οι οποίοι μετακινούνται στην περιοχή από άλλες περιοχές της χώρας και (γ) οι μετανάστες.

Περιοχή Πόρου/Χρυσοπηγής

Ο Πόρος, οι Πατέλλες και η Χρυσοπηγή είναι μία ευρύτερη περιοχή στα ανατολικά του παλαιού Δήμου Ηρακλείου. Ιδιαίτερα ο Πόρος και η Χρυσοπηγή είναι από τις πιο παλιές γειτονιές της πόλης. Οι περισσότεροι Ρομά κατοικούν στην περιοχή του Πόρου, ωστόσο υπάρχουν αρκετές οικογένειες στην ευρύτερη περιοχή των ανατολικών συνοικιών. Στην περιοχή αυτή ιδρύθηκε πριν 4 περίπου χρόνια σύλλογος Ρομά με την επωνυμία «Ο Άγιος Γεώργιος», από την ονομασία της εκκλησίας-πολιούχου της περιοχής, με σκοπό την εκπροσώπηση των Ελλήνων Ρομά, τη διεκδίκηση με συλλογική έκφραση και τη συμμετοχή σε δράσεις και προγράμματα. Τα πρώτα βήματα ήταν δυναμικά με συναντήσεις με διάφορους φορείς και προσπάθεια διασύνδεσης της ομάδας όχι μόνο με τις τοπικές αρχές

αλλά και με άλλους συλλόγους Ρομά πανελλαδικά, στην πορεία παρουσίασαν τα συνηθισμένα προβλήματα των συλλογικοτήτων. Η ίδρυση του συλλόγου αυτού μπορεί να συμβάλει στην εκπροσώπηση της ομάδας διαδραματίζοντας το ρόλο του διαμεσολαβητή.

Σύμφωνα με τους εκπροσώπους οικογενειών των Ρομά που κατοικούν στην περιοχή, ο αριθμός τους προσεγγίζει τα 330 άτομα εκ των οποίων περίπου 160 είναι ανήλικοι. Από το σύνολο του πληθυσμού περίπου 165 άτομα είναι γυναίκες.

Άτομα	Ενήλικοι	Ανήλικοι(<18)	Γυναίκες
330	170	160	165

Ο πληθυσμός αυτός αποτελείται από περίπου 55 πολυμελείς οικογένειες που κατοικούν σε περίπου 45 νοικοκυριά/οικίες. Βρίσκονται στο Ηράκλειο και έχουν εγκατασταθεί στην περιοχή για περισσότερο από 30 χρόνια. Πρόκειται για οικογένειες εμπόρων Ρομά που επισκέπτονταν την πόλη για την άσκηση της εμπορίας τους, απέκτησαν δεσμούς και τελικά εγκαταστάθηκαν. Προέρχονται από διάφορες περιοχές της Ελλάδας, όπως η Αχαΐα, η Ηλεία, το Χαϊδάρι, το Μενίδι κλπ, όπου βρίσκονται οι ευρύτερες οικογένειές τους. Στην πλειονότητά τους είναι τακτοποιημένοι ως προς την αστικοδημοτική τους κατάσταση. Είναι εγγεγραμμένοι στο δημοτολόγιο του Δήμου Ηρακλείου, κυρίως οι νεώτεροι, ή του τόπου καταγωγής τους (Αχαΐα, Πύργος κλπ) οι γηραιότεροι. Οι γάμοι που τελούν ακολουθούν τα τσιγγάνικα έθιμα και κατά συνέπεια δεν δηλώνονται στο ληξιαρχείο, τακτική που καταλήγει στην ύπαρξη πολλών μονογονεϊκών οικογενειών. Πέρα από πολιτισμικό χαρακτηριστικό, η γέννηση παιδιών εκτός γάμου οδηγεί και στη χορήγηση επιδομάτων, που είναι ένας ακόμη λόγος μη τήρησης του τύπου.

Υποδομές-στεγάση

Οι συνθήκες διαβίωσης είναι σχετικά καλές σε σχέση με αυτές των Ρομά του καταυλισμού αλλά και του κέντρου του Ηρακλείου. Οι σχέσεις τους με την ευρύτερη τοπική κοινωνία είναι στενές, έχουν αναπτύξει σχέσεις γειτονίας, φιλίας, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις υπάρχουν και «κουμπιές» με μη Ρομά. Κατοικούν σε παλιά κατά κύριο λόγο κτίσματα, μονοκατοικίες, αφενός λόγω του χαμηλού ενοικίου, αφετέρου διότι εξαιτίας του πολυμελούς χαρακτήρα των οικογενειών δεν γίνονται εύκολα δεκτοί ή δεν εξυπηρετούνται σε πιο σύγχρονα κτίσματα.

Σύμφωνα με τους ίδιους από τα 45 περίπου νοικοκυριά μόνο 8 στεγάζονται σε συνθήκες μέτριες. Τα υπόλοιπα σπίτια είναι παλιές μονοκατοικίες ή ισόγεια που παρουσιάζουν κάποια προβλήματα. Οι κατοικίες που διαβιούν διαθέτουν στην πλειοψηφία τους τις βασικές υποδομές, δηλαδή ύδρευση, αποχέτευση και ηλεκτρισμό. Η θέρμανσή τους βασίζεται σε σόμπες πετρελαίου, ενώ η κουζίνα κυρίως στο υγραέριο. Στην πλειοψηφία τους διαθέτουν οικιακό εξοπλισμό πχ. ψυγείο. Οι κατοικίες είναι περίπου 60 τμ, όπου συνωστίζονται τα μέλη μίας οικογένειας συνήθως 3 γενεών. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι σε κάθε οικία διαβιούν από 6 έως 14 άτομα, σύμφωνα με τους ίδιους και με την έρευνα πεδίου.

Η περιοχή γενικά πληροί τις βασικές προδιαγραφές του άστεως, διαθέτει κοινόχρηστα δίκτυα, δημόσιο φωτισμό, αποκομιδή απορριμμάτων, κοινόχρηστους χώρους όπως πλατείες κλπ. Τα τελευταία χρόνια έχει ξεκινήσει διαδικασία ανάπλασης της περιοχής, που θα αναβαθμίσει πολύ το αστικό περιβάλλον.

Απασχόληση

Το εισόδημά τους και το βιοτικό τους επίπεδο είναι σχετικά καλό σε σχέση με τους διαβιούντες στον καταυλισμό αλλά και τους ρομά των υπόλοιπων περιοχών, αν και τα τελευταία χρόνια έχει πληγεί ακολουθώντας την πτώση του εισοδήματος του γενικού πληθυσμού. Οι περισσότεροι απασχολούνται στον τομέα του εμπορίου, στις λαϊκές αγορές και στο υπαίθριο εμπόριο, διαθέτοντας σε μεγάλο ποσοστό την κατάλληλη άδεια. Συνήθως ο γηραιότερος της οικογένειας έχει την άδεια και οι νεότεροι εργάζονται σε αυτόν. Ελάχιστοι έχουν δικές τους επιχειρήσεις-καταστήματα. Τα τελευταία χρόνια, καθώς ο μόνιμος πληθυσμός της ομάδας αυξάνεται, επιδιώκουν την έκδοση περισσότερων αδειών είτε για τις λαϊκές αγορές είτε για πλανόδιο εμπόριο. Το αίτημα αυτό προσκρούει στο νομοθεσία για την έκδοση νέων αδειών είτε σε τυπικές ελλείψεις είτε και στην αδράνεια του συστήματος, γεγονός που κατά διαστήματα προκαλεί αντιδικίες με τους εκπροσώπους των τοπικών αρχών.

Οι γυναίκες είτε ασχολούνται με τα οικιακά είτε συνεπικουρούν τους άντρες της οικογένειας. Είναι κατά κανόνα αναλφάβητες, ανειδίκευτες και ανασφάλιστες. Αντίθετα οι άνδρες έχουν καταφέρει να αποκτήσουν βασικές γνώσεις γραφής και ανάγνωσης, αρκετές για να ανταπεξέρχονται στις απαιτήσεις του εμπορίου.

Στην πλειοψηφία τους οι ερωτηθέντες δηλώνουν ότι δεν έχουν ασκήσει άλλη εργασία εκτός από το εμπόριο. Μάλιστα η άσκηση της εμπορίας γίνεται ανά οικογένεια χωρίς να υπάρχει οριζόντια συνεργασία μεταξύ τους. Και σε αυτή την ομάδα ισχύει το βασικό συμπέρασμα ότι η απασχόληση των Τσιγγάνων ακολουθεί το μορφωτικό επίπεδό τους. Απουσιάζουν παντελώς κι εδώ τα επαγγέλματα που αντιστοιχούν στις υψηλότερες εκπαιδευτικές βαθμίδες (επιστημονικά επαγγέλματα, διευθυντικά επαγγέλματα, εξειδικευμένα τεχνικά επαγγέλματα που προϋποθέτουν ειδικές γνώσεις). Επίσης δεν συναντώνται αξιοσημείωτα ποσοστά σε κατηγορίες επαγγελμάτων που δεν απαιτούν ιδιαίτερες επιστημονικές ή τεχνικές γνώσεις, αλλά στοιχειώδη επαγγελματική εκπαίδευση (πχ υπάλληλοι στους κλάδους παροχής υπηρεσιών, σερβιτόροι, κομμώτριες, πωλητές σε καταστήματα, μηχανικοί αυτοκινήτων κλπ).

Όπως αναφέραμε και για τους Ρομά του καταυλισμού, η απουσία επαγγελμάτων που απαιτούν απλά στοιχειώδη κατάρτιση καταδεικνύει την απόσταση των Ρομά από την τυπική εργασία, αλλά και από τους θεσμούς της στοιχειώδους επαγγελματικής εκπαίδευσης/κατάρτισης (π.χ. σχολές του Ο.Α.Ε.Δ. ή των Κέντρων Διά Βίου Μάθησης κλπ). Σε αντίθεση με τους Ρομά του καταυλισμού υπάρχει μεγαλύτερη διάχυση της πληροφορίας σχετικά με τα διάφορα προγράμματα ενίσχυσης της απασχόλησης, που λαμβάνουν χώρα στο Ηράκλειο, ωστόσο και σε αυτή την ομάδα ήταν ελάχιστοι οι ωφελούμενοι των προγραμμάτων αυτών. Σε κάθε περίπτωση όσοι συμμετείχαν σε προγράμματα ΤΟΠΣΑ και ΤΟΠΕΚΟ, εντάχθηκαν βάσει των γενικών κριτηρίων, αφού δεν υπήρχε σχετική ομάδα στόχος, και κατόπιν μεμονωμένου ενδιαφέροντος που οι ίδιοι εκδήλωσαν.

Τόσο από τη μη συμμετοχή των Ρομά στα διάφορα προγράμματα ενίσχυσης της απασχόλησης όσο και από τα ζητήματα σχετικά με την έκδοση αδειών υπαίθριου εμπορίου αναδεικνύεται το επικοινωνιακό έλλειμμα που υπάρχει ανάμεσα στους Τσιγγάνους πολίτες και τους θεσμούς, ακόμη και αυτών που υποτίθεται ότι έχουν συσταθεί για την υποστήριξή τους, τόσο λόγω της επικοινωνιακής αδυναμίας των Τσιγγάνων απέναντι σε γραφειοκρατική λογική οργανισμούς, όσο όμως και λόγω της στάσης των οργανισμών

αυτών που δεν έχουν προβλέψει διαύλους επικοινωνίας με τους πολίτες Τσιγγάνους προσαρμοσμένους στις δικές τους επικοινωνιακές δυνατότητες.

Η βασική δυσκολία που αντιμετωπίζουν στην άσκηση του επαγγέλματός τους είναι η μείωση της αγοραστικής δύναμης των μη Ρομά, που αποτελούν και το κύριο αγοραστικό κοινό. Παράλληλα εμπόδιο είναι η έλλειψη άδειας άσκησης εμπορίου, καθώς και τα υψηλά πρόστιμα που συνεπάγεται τυχόν έλεγχος. Ωστόσο, παρά τα προβλήματα, δεν προσανατολίζονται σε άλλο είδος εργασίας. Όσοι εκ των ερωτηθέντων δήλωσαν άνεργοι, ουσιαστικά βιοπορίζονται είτε ασκώντας πλανόδιο εμπόριο χωρίς άδεια, είτε βοηθώντας αυτούς που έχουν άδεια πώλησης στις λαϊκές αγορές. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η πλειοψηφία των ερωτώμενων, ενώ εντοπίζει συνειδητά και περιγράφει τα παραπάνω προβλήματα στην άσκηση του επαγγέλματος, δεν προτείνει κάποια λύση ούτε δηλώνει να έχει κάποια μορφή αντίδρασης στα προβλήματα. Προσεγγίζουν το ζήτημα επιφανειακά, θεωρώντας ότι το πρόβλημα θα λυνόταν με τη χορήγηση πρόσθετων αδειών, δείχνοντας να μην αντιλαμβάνονται τον ανταγωνισμό που θα προκληθεί μεταξύ των μελών της ομάδας και το αδιέξοδο της πρότασής τους, δεδομένου ότι ακόμη κι αν υπάρξουν νέες άδειες, το αγοραστικό κοινό και η δύναμή του είναι δεδομένη. Στην ερώτηση πώς αντιμετωπίζουν το πρόβλημα, συνήθως δηλώνουν ότι διεκδικούν νέες άδειες. Ακόμη όμως και όσοι απαντούν «ψάχνω άλλη δουλειά», εκφράζουν δηλαδή έναν ενεργητικό τρόπο αντιμετώπισης της κατάστασης, στην πραγματικότητα δεν ενεργοποιούνται αφού δεν εξηγούν τον τρόπο αναζήτησης άλλης εργασίας. Συνολικά, δεν διαπιστώνεται μια συνειδητή, ενεργητική στάση απέναντι στα επαγγελματικά προβλήματα, αφού δεν επιδιώκουν τη βελτίωση των επαγγελματικών τους προσόντων και δεξιοτήτων με οποιονδήποτε τρόπο, δεν επιδιώκουν εταιρική επιχειρηματική δραστηριότητα, ούτε καν προσανατολίζονται σε άλλες ασχολίες.

Η ομάδα των Ρομά των ανατολικών συνοικιών είναι ως επί το πλείστον εδραιωμένη. Η εδραιώση αυτή δεν σημαίνει την απουσία επαγγελματικών μετακινήσεων. Στο βαθμό που εξακολουθούν να ασχολούνται κατά κύριο λόγο με το εμπόριο, οι μετακινήσεις για δουλειά αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση για την άσκηση της δραστηριότητάς τους. Εκτιμάται ότι στο σύνολο των ερωτηθέντων, 60% πραγματοποιούν μετακινήσεις για δουλειά, ενώ 40% δεν πραγματοποιούν. Η συσχέτιση του τύπου διαμονής (οικίες στον αστικό ιστό) με το γεγονός και το ποσοστό της μετακίνησης επιβεβαιώνει ότι δεν υπάρχει ευθεία σχέση μεταξύ εδραιώσης και επαγγελματικών μετακινήσεων. Όπως διαπιστώσαμε, υψηλό ποσοστό μετακινούμενων δηλώνεται μεταξύ των νοικοκυριών που ζουν σε σπίτια διάσπαρτα στον αστικό ιστό, δηλαδή μεταξύ των νοικοκυριών που κατά τεκμήριο είναι περισσότερο εδραιωμένα, σε αντίθεση με τους διαμένοντες στον καταυλισμό. Πρόκειται βέβαια κυρίως για επαγγελματικές μετακινήσεις μικρής διάρκειας, μικρότερες της βδομάδας. Ωστόσο υπάρχουν και μεγαλύτερης διάρκειας μετακινήσεις από τα μέλη της ομάδας που διαθέτουν ιδιόκτητη οικία στον τόπο καταγωγής, «ημιεγκατεστημένα» νοικοκυριά που μοιράζουν το χρόνο τους μεταξύ δύο χώρων διαμονής. Αντίστοιχα οι οικογένειες αυτές φιλοξενούν Ρομά από τον τόπο καταγωγής τους που επισκέπτονται για εμπορικούς σκοπούς το Ηράκλειο.

Εκπαίδευση

Από την ερευνώμενη ομάδα Ρομά των ανατολικών συνοικιών περίπου το 40% έχει φοιτήσει –έστω και για ένα μικρό διάστημα- στο σχολείο, ενώ είναι αρκετά μεγάλος ο αριθμός αυτών που έχουν στείλει τα παιδιά τους στο σχολείο. Σημειωτέον ότι αφενός η περιοχή αυτή δεν εμπίπτει στην αρμοδιότητα του ΙΑΚ, αφετέρου είναι αξιοσημείωτο το ποσοστό αυτών που έχουν φοιτήσει στο σχολείο ήδη από την προηγούμενη δεκαετία. Άρα, οι Ρομά αυτής της

ομάδας έχουν εμπειρία από το σχολείο. Στην ομάδα περιλαμβάνονται άνθρωποι από λίγων μηνών μέχρι 80 ετών. Από αυτούς το 50% δεν έχουν πάει καθόλου στο σχολείο, πρόκειται για μεγαλύτερης ηλικίας, ενώ οι νεότεροι έχουν παρακολουθήσει τουλάχιστον 1 ή 2 τάξεις του Δημοτικού. Συνήθως εγκαταλείπουν το σχολείο μόλις μάθουν ανάγνωση και γραφή. Σήμερα η συντριπτική πλειοψηφία των παιδιών σχολικής ηλικίας είναι εγγεγραμμένα και παρακολουθούν το σχολείο, αρκετά δε έχουν εισαχθεί και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Η μη φοίτηση στο εκπαιδευτικό σύστημα είναι ένα φαινόμενο που παρουσιάζει προοδευτική μείωση από γενιά σε γενιά. Ωστόσο, η απουσία σχολικής φοίτησης και κυρίως η σχολική διαρροή διατηρούνται. Συμπερασματικά, φαίνεται ότι ενώ οι άνθρωποι που δεν φοιτούν καθόλου στο σχολείο, μειώνονται σημαντικά από γενιά σε γενιά, η συντριπτική πλειοψηφία εξακολουθεί να εγκαταλείπει το σχολείο ήδη από το Δημοτικό.

Στην περιοχή ένα από τα Δημοτικά Σχολεία που κατά κύριο λόγο υποδέχονται παιδιά Ρομά είναι το 11^ο ΔΣ Ηρακλείου στη Χρυσοπηγή. Στο σχολείο αυτό υλοποιείται και ο πρόγραμμα «Εκπαίδευση Παιδιών Ρομά» του Ε.Κ. Πανεπιστημίου Αθηνών, υπάρχουν επομένως αναλυτικά στοιχεία σχετικά με την εγγραφή και διαρροή των μαθητών κατά τη διάρκεια του έτους. Για το τρέχον σχολικό έτος παρατηρούμε, ότι υπάρχουν εγγεγραμμένα παιδιά Ρομά σε όλες τις τάξεις του Δημοτικού και δεν υπάρχει αξιοσημείωτη διαρροή. Σε σύνολο 169 παιδιών εγγράφηκαν 29 αγόρια και 46 κορίτσια Ρομά το Σεπτέμβριο του 2014. Το Φεβρουάριο του 2015 εξακολουθεί να φοιτά ο ίδιος αριθμός παιδιών, αποχώρησε μόνο ένα αγόρι της έκτης τάξης αλλά προστέθηκε ένα κορίτσι της τρίτης (ίσως πρόκειται για περίπτωση κινητικότητας της οικογένειας).

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ: 11ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ								
ΠΟΣΟΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΑΘΗΤΩΝ								
	ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΗΝΟΣ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ				ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΗΝΟΣ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ			
	ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΓΓΕΓΡΑΜΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ		ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΓΓΕΓΡΑΜΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΡΟΜΑ		ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΟΥΝΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ		ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΟΥΝΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΡΟΜΑ	
ΤΑΞΗ	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
Α'	15	18	6	11	15	18	6	11
Β'	13	14	4	5	13	14	5	5
Γ'	19	15	9	9	19	15	9	10
Δ'	11	18	3	9	11	18	2	9
Ε'	10	10	3	3	10	10	3	3
ΣΤ'	11	15	4	9	11	15	3	9
Σύνολο	79	90	29 (36,7%)	46 (51,1%)	79	90	28 (35,4%)	47 (52,2%)

Επιπλέον αν εξετάσουμε τα δεδομένα εγγραφών των τελευταίων σχολικών ετών παρατηρούμε μία αυξητική τάση του ποσοστού παιδιών Ρομά στο 11^ο ΔΣ Ηρακλείου.

Σχολικό έτος	Σύνολο μαθητών	Μαθητές Ρομά	Ποσοστό %
2011-2011	155	47	30,32
2011-2012	153	40	26,14
2012-2013	144	49	34,03
2013-2014	167	66	39,52
2014-2015	169	75	44,37

Από τους ερωτώμενους μεγαλύτερης ηλικίας που δεν είχαν πάει καθόλου στο σχολείο, ένα σημαντικό μέρος δήλωσε ως αιτία τα οικονομικά προβλήματα, που τους ανάγκασαν να εργαστούν από μικρή ηλικία, ενώ σε μικρότερα ποσοστά δηλώνονται και άλλες αντικειμενικές δυσκολίες (αναφέρονται σε κακές συνθήκες διαβίωσης ή/και στην αδυναμία απόκτησης μόνιμης στέγης, στην απουσία των απαραίτητων εγγράφων). Οι απαντήσεις επιβεβαιώνουν τη σημασία που έχει κυρίως η ποιότητα της κατοικίας, αλλά και ο τύπος της εγκατάστασης, για το αν οι άνθρωποι θα φοιτήσουν ή όχι στο σχολείο. Όσοι κατοικούν σε κανονικά σπίτια παρουσιάζουν μεγαλύτερα ποσοστά εγγραφής και παρακολούθησης στο σχολείο από τους ανθρώπους που ζουν σε παράγκες/καλύβες, όπως στον καταυλισμό, ή μετακινούνται. Διαπιστώνουμε δηλαδή ότι στις ανατολικές συνοικίες η φοίτηση αυξήθηκε σταδιακά με την εδραιοποίηση και «τακτοποίηση» του πληθυσμού. Στον καταυλισμό από την άλλη μεριά καθοριστικό ρόλο στην αύξηση της φοίτησης έπαιξε όχι το επίπεδο της κατοικίας αλλά η συνεχής στήριξη και προτροπή των στελεχών του ΙΑΚ.

Υπήρξαν όμως και απαντήσεις, ότι δεν πήγαν στο σχολείο επειδή «δεν το ήθελαν οι γονείς τους», «τότε δεν μας πήγαιναν», «δεν τους άρεσε», «δεν το χρειαζόνταν» κλπ. Φαίνεται, λοιπόν, ότι στον πληθυσμό της αναφοράς μας σαφώς συμπεριλαμβάνονται και άνθρωποι, οι οποίοι, μολονότι οι αντικειμενικές συνθήκες της ζωής τους ήταν σχετικά καλές, σε σχέση με τον καταυλισμό, δεν θεωρούσαν ή δεν θεωρούν απαραίτητη την εκπαίδευση. Ωστόσο αυτές οι απαντήσεις αφορούν στους Ρομά μεγαλύτερης ηλικίας. Ήδη σήμερα οι ίδιοι δηλώνουν, ότι όχι μόνο το θεωρούν απαραίτητο αλλά προτρέπουν τα εγγόνια τους να πάνε στο σχολείο και να συνεχίσουν και μετά το Δημοτικό. Σημαντική είναι και η διαπίστωση των ίδιων, ότι το κύριο πρόβλημα εύρεσης εργασίας ή ακόμη και αυτοεξυπηρέτησης σε δημόσιες υπηρεσίες για μία γυναίκα Ρομά είναι ο αναλφαβητισμός. Συμπεραίνουμε ότι η βελτίωση των όρων ζωής είναι ένας παράγοντας που τελικά συμβάλλει στην εμπέδωση του ρόλου της

εκπαίδευσης από τους Ρομάμ και πως η πρόδοός τους στο σχολείο είναι μέγεθος ευθέως ανάλογο με το βαθμό της ένταξής τους στον οικιστικό και κοινωνικό ιστό.

Είναι ωστόσο σημαντικό ότι ορισμένες αντικειμενικές συνθήκες που αναφέρονται από τους γονείς/παππούδες ως παράγοντας για τη σχολική διαρροή στην εποχή τους διατηρούνται ή ανανεώνονται και όσον αφορά τα παιδιά τους. Ακόμη και σήμερα δηλώνουν ότι τα παιδιά τους διέκοψαν ή θα διακόψουν το σχολείο για οικονομικούς λόγους ή επειδή τα κορίτσια πρέπει να βοηθούν στο σπίτι. Η απάντηση αυτή ίσως μπορούσε να εκληφθεί ότι συνάδει με την εν γένει οικονομική κατάσταση, όμως στην πραγματικότητα υποδηλώνει μία νοοτροπία που ακόμη δεν έχει εκριζωθεί. Διότι «η δουλειά» των Ρομά, ήτοι το υπαίθριο εμπόριο, δεν αποτελεί ένα έτοιμο σχέδιο οικονομικής αποκατάστασης ή έστω μαθητείας. Τα παιδιά εγκαταλείπουν το σχολείο χωρίς κάποιο επιχειρηματικό σχέδιο από τη μεριά των γονέων τους και χωρίς καμία άμεση επαγγελματική προοπτική, που θα βελτιώσει την οικονομική τους κατάσταση.

Το μεγαλύτερο ποσοστό όσων έχουν παιδιά που φοιτούν σήμερα στο σχολείο δηλώνουν ότι τα παιδιά τους πηγαίνουν στο σχολείο σχεδόν κάθε μέρα. Πέρα από τη σταδιακή αλλαγή νοοτροπίας προκύπτει ότι η μικρή απόσταση από το σχολείο διευκολύνει τη φοίτηση των μαθητών, αν βέβαια συνδυάζεται με καλές συνθήκες κατοικίας και με ένταξη στον οικιστικό και κοινωνικό ιστό.

Υγεία

Οι Ρομά κάτοικοι των ανατολικών συνοικιών έχουν πρόσβαση στις ίδιες δομές δημόσιας υγείας, όπως όλος ο υπόλοιπος πληθυσμός αλλά και οι Ρομά του καταυλισμού. Το Βενιζέλειο Νοσοκομείο και το ΠΑΓΝΗ απέχουν από 3 έως 8 χιλιόμετρα περίπου, ενώ δεν υπάρχει Κέντρο Υγείας αστικού τύπου. Δεν υπάρχουν άλλες δομές πρωτοβάθμιας φροντίδας, αντιθέτως υπάρχει πληθώρα ιδιωτικών ιατρείων όλων των ειδικοτήτων. Υπάρχει μερική εξυπηρέτηση του πληθυσμού και από το ΚεΚοιΦ-ΑΠΗ της περιοχής (πρώην ΚΑΠΗ). Η συγκεκριμένη ομάδα αξιοποιεί ως επί το πλείστον τα Νοσοκομεία αλλά για άμεση εξυπηρέτηση καταφεύγει σε ιδιώτες ιατρούς. Η μετακίνησή τους γίνεται με δικά τους μεταφορικά μέσα αλλά και με την αστική συγκοινωνία.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν, η κατάσταση της υγείας των μελών της ομάδας κρίνεται ως πολύ καλή. Δεν υπάρχει μεγάλο ποσοστό ατόμων που πάσχει από χρόνια πρόβλημα υγείας. Ελάχιστοι αναφέρθηκαν με αναπηρία. Δεν υπάρχει ιδιαίτερη πρόληψη και φροντίδα σε θέματα γυναικολογικών εξετάσεων, αντισύλληψης και στοματικής υγιεινής. Ως προς τον εμβολιασμό των παιδιών δεν τηρείται ο προγραμματισμός κυρίως λόγω αμέλειας.

Το μεγαλύτερο μέρος της ομάδας αυτής δηλώνει ανασφάλιστο ως προς την υγειονομική περίθαλψη, παρά το γεγονός ότι παράλληλα δηλώνει ότι ασκεί εμπόριο. Αρκετοί διαθέτουν βιβλιάρια από την Πρόνοια και ακολουθούν σε αριθμό οι ασφαλισμένοι στον ΟΑΕΕ. Τουλάχιστον 10 άτομα αναφέρονται ως άμεσα ασφαλισμένοι στο ΙΚΑ. Ωστόσο δεν διευκρινίζεται αν έχουν εγγραφεί ως εργαζόμενοι/μισθωτοί, δεν αναφέρουν άλλωστε και άλλο είδος εργασίας, ή αν πρόκειται για τις ευνοϊκές ρυθμίσεις παροχής ασφάλισης σε άνεργους μέσω του ΟΑΕΔ

Τέλος ως προς το ζήτημα των εξαρτήσεων εκπρόσωποι της ομάδας ανέφεραν σχετικά υψηλά ποσοστά καπνιστών ήδη από μικρή ηλικία. Αντίθετα δεν αναφέρθηκαν εξαρτήσεις από ψυχοτρόπους ουσίες.

Κέντρο Ηρακλείου - Λάκκος και Αγία Τριάδα

Λάκκος

Ο Λάκκος βρίσκεται εντός των τειχών του Ηρακλείου, στη νότια πλευρά της ενετικής πόλης, στην περιοχή μεταξύ του πρώην Παναγίου Νοσοκομείου, του Αγίου Ματθαίου των Σιναΐτών μέχρι την αρχή της οδού 1821. Είναι η περιοχή όπου στην αρχή του προηγούμενου αιώνα είχαν εγκατασταθεί τα χριστιανικά πορνεία και στη συνέχεια διάφορες δραστηριότητες όπως ταβέρνες, τεκέδες, ρεμπετάδικα κλπ οπότε και η περιοχή προσέλαβε αρνητικό χρώμα και ο Λάκκος αντικατόπτριζε τον υπόκοσμο της πόλης. Η περιοχή παρέμεινε απομονωμένη και όταν τα χαμαιτυπεία και τα ρεμπετάδικα έκλεισαν, η περιοχή εγκαταλείφθηκε. Τα τελευταία χρόνια κατοίκησαν πολλοί μετανάστες και Ρομά.

Η Αγία Τριάδα

Η περιοχή της Αγίας Τριάδας καταλαμβάνει το βορειοδυτικό τμήμα της εντός των τειχών ιστορικής πόλης. Περικλείεται από τις οδούς Καλοκαιρινού, Γιαμαλάκη, Παραλιακή Λεωφόρο (Βενιζέλου) και Αρχιεπισκόπου Μακαρίου. Η περιοχή της Αγίας Τριάδας υπήρξε κατά την Τουρκοκρατία αραιοδομημένη. Κατά το τέλος του 19ου αιώνα και τις αρχές του 20ου, κατασκευάστηκαν τα εργοστάσια και οι αποθήκες όπου γίνονταν η επεξεργασία και η αποθήκευση των κύριων αγροτικών προϊόντων του νομού (σταφίδα, κρασί, λάδι). Η περιοχή απέκτησε σαφή βιοτεχνικό - βιομηχανικό χαρακτήρα. Κοντά στα εργοστάσια δημιουργήθηκαν οι γειτονιές που εγκαταστάθηκαν οι άνθρωποι, πρόσφυγες στην πλειοψηφία τους, που αποτελούσαν το εργατικό δυναμικό του πρώτου αυτού βιομηχανικού πυρήνα του Ηρακλείου.

Η υποβάθμιση του περιβάλλοντος της περιοχής είναι ιδιαίτερα αισθητή στο παραλιακό μέτωπο όπου έχουν συγκεντρωθεί μεγάλες βιομηχανικές μονάδες και μέχρι σήμερα λειτουργούσε και η λαχαναγορά ολόκληρου του Πολεοδομικού Συγκροτήματος του Ηρακλείου. Η εικόνα της υποβάθμισης στο σημείο αυτό συνίσταται στην μόλυνση του γραφικού και ιστορικού κόλπου του Δερματά από οχετούς, στην ύπαρξη εγκαταλελειμμένων

μεγάλων κτιρίων (ΔΕΗ, βιοτεχνικά κτίρια, Καπνοκοπήριο) καθώς και στην μέχρι πρότινος ύπαρξη οχλουσών και ρυπογόνων λειτουργιών (λαχαναγορά, συνεργεία κλπ)²⁷.

Από τότε που τα εργοστάσια και οι βιοτεχνίες έκλεισαν, ο κόσμος άρχισε να φεύγει από την περιοχή και πολλά σπίτια έμειναν άδεια. Η Αγία Τριάδα σήμερα κατοικείται κυρίως από τους τελευταίους λίγους παλιούς κατοίκους που έμειναν και παραμένει η 'συνοικία των μειονοτήτων', όπως λένε μερικοί υποτιμητικά, καθώς εκεί διαμένουν και πολλοί μετανάστες και τσιγγάνοι.

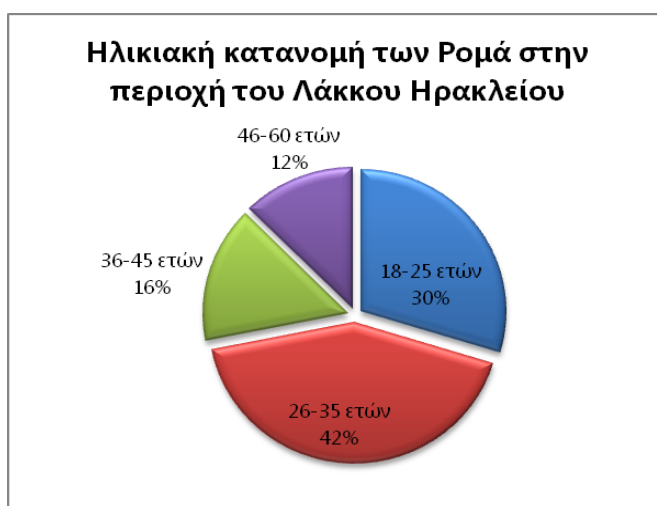
Στοιχεία αναλυτικά για τους διαμένοντες Ρομά στο Λάκκο και την Αγία Τριάδα δεν υπάρχουν. Η αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης βασίζεται στις απαντήσεις της κοινωνικής λειτουργού του ΚεΚοιφ-ΑΠΗ της 1^{ης} ΔΚ του Δήμου Ηρακλείου, των εκπαιδευτικών του 8^{ου} Δημοτικού Σχολείου αλλά και σε πτυχιακή εργασία σπουδαστών του ΤΕΙ Κρήτης για τις ευπαθείς ομάδες της περιοχής²⁸.

²⁷ www.heraklion.gr

²⁸ ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: "Κοινωνική αλληλεγγύη και προστασία των ευπαθών ομάδων στην περιοχή του Λάκκου Ηρακλείου από το Δήμο Ηρακλείου." ΓΡΑΣΣΟΥ ΚΑΛΛΙΟΠΗ, ΚΑΡΚΑΝΑΚΗ ΕΛΕΝΗ, ΨΥΧΑΡΑΚΗ ΜΑΡΙΑ, ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΔΑΦΕΡΜΟΥ ΜΑΡΙΑ

Ο αριθμός των Ρομά που διαμένουν εδώ δεν έχει αποτυπωθεί, καθώς στην περιοχή αυτή διαμένουν αρκετοί αλλοδαποί Ρομά, είτε για μεγάλα χρονικά διαστήματα είτε πρόσκαιρα. Σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς του 8^{ου} ΔΣ ο πληθυσμός τους υπολογίζεται σε 70-80 άτομα. Αντίστοιχα σύμφωνα με το 1^ο ΚεΚοιφ-ΑΠΗ αναφέρονται 59 άτομα, αφορά όμως τον αριθμό ατόμων με τα οποία έχει έρθει σε επαφή η κοινωνική υπηρεσία (Κ.Υ. εφεξής) στο πλαίσιο της κοινωνικής της έρευνας, επομένως πιθανόν να υπάρχει αριθμός που δεν έχει έρθει σε επαφή ή αλλοδαποί Ρομά, που δεν εμπίπτουν στην άμεση αρμοδιότητά τους. Αντίστοιχα αναφέρουν 12 οικογένειες οι μεν και 11 η δε, επομένως οι εκτιμήσεις τους δεν απέχουν ιδιαίτερα (εφεξής θα γίνεται αναφορά στην πηγή μόνο όπου υπάρχει διαφοροποίηση). Την παρουσία στο κέντρο μεγάλου αριθμού Ρομά από άλλα κράτη, κυρίως Αλβανούς, επιβεβαιώνει και η προαναφερόμενη έρευνα σπουδαστών του ΤΕΙ (εφεξής έρευνα), που τους χαρακτηρίζει ως εδραιωμένους ή μόνιμους κάτοικους, αναφέρει δε ότι το 82,8% των Ρομά που κατοικούν στην περιοχή είναι Αλβανοί Τσιγγάνοι σε σύγκριση με το μόλις 17,2% των Ελλήνων Τσιγγάνων. Σύμφωνα με την έρευνα αυτή το 2010 στην περιοχή του Λάκκου αποτυπώθηκαν 64 ενήλικα άτομα Ρομά, εκ των οποίων 11 Έλληνες και 53 Αλβανοί. Η ΚΥ αναφέρει 2 οικογένειες Αλβανών Ρομά, αποτελούμενες από 13 άτομα. Ως προς την κατανομή σε ηλικίες και φύλα, από την Έρευνα προκύπτει ότι στην περιοχή του Λάκκου οι ηλικίες που επικρατούν είναι μεταξύ 26 έως και 35 χρόνων, όπου οι περισσότεροι απ’ αυτούς είναι γυναίκες. Με βάση την έρευνα (2010) των σπουδαστών που αναφέρεται στον ενήλικο πληθυσμό Ελλήνων και αλλοδαπών Ρομά, οι ηλικιακές ομάδες και η κατανομή τους ανά φύλο εμφανίζονται ως εξής:

ΗΛΙΚΙΑ	Αριθμός	Ποσοστό %
18-25 ετών	19	29,7
26-35 ετών	27	42,2
36-45 ετών	10	15,6
46-60 ετών	8	12,5
Σύνολο	64	100

Με βάση τα στοιχεία του 1^{ου} ΚεΚοιφΑΠΗ η κατανομή έχει ως εξής:

Ηλικιακή ομάδα	Άνδρες	Γυναίκες
0 – 4	4	4
5-9	2	2
10-14	5	6
15 - 19	2	4
20 - 24	1	0
25 - 29	0	4
30 - 34	11	7
35 -39	0	0
40 – 44	0	0
45 – 49	0	0
50 - 54	1	1
55 -59	0	0
60 – 64	0	0
65 – 69	0	0
70 – 74	0	0
74 +	0	0
Σύνολο	26	28

Η εικόνα αυτή είναι ενδεικτική της ηλικιακής κατανομής, μάλλον όμως δεν αντιστοιχεί ακριβώς στην πραγματικότητα ως προς τον αριθμό των ατόμων, καθώς η ΚΥ αναφέρει 21 παιδιά από 5-19 ετών, όταν για το σχ. έτος 2014-15 εγγράφηκαν μόνο στο 8^ο Δ.Σ. 24 παιδιά Ρομά. Επομένως φαίνεται να υπάρχει και ένας αριθμός Ρομά, που δεν έχει έρθει σε επαφή με την ΚΥ, αφού εντός των τειχών εκτός από το 8^ο Δ.Σ. υποδέχονται μαθητές από το Λάκκο και την Αγ. Τριάδα το 1^ο Δ.Σ. και το Μποδοσάκειο.

Ως προς την οικογενειακή τους κατάσταση σε ποσοστό 80% είναι έγγαμοι, αλλά κατά κανόνα με βάσει τα τσιγγάνικα έθιμα, δηλαδή δεν έχει δηλωθεί ο γάμος στο Ληξιαρχείο και το Δημοτολόγιο. Τα μωρά έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα, οι γονείς όμως έχουν γεννηθεί σε άλλες περιοχές της Ελλάδας ή το εξωτερικό.

Η οικονομική τους κατάσταση δεν είναι καλή. Το εισόδημα των νοικοκυριών ανέρχεται το πολύ μέχρι τις 6000 €, με κύρια πηγή τα επιδόματα είτε από την Πρόνοια είτε πολυτέκνων. Από την ομάδα αυτή γνωρίζουμε για την ύπαρξη ΑΦΜ μόνο σε 7 άτομα, οι οποίοι υποβάλλουν και φορολογική δήλωση.

Στέγαση και υποδομές

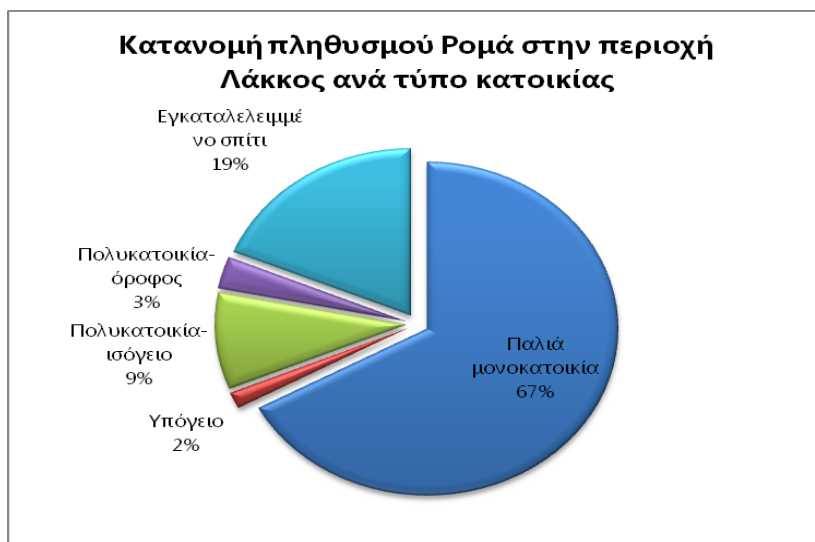
Τόσο ο Λάκκος όσο και η Αγία Τριάδα είναι πυκνοκατοικημένες περιοχές, εντός σχεδίου. Είναι ωστόσο παραμελημένες. Πριν λίγα χρόνια έγιναν έργα ανάπλασης τόσο στο Λάκκο, με αφορμή και την ανέγερση του Πολιτιστικού Συνεδριακού Κέντρου, όσο και την Αγ. Τριάδα με το πρόγραμμα Urban. Στην Αγ. Τριάδα πολλά σοκάκια αναπλάστηκαν, αλλά δεν έγιναν ευρύτερα έργα υποδομών, ούτε κοινόχρηστοι χώροι. Η πρόσφατη μελέτη του σχεδίου πόλης δίνει ελπίδες στους κατοίκους της περιοχής για αλλαγή των δεδομένων και μία αναγέννηση της Αγ. Τριάδας. Παρόμοια κατάσταση επικρατεί και στο Λάκκο, όπου η παλαιότερη ανάπλαση δεν άλλαξε ιδιαίτερα τα δεδομένα της περιοχής. Μετά την

αποπεράτωση του Πολιτιστικού και την ανάπλαση της οδού Πλαστήρα, που εκτελείται τώρα, ενδεχομένως να αλλάξει το αστικό περιβάλλον. Και στις δύο περιοχές υπάρχει μεγάλος αριθμός παλαιών κατοικιών, μονοκατοικιών. Αρκετές είναι πετρόκτιστες και χρονολογούνται στις αρχές του προηγούμενου αιώνα, ορισμένες δε έχουν υποστεί σημαντικές φθορές ή είναι εγκαταλελειμμένες. Η επιλογή της περιοχής για κατοίκηση έγινε από τους ίδιους τους Ρομά. Αν και η ευρύτερη περιοχή δεν είναι ακατάλληλη για οικιστική χρήση, είναι ωστόσο υποβαθμισμένη και κατ' επέκταση φθηνή σε ενοίκιο.

Οι Ρομά εντός των τειχών ζουν σε σπίτια. Η αναφορά σε σπίτια γίνεται σε αντιδιαστολή με τις πρόχειρες κατασκευές/καλύβες. Δεν πρόκειται ωστόσο για συμβατικά σπίτια, αλλά για παλιά κτίσματα, ορισμένα χωρίς εσωτερική τουαλέτα ή ακόμη και χωρίς σύνδεση με τα κοινόχρηστα δίκτυα. Αναφέρονται 11 κατοικίες/νοικοκυριά, 40 τμ κατά μέσο όρο. Όλα έχουν εσωτερική κουζίνα, όμως μόνο το 20% έχει εσωτερική τουαλέτα. Στα 11 νοικοκυριά που έχει επισκεφθεί η ΚΥ υπάρχει σύνδεση με το δίκτυο ύδρευσης και παροχή ηλεκτρικού ρεύματος. Τα νοικοκυριά διαθέτουν ψυγείο, όχι όμως άλλος οικιακό εξοπλισμό πχ πλυντήριο. Η θέρμανση γίνεται με σόμπες πετρελαίου και το μαγείρεμα με κουζίνα υγραερίου. Εξυπηρετούνται στο σύνολό τους μέσω του δικτύου κινητής τηλεφωνίας.

Όσον αφορά τους μετανάστες Ρομά, που αποτυπώθηκαν στην έρευνα των σπουδαστών στο Λάκκο, αναφέρεται ότι «πολλοί από τους μετανάστες της περιοχής του Λάκκου, ζουν σε άθλιες συνθήκες. Σε παλιές μονοκατοικίες και εγκαταλελειμμένα σπίτια, μέσα σε λάσπες και σκουπίδια. Χωρίς αποχετευτικό δίκτυο, νερό και ηλεκτρικό ρεύμα. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να μην φροντίζουν τόσο συχνά τη σωματική τους υγιεινή αλλά κάθε 3 μέρες (51,6%) ή και κάθε εβδομάδα (26,6%)». Η εικόνα αυτή αποτυπώνεται στον παρακάτω πίνακα:

Κατοικία	Αριθμός	Ποσοστό %
Παλιά μονοκατοικία	43	67,2
Υπόγειο	1	1,6
Πολυκατοικία-ισόγειο	6	9,4
Πολυκατοικία-όροφος	2	3,1
Εγκαταλελειμμένο σπίτι	12	18,8
Σύνολο	64	100

Απασχόληση

Ως προς την απασχόληση και την οικονομική κατάσταση των Ρομά αυτής της περιοχής παρουσιάζονται διαφοροποιήσεις σε σχέση με αυτούς των ανατολικών συνοικιών ή του καταυλισμού. Από το σύνολο του ενήλικου πληθυσμού αναφέρεται μόνο ένας εργαζόμενος, υπάρχει όμως μεγάλο ποσοστό παιδικής εργασίας και κυρίως επαιτείας. Πρόκειται για έναν αυτοαπασχολούμενο γυρολόγο-παλιατζή. Οι υπόλοιποι κάνουν ευκαιριακά μεροκάματα πουλώντας μπαλόνια ή λουλούδια σε πλατείες ή πανηγύρια ή συλλέγοντας ανακυκλώσιμα υλικά. Λίγα χρόνια νωρίτερα, κατά τη διεξαγωγή της έρευνας των σπουδαστών του ΤΕΙ, οι περισσότεροι Ρομά αναφέρονται ως απασχολούμενοι στην πλειοψηφία τους σε μεροκάματα. Προφανώς η απώλεια της εργασίας ακολούθησε τη γενική πτώση της οικονομίας και κυρίως του κλάδου των κατασκευών, όπου απασχολούντο ευκαιριακά.

Τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν στην άσκηση αυτών των ευκαιριακών εργασιών είναι η έλλειψη άδειας (για το πλανόδιο εμπόριο), η έλλειψη ασφάλισης, η μικρή αμοιβή και ο ρατσισμός. Ως άνεργα, βάσει της ΚΥ, εμφανίζονται 23 άτομα, για περισσότερο από 2 έτη. Η προηγούμενη εργασία τους, κυρίως γυρολογικό εμπόριο, απωλέσθηκε λόγω αντικειμενικών δυσκολιών όπως η αδυναμία αγοράς εμπορεύματος, αλλά και οι έλεγχοι νομιμότητας. Αναφέρουν ότι αναζητούν εργασία, κυρίως όμως μέσω γνωριμιών. Δεν παρουσιάζουν κάποια ιδιαίτερα ενεργητική στάση, δεν αναζητούν ευκαιρίες. Είναι ανειδίκευτοι, δεν έχουν παρακολουθήσει κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης ούτε έχουν επιδοτηθεί από κάποιο πρόγραμμα του ΟΑΕΔ για την απόκτηση εργασιακής εμπειρίας. Σε αυτή την ομάδα παρατηρούμε ακόμη περισσότερο από ότι στις ανατολικές συνοικίες ή τον καταυλισμό, ότι η διάχυση της πληροφορίας δεν έχει φτάσει ως αυτούς. Επίσης, παρά το γεγονός ότι υπάρχουν στοχευμένα προγράμματα για την αύξηση της απασχόλησης σε ευπαθείς ομάδες, τα μέλη αυτής της ομάδας ούτε έχουν ενημερωθεί ούτε έχουν ωφεληθεί από αυτά. Από τις απαντήσεις της ΚΥ δεν διαφαίνεται κάποια πρόταση σε σχέση με την ερευνώμενη ομάδα και τα προγράμματα συμβουλευτικής/επιμόρφωσης απασχόλησης. Προτείνεται μόνο η απλοποίηση της διαδικασίας ως προς την έκδοση άδειας μικροπωλητή.

Εκπαίδευση

Στην περιοχή εντός των τειχών του Ηρακλείου λειτουργούν 4 δημοτικά σχολεία και 3 νηπιαγωγεία και 2 γυμνάσια/λύκεια. Η πρόσβαση μπορεί να γίνει με τα πόδια, καθώς η μεγαλύτερη απόσταση των δύο περιοχών είναι περίπου 1 χλμ από το γυμνάσιο/λύκειο. Ωστόσο το σχολείο που υποδέχεται κατά κύριο λόγο τα παιδιά Ρομά είναι το 8^ο ΔΣ.

Η επικοινωνία των μελών της ομάδας γίνεται στα Ελληνικά αλλά μεταξύ τους στα Ρωμανί. Υπάρχει ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό Τσιγγάνων (46,9%) που χειρίζεται μέτρια την ελληνική γλώσσα, πράγμα που αποδεικνύει ότι συναναστρέφονται αρκετά με τον ντόπιο πληθυσμό, σύμφωνα με την Έρευνα των σπουδαστών, που προφανώς αναφέρεται στους αλλοδαπούς Ρομά.

Η κατανομή του εκπαιδευτικού επιπέδου ανά ηλικία φύλλο (κατ' εκτίμηση ποσοστό επί του συνόλου των μελών του χώρου διαμονής):

Εκπαιδευτικό επίπεδο	Εκτίμηση Κοινωνικής Υπηρεσίας	Εκτίμηση Εκπαιδευτικών 8ου Δημοτικού Σχολείου
Δεν πήγα σχολείο	0%	50%
1- 3 τάξεις Δημοτικού	70%	20%
4-6 τάξεις	10%	20%
Απόφοιτος Δημοτικού	0%	10%
Μερικές τάξεις Γυμνασίου	5%	0%
Απόφοιτος Γυμνασίου	0%	0%
Μερικές τάξεις Λυκείου	0%	0%
Απόφοιτος Λυκείου	0%	0%
Απόφοιτος ΙΕΚ	0%	0%
Απόφοιτος ΤΕΙ	0%	0%
Απόφοιτος ΑΕΙ	0%	0%
Άλλο	0%	0%

Η γενική εικόνα επιβεβαιώνει το μοντέλο σχετικά με το εκπαιδευτικό επίπεδο του πληθυσμού των Ρομά και την παγιωμένη συνήθεια να περιορίζονται σε ορισμένες τάξεις του δημοτικού ως προς τις νεώτερες γενιές. Ωστόσο αυτό που είναι σημαντικό είναι το ποσοστό 15% που εμφανίζεται να έχει φοιτήσει σε ορισμένες τάξεις του γυμνασίου. Προκύπτει λοιπόν ότι ακόμη και σε αυτές τις υποβαθμισμένες περιοχές, όπου το βιοτικό επίπεδο των Ρομά είναι χαμηλότερο των άλλων ομάδων Ρομά, υπάρχει εμπειρία από το σχολείο. Έτσι λοιπόν ο αναλφαβητισμός και γενικότερα η σχέση με το εκπαιδευτικό σύστημα μεταβάλλονται στον άξονα του χρόνου και μάλλον επηρεάζονται και από άλλες συνθήκες πέρα από αυτές του βιοτικού επιπέδου, γεγονός που πρέπει να εντοπιστεί και να αναλυθεί.

Η ερευνώμενη ομάδα έχει γνώση γραφής (λίγο) και ανάγνωσης (αρκετά), προκύπτει δε ότι όσοι δεν φοίτησαν στο σχολείο έμαθαν τα στοιχειώδη από τα παιδιά τους. Ως προς τη φοίτηση, η ΚΥ αναφέρει 19 παιδιά σχολικής ηλικίας εκ των οποίων φοιτούν τα 16. Ο αριθμός αυτός δεν πρέπει να είναι ακριβής καθώς μόνο στο 8^ο ΔΣ εγγράφησαν για το σχ. Έτος 2014-2015 24 μαθητές Ρομά, γεγονός που δηλώνει ότι ίσως υπάρχουν παιδιά εγγεγραμμένα και σε άλλα δημοτικά της περιοχής.

Στο 8^ο Δημοτικό Σχολείο υλοποιείται και το πρόγραμμα «Εκπαίδευση Παιδιών Ρομά» του Ε.Κ. Πανεπιστημίου Αθηνών, ως εκ τούτου υπάρχουν αναλυτικά στοιχεία σχετικά με την εγγραφή και διαρροή των μαθητών κατά τη διάρκεια του έτους. Για το τρέχον σχολικό έτος παρατηρούμε, ότι υπάρχουν εγγεγραμμένα παιδιά Ρομά σε όλες τις τάξεις του Δημοτικού, αλλά παρουσιάζεται αξιοσημείωτη διαρροή στη μέση της σχολικής χρονιάς. Σε σύνολο 52 παιδιών εγγράφηκαν 8 αγόρια και 15 κορίτσια Ρομά το Σεπτέμβριο του 2014. Το Φεβρουάριο του 2015 εξακολουθούν να φοιτούν μόνο 15 παιδιά, αποχώρησε δηλαδή το 37,5% των Ρομά μαθητών, ενώ η διαρροή ξεκινά από την τρίτη δημοτικού.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ: 8ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ								
ΠΟΣΟΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΑΘΗΤΩΝ								
	ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΗΝΟΣ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ				ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΗΝΟΣ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ			
	ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΓΓΕΓΡΑΜΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ		ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΓΓΕΓΡΑΜΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΡΟΜΑ		ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΟΥΝΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ		ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΙΤΟΥΝΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΡΟΜΑ	
ΤΑΞΗ	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
Α'	6	10	4	8	5	5	3	4
Β'	5	4	2	4	5	3	2	3
Γ'	1	4	0	2	1	4	0	2
Δ'	5	2	1	0	4	2	0	0
Ε'	5	3	1	1	4	3	0	1
ΣΤ'	5	3	0	1	5	2	0	0
ΣΥΝΟΛΟ	26	26	8 (30,7 %)	16 (61,5%)	24	19	5 (20,8%)	10 (52,6%)

Επιπλέον αν εξετάσουμε τα δεδομένα εγγραφών των τελευταίων σχολικών ετών παρατηρούμε μία μειωτική τάση του ποσοστού παιδιών Ρομά στο 8^ο ΔΣ Ηρακλείου.

Σχολικό έτος	Σύνολο μαθητών	Μαθητές Ρομά	Ποσοστό %
2010-2011	150	30	20,00
2011-2012	118	30	25,42
2012-2013	97	28	28,87
2013-2014	56	11	19,24

Όπως αναφέρουν οι εκπαιδευτικοί, γενικά το σχολείο έχει απολέσει τη δυναμικότητά του λόγω της μείωσης των μαθητών. Καθώς το σχολείο υποδέχεται παιδιά μεταναστών και Ρομά, που κατοικούν κατά κύριο λόγο στην περιοχή, οι γονείς των μη Ρομά επιλέγουν να εγγράψουν τα παιδιά τους σε άλλα δημοτικά σχολεία. Ακόμη λόγω της οικονομικής κρίσης παρατηρείται μία αυξημένη κινητικότητα προς άλλες περιοχές της Ελλάδος για την αναζήτηση εργασίας από τους γονείς Ρομά, έτσι τα παιδιά ή μεταγγράφονται ή απλά εγκαταλείπουν το σχολείο. Τα παιδιά που παραμένουν στο σχολείο αντιμετωπίζουν δυσκολίες λόγω γλώσσας, δυσκολίες με τα μαθήματα, επειδή είναι μεγαλύτερα, ενώ δεν λείπουν τα προβλήματα με άλλα παιδιά της γειτονιάς και με τους μη Ρομά γονείς. Τα παιδιά που δεν πήγαν σχολείο, ένα μέρος δηλώνεται ότι δεν το έκαναν λόγω έλλειψης εγγράφων σχετικών με την εγγραφή τους στο σχολείο, λόγω εργασίας από μικρή ηλικία αλλά και λόγω ρατσισμού από τους άλλους γονείς/παιδιά. Ως προς τη διακοπή της φοίτησης ως λόγοι αναφέρονται τα οικονομικά προβλήματα και κατά συνέπεια η εργασία από την παιδική ηλικία, συμπεριλαμβανομένης και της επαιτείας, οι δυσκολίες με τα μαθήματα, η έλλειψη στήριξης από τους γονείς αλλά και προβλήματα με παιδιά/γονείς μη Ρομά.

Την εγγραφή ή παραμονή στο σχολείο περισσότερων παιδιών Ρομά αυτής της ομάδας θα διευκόλυνε η αλλαγή νοοτροπίας στην οικογένεια στην κατεύθυνση της στήριξης των παιδιών και του ρόλου της εκπαίδευσης, η ενισχυτική διδασκαλία των παιδιών αλλά και παροχές υπηρεσιών ένδυσης, πλυντηρίου κλπ αλλά και σίτισης.

Υγεία και κοινωνική φροντίδα

Ως προς την ύπαρξη δημόσιων δομών υγείας ισχύουν όσα και για τους Ρομά στις ανατολικές συνοικίες. Οι Ρομά αυτής της ομάδας απευθύνονται κυρίως στο Νοσοκομείο για την επίλυση προβλημάτων υγείας και καθόλου σε ιδιώτες λόγω έλλειψης χρημάτων. Δεν είναι ασφαλισμένοι για την παροχή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και διαθέτουν βιβλιάρια της Πρόνοιας για τα στοιχειώδη.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν, η κατάσταση της υγείας των μελών της ομάδας κρίνεται από μέτρια έως καλή. Δεν εμφανίζεται μεγάλο ποσοστό ατόμων που πάσχει από χρόνιο πρόβλημα υγείας, ενώ αναφέρεται ως συνήθης ασθένεια το άσθμα/χρόνια βρογχίτιδα. Ένας ανήλικος αναφέρθηκε με αναπηρία. Ως προς τη στοματική υγιεινή η εικόνα είναι κακή, καθώς υπάρχουν προβλήματα με τα δόντια ενώ οι επισκέψεις στον οδοντίατρο γίνονται σπάνια ή ποτέ.

Δεν υπάρχει ιδιαίτερη πρόληψη και φροντίδα σε θέματα γυναικολογικών εξετάσεων, αντισύλληψης. Οι γυναίκες έχουν επισκεφθεί γυναικολόγο μόνο σε περίπτωση εγκυμοσύνης. Ως προς τον εμβολιασμό των παιδιών δεν τηρείται ο προγραμματισμός κυρίως λόγω αμέλειας και τα παιδιά έχουν πραγματοποιήσει ορισμένα μόνο από τα υποχρεωτικά εμβόλια.

Τέλος ως προς το ζήτημα των εξαρτήσεων αναφέρθηκε ότι καπνίζει το 60% των ανηλίκων και το 100% των ενηλίκων και ότι καταναλώνει αλκοόλ το 30% των ανηλίκων και το 70% των ενηλίκων. Επίσης αναφέρθηκαν και εξαρτήσεις από ψυχοτρόπους ουσίες.

Ως προς τις υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας αναφέρεται ότι γίνεται χρήση των υπηρεσιών τόσο της αυτοδιοίκησης (ΚΕΚΟΙΦΑΠΗ) αλλά και του ολοήμερου σχολείου, του κοινωνικού ιατρείου και προγραμμάτων συμβουλευτικής δηλώνοντας αρκετά ικανοποιημένοι.

Δειλινά/ Θέρισσος / Μασταμπάς

Δειλινά-Θέρισσος

Τα Δειλινά και η Θέρισσος αποτελούν μέρος των δυτικών συνοικιών του Ηρακλείου. Είναι περιοχές που βρίσκονται εν μέρει εντός σχεδίου και εν μέρει εκτός. Είναι πυκνοδομημένες και διαθέτουν τις βασικές αστικές υποδομές, δρόμους, πεζοδρόμια, κοινόχρηστους χώρους. Υπάρχουν γειτονιές με υψηλό βιοτικό επίπεδο, που έχουν αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια, αλλά και γειτονιές παλιές, λαϊκές, παλιοί κλήροι των προσφύγων και των ακτημόνων. Βρίσκεται σχετικά κοντά στο κέντρο του Ηρακλείου σε απόσταση από 2 έως 4 χλμ. Η περιοχή καλύπτεται από τα κοινόχρηστα δίκτυα ύδρευσης, αποχέτευσης και ηλεκτρισμού, ενώ υφίσταται φωτισμός των δημόσιων χώρων.

Μασταμπάς-Ατσαλένιο

Η περιοχή του Μασταμπά-Ατσαλένιου βρίσκεται νοτίως των τειχών του Ηρακλείου. Το Ατσαλένιο είναι περιοχή που κατοικήθηκε από πρόσφυγες μετά τη Μικρασιατική

καταστροφή. Εκτείνεται στην περιοχή γύρω από την πλατεία Αναξαγόρα. Βρίσκεται εντός σχεδίου και είναι από τις πιο πυκνοδομημένες περιοχές. Υπάρχουν πολλά παλιά κτίσματα αλλά και πολλά καινούργια. Ο Μασταμπάς είναι η περιοχή μεταξύ Ατσαλένιου και Θερίσου. Πρόκειται για περιοχή που παλαιότερα υπήρχαν κτήματα και γνώρισε ραγδαία ανοικοδόμηση μετά τη δεκαετία του 80. Είναι επίσης εντός σχεδίου, είναι πυκνοδομημένη περιοχή και θεωρείτο από τις ακριβές γειτονιές του Ηρακλείου. Τόσο ο Μασταμπάς όσο και το Ατσαλένιο βρίσκονται σε απόσταση από το κέντρο της πόλης, τουλάχιστον 3 χλμ. Διαθέτουν όλες τις υποδομές αστικού χαρακτήρα, δρόμους πεζοδρόμια, πλατείες, παιδικές χαρές, δημόσιο φωτισμό, κοινόχρηστα δίκτυα κλπ.

Οι Ρομά των περιοχών αυτών είναι διάσπαρτοι μέσα στον οικιστικό ιστό. Στοιχεία για την αποτύπωση των Ρομά στην περιοχή έχουμε από το 3^ο Κέντρο Κοινοτικής Φροντίδας, παράρτημα Θερίσου και παράρτημα Δειλινών, και το 4^ο ΚεΚοιΦ ΑΠΗ του Δήμου Ηρακλείου, τα οποία έχουν αναφορά σε διαφορετικά σημεία του 3^{ου} και 4^{ου} διαμερίσματος αντίστοιχα. Συνολικά αναφέρουν την παρουσία 59 ατόμων, που αποτελούν 11 οικογένειες, 3 στο Μασταμπά, 3 στη Θέρισσο και 5 στα Δειλινά. Από αυτούς 33 είναι οι ενήλικοι (16 άντρες και 17 γυναίκες) και 26 οι ανήλικοι. Η ηλικία των ενηλίκων είναι από 19 μέχρι 55 ετών.

Ως τόπος γέννησης αναφέρεται για τουλάχιστον 21 άτομα το Ηράκλειο, ενώ για τους υπόλοιπους διάφορες περιοχές της Ελλάδος (Θήβα, Κόρινθος, Χανιά κλπ), πρόκειται επομένως για Έλληνες Ρομά. Αρκετοί από αυτούς διαθέτουν ληξιαρχική πράξη γέννησης, ενώ στην πλειοψηφία τους τα παιδιά (22 από τα 26) είναι δηλωμένα ως τέκνα εκτός γάμου. Δεδομένου ότι η εικόνα περί ληξιαρχικών πράξεων γάμου είναι συγκεχυμένη, αφού η συντριπτική πλειοψηφία των παιδιών είναι δηλωμένα εκτός γάμου, καταλήγουμε ότι πρόκειται για γάμους σύμφωνα με τα τσιγγάνικα έθιμα. Αναφέρονται ακόμη ότι 49 άτομα είναι δηλωμένα στο Δημοτολόγιο, οι υπόλοιποι δεν έχουν δηλωθεί από αμέλεια ή έλλειψη εγγράφων.

Στέγαση-υποδομές

Οι Ρομά στην περιοχή της Θερίσου, όπου γίνεται αναφορά για 11 άτομα, στεγάζονται σε ένα παλιό κτίσμα περίπου 80 τμ. Αναφέρεται ότι είναι καταπατημένο και δεν πληροί τις προδιαγραφές για κατοίκηση. Οι τοίχοι έχουν ρωγμές και στάζουν νερό τους χειμερινούς μήνες, τα παράθυρα είναι καλυμμένα με νάιλον. Η τουαλέτα βρίσκεται σε εξωτερικό χώρο και δεν πληρούνται βασικοί όροι υγιεινής. Διαθέτει χώρο κουζίνας υποτυπώδη με κουζίνα υγραερίου, έχει σύνδεση με δίκτυο ηλεκτροδότησης και ύδρευσης. Η θέρμανση γίνεται με ξυλόσομπα. Το κτίσμα βρίσκεται πάνω σε κεντρικό ασφαλτοστρωμένο δρόμο και χρησιμοποιείται αρκετά χρόνια για τη διαμονή τους.

Οι Ρομά του Μασταμπά διαμένουν σε 3 οικίες, 2 μονοκατοικίες και 1 διαμέρισμα, κατά μέσο όρο 35 τμ. Μόνο το διαμέρισμα έχει εσωτερική τουαλέτα. Διαθέτουν χώρο κουζίνας με κουζίνα υγραερίου και ψυγείο. Υπάρχει σύνδεση με το δίκτυο νερού, αλλά σε κάποια έχει διακοπή, καθώς και ηλεκτροδότηση. Η θέρμανση γίνεται με ξυλόσομπα ή σόμπα υγραερίου.

Οι Ρομά των Δειλινών διαθέτουν καλύτερες συνθήκες στέγασης. Κατοικούν σε 5 μισθωμένες οικίες, που διαθέτουν σύνδεση με όλα τα κοινόχρηστα δίκτυα, έχουν τουαλέτα εσωτερική και λουτρό. Δεν έχουν κεντρική θέρμανση. Διαθέτουν χώρο κουζίνας με κουζίνα υγραερίου και ψυγείο, αλλά όχι άλλο οικιακό εξοπλισμό. Οι οικίες βρίσκονται σε μέτρια κατάσταση, παρουσιάζουν προβλήματα υγρασίας.

Απασχόληση

Οι Ρομά που βρίσκονται διάσπαρτοι στις παραπάνω γειτονιές παρουσιάζουν διαφοροποίηση μεταξύ τους και ως προς την κατάσταση της απασχόλησης. Οι διαμένοντες στο Μασταμπά δεν εργάζονται, αναφέρονται μάλιστα 4 άτομα ανίκανα προς εργασία και 1 συνταξιούχος. Η εκτίμηση όμως που υπάρχει είναι ότι βιοπορίζονται από την επαίτεια και δεν αναζητούν εργασία. Οι διαμένοντες στη Θέρισσο αναφέρονται ως άνεργοι με διάστημα ανεργίας μεγαλύτερο του έτους. Απώλεσαν την προηγούμενη εργασία τους λόγω αδυναμίας αγοράς εμπορεύματος, όπως αναφέρεται, συμπεραίνουμε επομένως ότι πρόκειται για πλανόδιους εμπόρους. Οι διαμένοντες στα Δειλινά αναφέρονται ως αυτοαπασχολούμενοι και συγκεκριμένα 10 άνδρες γυρολόγοι με εποχιακή απασχόληση. Πωλούν φρούτα και λαχανικά στις γειτονιές και τις λαϊκές, χωρίς όμως να διαθέτουν σχετική άδεια. Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν είναι η έλλειψη ασφάλισης, η μικρή αμοιβή, οι συνεχείς μετακινήσεις και ο ρατσισμός. Οι γυναίκες της ομάδας αυτής αναφέρονται ως άνεργες για περισσότερο από 2 έτη. Δεν διαθέτουν κάποιο είδος εξειδίκευσης. Η αναζήτηση εργασίας στις δύο αυτές ομάδες γίνεται μέσω γνωριμιών ή μόνοι τους. Δεν υπάρχει επομένως κι εδώ διασύνδεση με τον ΟΑΕΔ και τα προγράμματα στήριξης της απασχόλησης. Εντοπίζεται μία εύθραυστη εργασιακή κατάσταση με επισφαλείς συνθήκες, έλλειψη ειδίκευσης, μακροχρόνια ανεργία, αβέβαιο μέλλον. Εντοπίζεται παράλληλα και έλλειψη ενεργοποίησης για την εύρεση εργασίας, καθώς ο τρόπος αναζήτησης (μόνος/γνωριμίες) δεν φαίνεται αποτελεσματικός, πολύ δε περισσότερο αν λάβουμε υπόψη μας την εσωστρέφεια των Ρομά, την επιφυλακτικότητα των μη Ρομά εργοδοτών απέναντί τους αλλά και τις εν γένει συνθήκες οικονομικής κρίσης.

Το εισόδημα όλων των παραπάνω είναι μικρότερο των 6.000€ ετησίως, είναι ανασφάλιστοι και στηρίζονται εν μέρει σε επιδόματα που λαμβάνουν.

Εκπαίδευση

Σε όλες τις ερευνώμενες περιοχές υπάρχουν υποδομές όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης, από παιδικό σταθμό μέχρι λύκειο, σε απόσταση που μπορεί να καλυφθεί με τα πόδια. Η ύπαρξη ή η απόσταση από τον τόπο διαμονής δεν αποτελεί παράγοντα μη εγγραφής ή παρακολούθησης του σχολείου.

Ο αναλφαβητισμός είναι βασικό γνώρισμα των μελών αυτής της ομάδας. Η συντριπτική πλειοψηφία των ατόμων είναι αναλφάβητοι, γνωρίζουν λίγο να γράφουν ή να διαβάζουν. Στους ενήλικους οι περισσότεροι έχουν παρακολουθήσει λίγες τάξεις του δημοτικού.

Από τα 27 παιδιά σχολικής ηλικίας μόνο 14 παρακολουθούν το σχολείο. Τα παιδιά που παρακολουθούν το σχολείο απουσιάζουν συχνά είτε γιατί αρρωσταίνουν είτε λόγω αμέλειας των γονέων. Αναφέρονται ωστόσο προβλήματα που επηρεάζουν τη φοίτηση των παιδιών Ρομά : οικονομικά προβλήματα δυσκολίες στα μαθήματα, ντροπή λόγω διαφοράς ηλικίας, αλλά και προβλήματα με τα παιδιά και γονείς μη Ρομά. Αναφέρονται επίσης 7 παιδιά που δεν γράφτηκαν στο σχολείο διότι δεν το ήθελαν/επιδίωξαν οι γονείς αλλά και λόγω μετακινήσεων. Οι μετακινήσεις δεν αφορούν τον πληθυσμό των Δειλινών, που είναι εδραιωμένοι και κατοικούν στην περιοχή πολλά χρόνια. Ως λόγοι για τη διακοπή της φοίτησης αναφέρεται κυρίως η έλλειψη στήριξης από τους γονείς, ο γάμος (για τα κορίτσια), η εργασία από μικρή ηλικία αλλά και η άρνηση των παιδιών.

Στην περιοχή, αν και υπάρχουν αρκετά σχολεία, δεν εφαρμόζεται το πρόγραμμα του Πανεπιστημίου Αθηνών, επομένως δεν έχουμε αναλυτικά ή συγκριτικά στοιχεία φοίτησης ή διαρροής.

Υγεία και κοινωνική φροντίδα

Η πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας είναι η ίδια όπως και για τους Ρομά εντός των τειχών. Υπάρχουν 2 νοσοκομεία σε απόσταση περίπου 5 χλμ, όπου μπορούν να μεταβούν με μέσο μαζικής μεταφοράς, αλλά δεν υπάρχει Κέντρο Υγείας αστικού τύπου. Στην περιοχή των Δειλινών εδρεύει το Δημοτικό Ιατρείο, που αποτελεί μονάδα πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας με περιορισμένες όμως δυνατότητες. Υπάρχει επίσης πληθώρα ιδιωτικών ιατρείων όλων των ειδικοτήτων. Τα μέλη της ερευνώμενης ομάδας όταν αρρωσταίνουν απευθύνονται συνήθως στο Νοσοκομείο.

Ως προς την ασφάλιση, στο μεγαλύτερο μέρος τους διαθέτουν βιβλιάρια της Πρόνοιας, αναφέρονται όμως και ασφαλισμένοι στο ΙΚΑ μέσω των προγραμμάτων του ΟΑΕΔ για τους άνεργους. Η κατάσταση της υγείας τους αναφέρεται από μέτρια έως καλή για τους ανήλικους, ενώ για τους ενήλικους υπάρχει ένας αριθμός χρόνιως πασχόντων κυρίως με αναπνευστικά προβλήματα, ενώ αναφέρονται και ψυχικές νόσοι. Ως προς τη στοματική υγιεινή αναφέρονται προβλήματα με χαλασμένα δόντια ενώ η επίσκεψη σε οδοντίατρο γίνεται σπάνια ή ποτέ. Η συντριπτική τους πλειοψηφία καπνίζει, άντρες και γυναίκες, ενώ το κάπνισμα ξεκινάει από την ηλικία των 12 ετών. Η κατανάλωση του αλκοόλ είναι σχεδόν καθημερινή. Ο εμβολιασμός των παιδιών δεν είναι πλήρης, λόγω αμέλειας των γονέων και έλλειψης πληροφόρησης σχετικά με το δωρεάν εμβολιασμό. Η διατροφή τους συνίσταται κυρίως στην κατανάλωση οσπρίων και λαχανικών και λιγότερο κρέατος και ψαριών, καταναλώνουν όμως καθημερινά ελαιόλαδο και σχεδόν καθημερινά γάλα.

Ως προς την υγεία και τις προληπτικές εξετάσεις των γυναικών, η εικόνα των γυναικών της ομάδας είναι η συνήθης για τον πληθυσμό Ρομά. Η γυναίκα αυτής της ομάδας σε ποσοστό 60% γεννά πρώτη φορά σε ηλικία 12-18 ετών, γεννά δε τουλάχιστον 4 παιδιά. Ο τοκετός γίνεται στο Νοσοκομείο, είναι δε σε ποσοστό 90% και ο μόνος λόγος που επισκέπτεται γυναικολόγο. Θηλάζουν τα παιδιά τους, μερικές φορές για όσο διάστημα έχουν γάλα. Οι γυναίκες άνω των 30 ετών δεν έχουν πάει ποτέ στο γυναικολόγο για λόγο άλλο από την εγκυμοσύνη, μικρό ποσοστό αυτών έχει κάνει test pap, ενώ μαστογραφία αναφέρεται λίγες περιπτώσεις σε διάστημα μεγαλύτερο των 3 ετών. Κατά κανόνα λαμβάνουν το επίδομα παιδικής προστασίας για τα παιδιά τους αφού είναι δηλωμένα ως τέκνα εκτός γάμου.

Ως προς τις δομές παροχής υπηρεσιών υγείας, πρόνοιας κλπ αναφέρεται ότι κάνουν χρήση του Νοσοκομείου, της υπηρεσίας Πρόνοιας, του ΚΑΠΗ και του Κοινωνικού Ιατρείου, δομές από τις οποίες δηλώνουν ευχαριστημένοι. Ωστόσο σε πολλές άλλες δομές όπως τα προγράμματα επιμόρφωσης ενηλίκων, του ΟΑΕΔ και συμβουλευτικής υποστήριξης δεν απευθύνονται λόγω ελλιπούς ενημέρωσης, αλλά και γραφειοκρατίας.

2.1.3 Υφιστάμενη κατάσταση στην Περιφερειακή Ενότητα Χανίων

Στην ΠΕ Χανίων αποτυπώνεται πληθυσμός Ρομά στο Δήμο Χανίων. Υπάρχει δύο μικροί οικισμοί-καταυλισμοί στις παρυφές της πόλης καθώς και πληθυσμός διάσπαρτος στην πόλη σε διάφορα σημεία. Αν και απευθύναμε ερωτηματολόγια και επισκεφθήκαμε τις τοπικές αρχές, δεν κατέστη εφικτό να συλλέξουμε στοιχεία για την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης. Η δημοτική αρχή Χανίων, αιρετοί και υπηρεσιακοί, έδειξαν να αγνοούν την ύπαρξη πληθυσμού Ρομά στο δήμο Χανίων τόσο στον οικισμό Νεροκούρου όσο και μέσα στον αστικό ιστό. Αυτό μπορεί να ερμηνευτεί είτε διότι πρόκειται για νέα δημοτική αρχή

χωρίς προηγούμενη εμπειρία και διασύνδεση, είτε διότι ο οικισμός είναι Νεροκούρου είναι στο έδαφος του πρώην δήμου Ελ Βενιζέλου είτε διότι Ρομά είναι ενταγμένοι στην τοπική κοινωνία που δεν υπάρχει λόγος διαχείρισης του ζητήματος. Οι υπηρεσιακοί παράγοντες της Περιφερειακής Ενότητας γνώριζαν την ύπαρξη του οικισμού καθώς και την ύπαρξη πληθυσμού στον αστικό ιστό, έχουν χάσει όμως την επαφή μαζί τους μετά τη μεταφορά των αρμοδιοτήτων κοινωνικής φροντίδας στην Αυτοδιοίκηση α΄ βαθμού. Στην Αστυνομική Διεύθυνση γνώριζαν την ύπαρξη του οικισμού Νεροκούρου, τα στοιχεία ωστόσο που μας έδωσαν παρουσίαζαν μία απόκλιση από την επιτόπου εικόνα.

Ωστόσο το 2010 ιδρύθηκε στα Χανιά ο «Σύλλογος Ελλήνων Ρομ- Αναγέννηση» για την εκπροσώπηση του πληθυσμού των Ρομά και τη διεκδίκηση επίλυσης διάφορων θεμάτων που αντιμετώπιζαν. Σύμφωνα με τις πληροφορίες που μας έδωσαν μέλη του ΔΣ του Συλλόγου Ρομ, στα Χανιά κατοικούν διάσπαρτοι περίπου άλλοι 150-200 Ρομά. Πρόκειται για Ρομά προερχόμενους από διάφορες περιοχές της Ελλάδας, όπως η Καλαμάτα, η Αχαΐα, ο Πύργος, το Χαλάνδρι κλπ, οι οποίοι διαβιούν μόνιμα στην περιοχή. Σχεδόν στο σύνολό τους ασχολούνται με το εμπόριο, σε λαϊκές αγορές ή ως γυρολόγοι, πουλώντας κηπευτικά, φρούτα, ενδύματα κλπ. Αν και ταξιδεύουν για την εμπορία και σε άλλες περιοχές είναι εδραιωμένοι, πολλοί δε από αυτούς είναι δημότες Χανίων.

Με το συνδυασμό διάφορων πληροφοριών και με βάση τα στοιχεία για την ύπαρξη μαθητών Ρομά σε διάφορα σχολεία της περιοχής καταλήγουμε στο συμπέρασμα, ότι υπάρχει ένας οικισμός στην περιοχή Νεροκούρου, που αναλύεται κατωτέρω, αλλά και μία μικρότερη ομάδα σε μικρή απόσταση από τον οικισμό (την οποία απέκρυψαν οι κάτοικοι του βασικού οικισμού). Αυτός ίσως είναι ο λόγος που η Αστυνομική Διεύθυνση αναφέρει την ύπαρξη 74 ατόμων στην περιοχή Νεροκούρου. Στην περιοχή Τσικαλαριά αναφέρεται μία ακόμη ομάδα Ρομά, που ουσιαστικά είναι μία μεγάλη οικογένεια 2 ή 3 γενεών. Η ομάδα αυτή είναι κλειστή, δεν έχει ενσωματωθεί στην τοπική κοινωνία και παρουσιάζει φαινόμενα παραβατικότητας. Πληθυσμός διάσπαρτος εμφανίζεται επίσης στη Σούδα, γεγονός που προκύπτει και από το σχετικά μεγάλο αριθμό μαθητών Ρομά στο 1^ο Δημοτικό Σχολείο Σούδας, αλλά και μέσα στην πόλη των Χανίων, καθώς εμφανίζεται συγκέντρωση μαθητών Ρομά, τόσο Ελλήνων όσο και αλλοδαπών, στο 7^ο και 14^ο Δημοτικό Σχολείο.

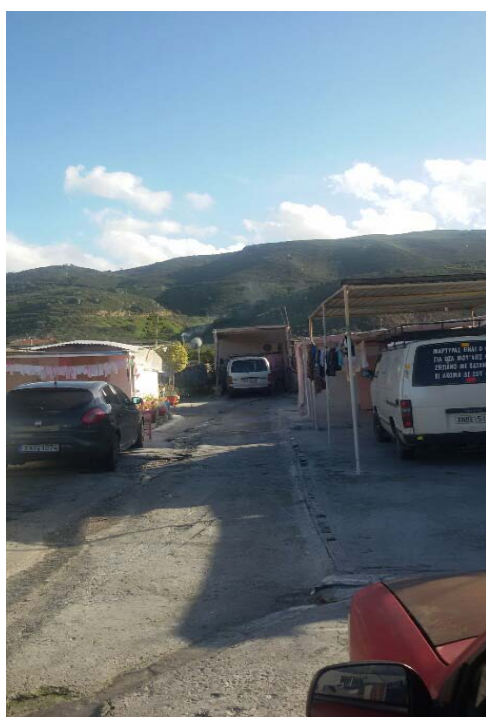
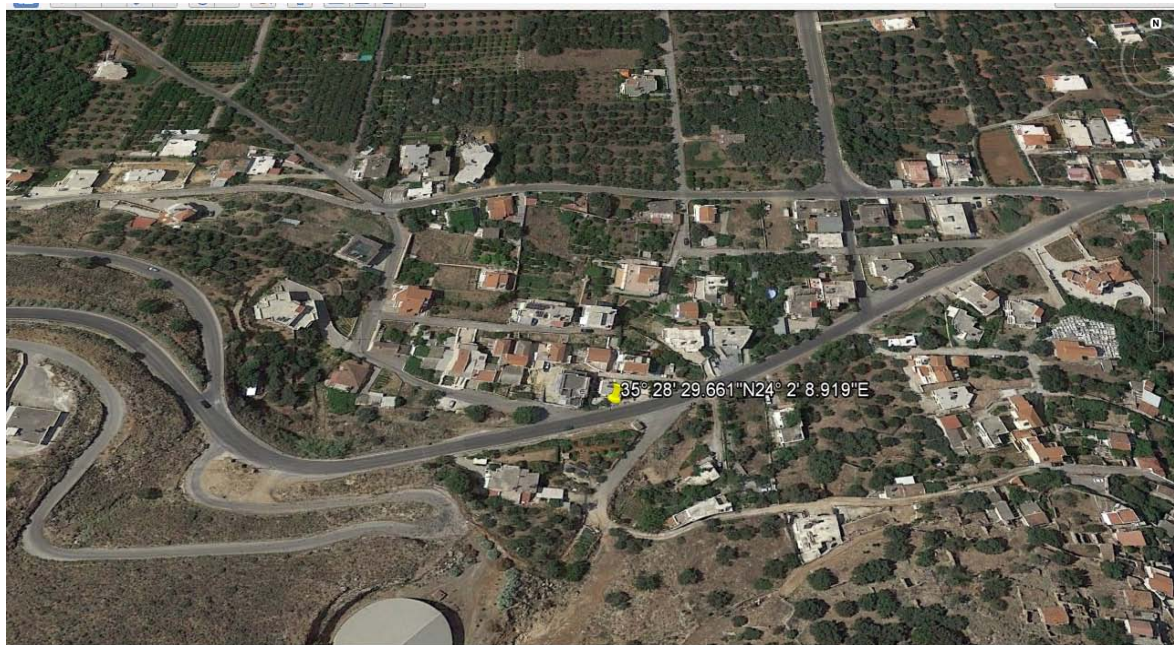
Σύμφωνα με το Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Παιδιών Ρομά έχουμε τα ακόλουθα στοιχεία για μαθητές Ρομά τα ακόλουθα σχολικά έτη:

Κατανομή μαθητών Ρομά ανά σχολείο και έτος								
Σχολ. Έτος	6 ^ο ΔΣ Χανίων	7 ^ο ΔΣ Χανίων	14 ^ο ΔΣ Χανίων	17 ^ο ΔΣ Χανίων	1 ^ο ΔΣ Σούδας	2 ^ο ΔΣ Σούδας	15 ^ο Ν/γείο Σούδας	2 ^ο Ν/γείο Σούδας
2010-11			5		10	4		
2011-12	10		9		11	5	1	2
2012-13	5		8		14	7	3	2
2013-14		24	1	10	31	9		1

Μόνο το σχολικό έτος 2013-2014 καταγράφονται 76 μαθητές Ρομά στα σχολεία που υλοποιείται το πρόγραμμα του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ακόμη κι αν πρόκειται για εν μέρει μετακινούμενο πληθυσμό που βρίσκεται παροδικά στα Χανιά, λαμβάνοντας υπόψη ότι

υπάρχουν κι άλλα παιδιά των ίδιων οικογενειών που είτε είναι προσχολικής ηλικίας είτε έχουν διακόψει το σχολείο, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι εκείνη τη χρονική στιγμή στα Χανιά διέμεναν τουλάχιστον συνολικά τουλάχιστον 228 Ρομά (προσθέτοντας μόνο τους γονείς για κάθε αναφερόμενο μαθητή).

Περιοχή Νεροκούρου

Ένα μέρος του πληθυσμού έχει εγκατασταθεί στην περιοχή Νεροκούρου του πρώην δήμου Ελ. Βενιζέλου. Αν και οι πληροφορίες ανέφεραν την παρουσία περισσότερων από 70 άτομα, μετά από επαφή με εκπροσώπους του πληθυσμού αλλά και επί τόπου επίσκεψη

διαπιστώσαμε ότι ο αριθμός αυτός δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Στην περιοχή Νεροκούρου υπάρχει ένας μικρός οικισμός-καταυλισμός που αποτελείται από 9 νοικοκυριά. Αποτελείται από 35 ενήλικους και 11 ανήλικους ηλικίας από 2 μηνών έως 17 ετών, όλοι εδραιωμένοι. Προέρχονται από τους Ρομά του Χαλανδρίου (Νομισματοκοπέιο) και της Αχαΐας και εγκαταστάθηκαν στο σημείο το 1996. Τα παιδιά έχουν γεννηθεί στα Χανιά, οι περισσότεροι ενήλικοι όμως έχουν γεννηθεί στην υπόλοιπη Ελλάδα. Οι γάμοι τους ακολουθούν τα τσιγγάνικα έθιμα, δεν έχουν δηλωθεί στο ληξιαρχείο. Οι περισσότεροι, κυρίως οι νεώτεροι, είναι τακτοποιημένοι αστικοδημοτικά.

Στέγαση

Πρόκειται για αμιγή καταυλισμό σε μόνιμη θέση αποτελούμενο από παραπήγματα-πρόχειρες κατασκευές από ξύλο, νάιλον κλπ.

Βρίσκονται εκτός οικισμού και εκτός σχεδίου περίπου 2 χλμ από κατοικημένη περιοχή. Είναι εγκατεστημένοι σε ακίνητο που μισθώνουν, χωρίς να είναι σαφές αν ανήκει σε δημόσιο φορέα ή ιδιώτη, σε παράδρομο της ΕΟ Χανίων-Ηρακλείου. Υπάρχει δρόμος που συνδέει τον καταυλισμό με τον κύριο οδικό άξονα, ασφαλτοστρωμένος. Η θέση αυτή χρησιμοποιείται όλο το χρόνο και δεν φαίνεται να υπάρχουν προβλήματα που κάνουν τη θέση ακατάλληλη για οικιστική χρήση. Υπάρχει μία διάβαση τσιμεντοστρωμένη, εκατέρωθεν της οποίας έχουν κατασκευαστεί τα παραπήγματα. Η ρευματοδότηση γίνεται με μία παροχή από την οποία παίρνουν όλοι ρεύμα. Υπάρχει σύνδεση με το δίκτυο ύδρευσης και κάθε νοικοκυριό διαθέτει χωριστό ρολόι. Δεν

υπάρχει όμως αποχέτευση. Έχουν κοινόχρηστες τουαλέτες και λουτρά και χρησιμοποιούν απορροφητικούς βόθρους. Κάθε νοικοκυριό αποτελείται από έναν κυρίως χώρο 25-30 τμ με ξεχωριστό χώρο κουζίνας και χρησιμοποιεί υγραέριο για το μαγείρεμα. Στην είσοδο του καταυλισμού έχουν τοποθετήσει μία λυόμενη αίθουσα 30τμ περίπου, την οποία έχουν διαμορφώσει σε αίθουσα διδασκαλίας και εκδηλώσεων. Η ύπαρξη του καταυλισμού δεν φαίνεται να προκαλεί προβλήματα και ρήξεις με την τοπική κοινωνία, φαίνονται να είναι ενσωματωμένοι.

Απασχόληση

Οι Ρομά του Νεροκούρου ασχολούνται κι αυτοί με το εμπόριο, είτε σε λαϊκές αγορές είτε πλανόδια. Πωλούν κυρίως φρούτα και λαχανικά. Δεν διαθέτουν την κατάλληλη άδεια εμπορίου και τους έχουν επιβληθεί πρόστιμα από το Δήμο Χανίων. Οι γυναίκες απέχουν από την αγορά εργασίας, συνδράμουν τους συζύγους τους ή ασχολούνται με τα οικιακά, αλλά δεν εργάζονται αυτοτελώς. Η απασχόλησή τους ακολουθεί το μορφωτικό τους επίπεδο, ενώ δεν ασχολούνται ούτε με επαγγέλματα που δεν απαιτούν ιδιαίτερες γνώσεις αλλά απλά επαγγελματική εκπαίδευση. Δηλώνουν δυσαρεστημένοι από την οικονομική τους πορεία, παρουσιάζουν πτωτική τάση στο εισόδημά τους και γενικά ακολουθούν το γενικό πληθυσμό ως προς τις επιπτώσεις της κρίσης. Αναζητούν βελτίωση της επαγγελματικής τους κατάστασης. Ενημερώνονται για τα προγράμματα που υλοποιούνται και προσπαθούν να βρουν τρόπο διασύνδεσης.

Εκπαίδευση

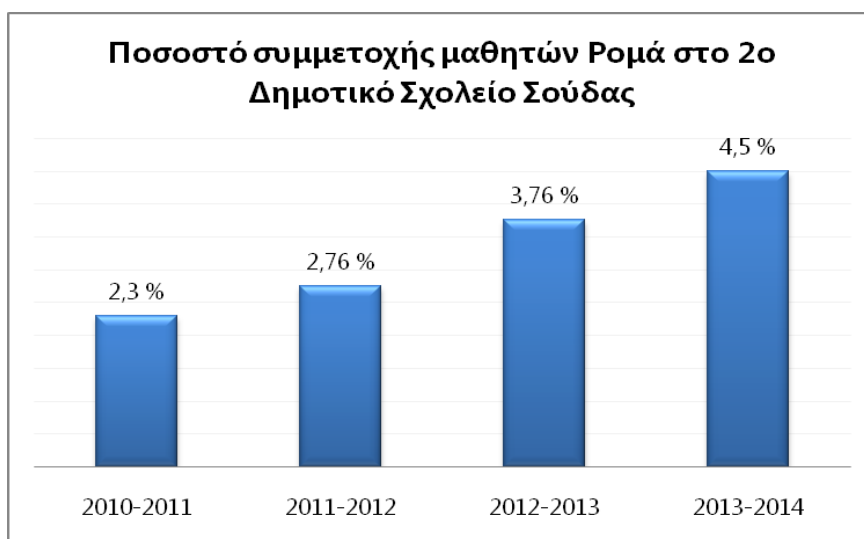

Και σε αυτή την ομάδα ο αναλφαβητισμός είναι το κύριο χαρακτηριστικό, καθώς οι περισσότεροι από τους ενήλικους δεν έχουν αποφοιτήσει από το Δημοτικό, γνωρίζουν επομένως λίγο γραφή και ανάγνωση. Δεν φαίνεται να ενθαρρύνουν ιδιαίτερα τα παιδιά τους να προχωρήσουν στο σχολείο. Συνήθως και τα παιδιά παρακολουθούν κάποιες τάξεις του Δημοτικού και στη συνέχεια εγκαταλείπουν το σχολείο. Ήδη από τα 11 παιδιά υπάρχουν 2 παιδιά 16 και 17 ετών που έχουν διακόψει το σχολείο.

Τα παιδιά του καταυλισμού υπάγονται στο 2^ο ΔΣ Σούδας, που βρίσκεται σε αρκετή απόσταση από τον καταυλισμό. Η πρόσβαση στο σχολείο δεν μπορεί να γίνει με τα πόδια λόγω απόστασης αλλά και λόγω της εθνικής οδού που χωρίζει την εγκατάσταση από την περιοχή της Σούδας. Στο 2^ο ΔΣ Σούδας υλοποιείται το πρόγραμμα του Πανεπιστημίου Αθηνών για τη σχολική παρακολούθηση

των παιδιών Ρομά. Από τα στοιχεία του προγράμματος παρατηρούμε μία μικρή ανοδική τάση της συμμετοχής παιδιών Ρομά.

2ο Δημοτικό Σχολείο Σούδας			
Σχολικό έτος	Αριθμός μαθητών	Αριθμός μαθητών Ρομά	Ποσοστό %
2010-2011	174	4	2,3
2011-2012	181	5	2,76
2012-2013	186	7	3,76
2013-2014	200	9	4,5

Η αύξηση αυτή του αριθμού των μαθητών Ρομά μπορεί να οφείλεται στον αριθμό των γεννήσεων, που δεν μπορούμε να διασταυρώσουμε. Υπάρχει ωστόσο το ενδεχόμενο να παρουσιάζεται μία σταδιακή αλλαγή της νοοτροπίας των γονέων ως προς την εγγραφή και παραμονή των παιδιών στο σχολείο. Κι αυτό διότι το ίδιο διάστημα υλοποιήθηκε σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο ένα πρόγραμμα γραμματισμού των ενηλίκων με στόχο την απόκτηση απολυτηρίου Δημοτικού. Υλοποιήθηκε επίσης σχολή γονέων με θέματα επιλογής των γονέων. Ακόμη υλοποιήθηκαν και αθλοπαιδιές στους καταυλισμούς, μια σειρά από θεατρικά παιχνίδια, χορευτικά δρώμενα, δραματοποίησης παραμυθιού και δραστηριότητες δράσεις και παιχνιδιού, που ενδεχομένως να επέδρασαν θετικά στην αντίληψη των γονέων για το ρόλο της εκπαίδευσης.

Υγεία

Ως προς την υγεία δεν υπάρχουν ιδιαίτερα στοιχεία. Τα περισσότερα μέλη του καταυλισμού διαθέτουν για την ασφάλισή τους βιβλιάρια της Πρόνοιας ή είναι ανασφάλιστοι. Για τη φροντίδα της υγείας τους απευθύνονται κυρίως στο Νοσοκομείο Χανίων. Η κατάσταση της υγείας τους αναφέρθηκε ως σχετικά καλή, ενώ αναφέρθηκε ένα περιστατικό ψυχικής πάθησης και 2 χρόνια πάσχοντες.

2.1.4 Υφιστάμενη κατάσταση στην Περιφερειακή Ενότητα Ρεθύμνου

Η εικόνα στην περιφερειακή ενότητα Ρεθύμνου είναι παρόμοια με αυτή των Χανίων. Υπάρχει ένας μικρός οικισμός-καταυλισμός στις παρυφές της πόλη και κάποιος διάσπαρτος πληθυσμός Ρομά κυρίως στις γειτονιές του κέντρου του Ρεθύμνου.

Αν και απευθύναμε ερωτηματολόγια στις τοπικές αρχές, δεν κατάστη εφικτό να συλλέξουμε αναλυτικά στοιχεία για την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης. Η δημοτική αρχή Ρεθύμνου γνωρίζει την ύπαρξη καταυλισμού στα όριά της αλλά δεν είχε ιδιαίτερη εικόνα για την ύπαρξη πληθυσμού Ρομά μέσα στον αστικό ιστό. Από την Αστυνομική Διεύθυνση αναφέρθηκε η ύπαρξη δύο οικισμών, στη θέση Τσεσμές και στη θέση Σταυρωμένους, με πληθυσμό περίπου 90 άτομα.

Οικισμός Τσεσμέ

Ο οικισμός Τσεσμέ βρίσκεται ανατολικά της πόλης του Ρεθύμνου, στον Αδελιανό κάμπο, περίπου 5 χλμ από το Ρέθυμνο, πάνω στον επαρχιακό δρόμο που συνδέει την ΕΟ Ρεθύμνου –Ηρακλείου με το Άδελε. Σύμφωνα με στοιχεία της δημοτικής αρχής Ρεθύμνου, πρόκειται για μία ομάδα Ρομά που αποτελούν ένα οικογενειακό δέντρο και αποτελείται από περίπου 60 άτομα εκ των οποίων 30 περίπου είναι παιδιά. Βρίσκονται στη θέση αυτή περίπου 30 χρόνια. Πρόκειται για Ρομά προερχόμενους από τον Πύργο Ηλείας. Οι περισσότεροι από αυτούς είναι τακτοποιημένοι αστικοδημοτικά και είναι δημότες Ρεθύμνου.

Στέγαση

Ο οικισμός Τσεσμέ αποτελεί αμιγή καταυλισμό σε μόνιμη θέση αποτελούμενο από παραπήγματα-πρόχειρες κατασκευές από ξύλο, πανιά, νάιλον κλπ. Βρίσκονται περίπου 800 μέτρα από το χωρίο Τσεσμές σε μη κατοικημένη περιοχή. Αναφέρθηκε ότι η περιοχή ήταν σκουπιδότοπος που έχει αναπλαστεί. Είναι εγκατεστημένοι στην έκταση αυτή από το 1985, χωρίς να είναι σαφές αν ανήκει σε δημόσιο φορέα ή ιδιώτη. Υπάρχει δρόμος (Ρέθυμνο-Άδελε) που συνδέει τον καταυλισμό με τον κύριο οδικό άξονα, ασφαλτοστρωμένος. Η θέση αυτή χρησιμοποιείται όλο το χρόνο και δεν φαίνεται να υπάρχουν προβλήματα που κάνουν τη θέση ακατάλληλη για οικιστική χρήση. Υπάρχει μία διάβαση με πατημένο χώμα εκατέρωθεν της οποίας έχουν κατασκευαστεί τα 10 παραπήγματα-πρόχειρες κατασκευές.

Όλα τα νοικοκυριά εξυπηρετούνται ως προς την ηλεκτροδότηση από γεννήτρια, ενώ για την ύδρευσή τους υπάρχει μία παροχή, που τοποθετήθηκε πριν περίπου ένα έτος από το Δήμο Ρεθύμνου έξω από τον οικισμό. Οι κατοικίες δεν έχουν λουτρό ή τουαλέτες, εξυπηρετούνται από κοινόχρηστο λουτρό και στο ύπαιθρο. Κάθε νοικοκυριό αποτελείται από έναν κυρίως χώρο 25-30 τμ με ξεχωριστό χώρο κουζίνας και χρησιμοποιεί υγραέριο για το μαγείρεμα.

Απασχόληση

Οι Ρομά του Τσεσμέ ασχολούνται κι αυτοί με το εμπόριο στις γειτονιές και τα χωριά. Πωλούν κυρίως φρούτα και λαχανικά αλλά και άλλα εμπορεύματα πχ χαλιά. Δεν διαθέτουν την κατάλληλη άδεια υπαίθριου πλανόδιου εμπορίου. Ορισμένοι συλλέγουν και πωλούν παλιοσίδερα. Οι γυναίκες ασχολούνται με τα οικιακά ή συνοδεύουν τους άντρες τους. Ορισμένοι από αυτούς μετακινούνται για το εμπόριο, αλλά επιστρέφουν στον καταυλισμό.

Εκπαίδευση

Σύμφωνα με τις αναφορές ο αναλφαβητισμός είναι το κύριο χαρακτηριστικό και σε αυτή την ομάδα Ρομά. Οι ενήλικοι ως επί το πλείστον δεν έχουν φοιτήσει στο Δημοτικό. Ελάχιστοι γνωρίζουν λίγο γραφή και ανάγνωση. Οι ηλικιωμένοι μιλούν μόνο ρωμανί, τα παιδιά μιλούν και ελληνικά. Από τους υπεύθυνους του προγράμματος του Πανεπιστημίου πληροφορούμαστε ότι από τα παιδιά του καταυλισμού περίπου 11 φοιτούν στο σχολείο. Αντιμετωπίζουν στο σύνολό τους μαθησιακές δυσκολίες και συνήθως εγκαταλείπουν το σχολείο στην Τετάρτη δημοτικού. Επίσης παρουσιάζουν παντελή έλλειψη υγιεινής και καθαριότητας.

Υγεία

Ως προς την υγεία δεν υπάρχουν ιδιαίτερα στοιχεία. Τα περισσότερα μέλη του καταυλισμού διαθέτουν για την ασφάλισή τους βιβλιάρια της Πρόνοιας ή είναι ανασφάλιστοι. Για τη φροντίδα της υγείας τους απευθύνονται κυρίως στο Νοσοκομείο Ρεθύμνου

Στην πόλη του Ρεθύμνου αναφέρεται κάποιος πληθυσμός Ρομά, χωρίς να υπάρχουν συγκεκριμένα στοιχεία. Κατοικούν κυρίως στην παλιά πόλη και διαμένουν σε συμβατικά σπίτια σε υποβαθμισμένα κτίρια, που διαθέτουν ωστόσο σύνδεση με τα κοινόχρηστα δίκτυα.

Υπολογίζονται περίπου στις 15 οικογένειες. Δεν προκαλούν ιδιαίτερα ζητήματα στις γειτονιές που κατοικούν εκτός από θόρυβο. Αρκετοί από αυτούς δεν είναι δημότες και μετακινούνται συχνά για την εμπορία τους ή ανάλογα με τις καλλιέργειες. Εκτός από το εμπόριο ασχολούνται και με τη συλλογή ανακυκλώσιμων, τα οποία μεταπωλούν. Επίσης πολλά από τα παιδιά επαιτούν.

Σύμφωνα με το πρόγραμμα εκπαίδευσης παιδιών Ρομά, το οποίο δραστηριοποιείται σε 3 σχολεία (1^ο, 9^ο και 10^ο ΔΣ) στο Ρέθυμνο το σχολικό έτος 2013-14 φοίτησαν συνολικά 16 παιδιά.

2.1.5 Υφιστάμενη κατάσταση στην Περιφερειακή Ενότητα Λασιθίου

Στην περιφερειακή ενότητα Λασιθίου μετά από επαφές με τους 4 Δήμους της ΠΕ και σύμφωνα με στοιχεία της Περιφέρειας Κρήτης και άλλων φορέων, καθώς επίσης μετά από έρευνα που έγινε από την ομάδα έργου με επιτόπιες επισκέψεις δεν εντοπίστηκε μεγάλη συγκέντρωση πληθυσμού Ελλήνων Ρομά για να καταγραφεί. Αναφέρθηκε αριθμός Ρομά εργατών γης οι οποίοι κατάγονται κυρίως από την Βουλγαρία και αποτελούν μετακινούμενο πληθυσμό από και προς τις νότιες περιοχές της Κρήτης ανάλογα με τις καλλιέργειες. Σύμφωνα με στοιχεία της αστυνομικής διεύθυνσης Κρήτης, εντοπίζεται ένας μικρός οικισμός/καταυλισμός Ρομά αποτελούμενος από περίπου 30 άτομα που ζουν σε 5 παραπήγματα στη θέση Βιγλιά του Δήμου Ιεράπετρας χωρίς ωστόσο να δύναται να συγκεντρωθούν οποιαδήποτε στοιχεία για την ομάδα αυτή.

2.2 SWOT Ανάλυση

2.2.1 SWOT Ανάλυση για τους Ρομά εντός καταυλισμών / οικισμών στην Περιφέρεια Κρήτης

ΡΟΜΑ ΕΝΤΟΣ ΚΑΤΑΥΛΙΣΜΩΝ/ΟΙΚΙΣΜΩΝ	
Πλεονεκτήματα <ul style="list-style-type: none"> • Συνεκτικότητα και ομοιογένεια μελών του οικισμού • Διατήρηση πολιτισμικών χαρακτηριστικών • Αστικοδημοτική τακτοποίηση • Συμμετοχή στην άσκηση εκλογικών δικαιωμάτων • Εύκολη πρόσβαση στον αστικό ιστό • Μικρή απόσταση από σχολικές μονάδες • Εξυπηρέτηση από το ΙΑΚ (οικισμός Ν. Αλικ/σού) • Αύξηση και επικαιροποίηση εμβολιασμών • Προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων • Αύξηση της σχολικής φοίτησης • Συμμετοχή σε προγράμματα και δράσεις που απευθύνονται σε ευπαθείς ομάδες πχ τεστ ΠΑΠ, ιατρικές εξετάσεις κλπ (οικισμός Ν. Αλικ/σού) 	Ευκαιρίες <ul style="list-style-type: none"> • Δημιουργία συλλογικών φορέων εκπροσώπησής τους • Χρηματοδότηση εξειδικευμένων δράσεων από τα διαρθρωτικά ταμεία • Λειτουργία νέων ΙΑΚ και ενίσχυση υφιστάμενου • Εξασφάλιση συναίνεσης των τοπικών αρχών για τη μετεγκατάσταση οικισμών (οικισμός Ν. Αλικ/σού, Τσεσμέ) • Χαμηλή κινητικότητα που συνεπάγεται εδραιοποίηση και ευκολότερη ένταξη • Συμμετοχή σε προγράμματα και δράσεις που απευθύνονται σε ευπαθείς ομάδες • Πρόγραμμα εκπαίδευσης παιδιών Ρομά του Πανεπιστημίου • Ύπαρξη θεσμικού πλαισίου για τη δημιουργία ΚΟΙΝΣΕΠ • Ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας και αύξηση της αποδοχής της διαφορετικότητας • Η διασύνδεση των τοπικών αρχών με ευρωπαϊκούς θεσμούς και η αναγνώριση των τοπικών πρωτοβουλιών για την ένταξη των Ρομά και τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης (βράβευση του Δήμου Ηρακλείου με το βραβείο DOSTA από το Συμβούλιο της Ευρώπης)
Αδυναμίες <ul style="list-style-type: none"> • Συγκέντρωση μεγάλου πληθυσμού σε μικρή έκταση • Έλλειψη καθορισμένου χώρου καταυλισμού/οικισμού • παντελής έλλειψη υποδομών (αποχέτευση, ρευματοδότηση, ύδρευση) • έλλειψη κοινόχρηστων χώρων (πχ. πλατείες, παιδικές χαρές, χώροι άθλησης κλπ) • έλλειψη χώρων συνάθροισης και εκδηλώσεων • έλλειψη συνθηκών υγιεινής • χρήση κοινών λουτρών και τουαλετών 	Απειλές <ul style="list-style-type: none"> • πιθανότητα αποβολής από το χώρο εγκατάστασης • προσβολή της δημόσιας υγείας • προβλήματα υγείας (χρόνιες νόσοι, χαμηλό προσδόκιμο ζωής) • κίνδυνος ατυχήματος από περιστατικά παράνομων ρευματοδοτήσεων • πρόκληση χώρων ανεξέλεγκτης εναπόθεσης απορριμμάτων • η μη ολοκλήρωση της σχολικής εκπαίδευσης – αναλφαβητισμός • πλήρης αποκλεισμός από την αγορά εργασίας λόγω έλλειψης εξειδίκευσης και πόρων

<ul style="list-style-type: none"> • ελλιπή αποκομιδή απορριμμάτων • διαμονή μεγάλου αριθμού ατόμων ανά στέγη και απουσία βασικού εξοπλισμού • υψηλό ποσοστό ανεργίας • αποκλεισμός γυναικών από την αγορά εργασίας • μονοθεματική επαγγελματική ενασχόληση (εμπόριο) • έλλειψη επαγγελματικής εξειδίκευσης • πτώση εισοδήματος κάτω από τα όρια της φτώχειας • μη διασύνδεση με τους φορείς και παρόχους επαγγελματικής κατάρτισης • υψηλό ποσοστό ανασφαλιστών • χαμηλό προσδόκιμο ζωής • χρόνιες νόσοι και ψυχικές νόσοι • δύσκολη πρόσβαση στην πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας • απουσία οικογενειακού προγραμματισμού • απουσία στοματικής υγιεινής • μεγάλη κατανάλωση αλκοόλ και καπνού • αναλφαβητισμός ενηλίκων • σχολική διαρροή • παιδική εργασία και επαιτεία • έλλειψη συνεργασίας με τους Ρομά του αστικού ιστού 	<ul style="list-style-type: none"> • γκετοποίηση, περιθωριοποίηση, ρατσισμός
--	---

2.2.2 SWOT Ανάλυση για τους Ρομά εντός του αστικού ιστού στην Περιφέρεια Κρήτης

ΡΟΜΑ ΕΝΤΟΣ ΑΣΤΙΚΟΥ ΙΣΤΟΥ	
Πλεονεκτήματα	Ευκαιρίες
<ul style="list-style-type: none"> • Μερική ένταξη στην οικονομική και κοινωνική ζωή • Διατήρηση πολιτισμικών χαρακτηριστικών • Αστικοδημοτική τακτοποίηση • Αυξημένη συμμετοχή στην άσκηση εκλογικών δικαιωμάτων • Μικρή απόσταση από σχολικές μονάδες Δημόσιες και Δημοτικές υπηρεσίες • Μικρή αύξηση της σχολικής φοίτησης • Αποδοχή της διαφορετικότητας • Εδραιοποίηση, μόνιμη κατοικία και απόκτηση δεσμών με την περιοχή και τους κατοίκους της 	<ul style="list-style-type: none"> • Δημιουργία συλλογικών φορέων εκπροσώπησής τους • Χρηματοδότηση εξειδικευμένων δράσεων από τα διαρθρωτικά ταμεία • Χαμηλή κινητικότητα που συνεπάγεται εδραιοποίηση και ευκολότερη ένταξη • Συμμετοχή σε προγράμματα και δράσεις που απευθύνονται σε ευπαθείς ομάδες • Πρόγραμμα εκπαίδευσης παιδιών Ρομά του Πανεπιστημίου • Ύπαρξη θεσμικού πλαισίου για τη δημιουργία ΚΟΙΝΣΕΠ • Ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας και αύξηση της αποδοχής της διαφορετικότητας • Η διασύνδεση των τοπικών αρχών με ευρωπαϊκούς θεσμούς και η αναγνώριση των τοπικών πρωτοβουλιών για την ένταξη των Ρομά και τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης (βράβευση του Δήμου Ηρακλείου με το βραβείο DOSTA από το Συμβούλιο της Ευρώπης)
Αδυναμίες	Απειλές
<ul style="list-style-type: none"> • Διαμονή μεγάλου αριθμού ατόμων ανά στέγη και απουσία οικιακού εξοπλισμού • Ακατάλληλοι χώροι στέγασης κυρίως λόγω παλαιότητας • Έλλειψη σύνδεσης με τα κοινόχρηστα δίκτυα σε ορισμένες περιπτώσεις • Συγκέντρωση πληθυσμού σε συγκεκριμένες υποβαθμισμένες περιοχές λόγω χαμηλού κόστους ενοικίασης στέγης • Μικρός έως μηδενικός βαθμός ιδιοκτησίας • υψηλό ποσοστό ανεργίας • αποκλεισμός γυναικών από την αγορά εργασίας • μονοθεματική επαγγελματική ενασχόληση (εμπόριο) • έλλειψη επαγγελματικής εξειδίκευσης • πτώση εισοδήματος κάτω από τα όρια της φτώχειας • μη διασύνδεση με τους φορείς και παρόχους επαγγελματικής κατάρτισης 	<ul style="list-style-type: none"> • Προβλήματα υγιεινής αλλά και δημόσιας υγείας λόγω των ακατάλληλων συνθηκών στέγασης • προβλήματα υγείας (χρόνιες νόσοι, χαμηλό προσδόκιμο ζωής) • η μη ολοκλήρωση της σχολικής εκπαίδευσης – αναλφαβητισμός • πλήρης αποκλεισμός από την αγορά εργασίας λόγω έλλειψης εξειδίκευσης και πόρων • περιθωριοποίηση, ρατσισμός, στερεοτυπικές συμπεριφορές από μερίδα του πληθυσμού •

• υψηλό ποσοστό ανασφαλιστών • χαμηλό προσδόκιμο ζωής • χρόνιες νόσοι και ψυχικές νόσοι • απουσία οικογενειακού προγραμματισμού • απουσία στοματικής υγιεινής • μεγάλη κατανάλωση αλκοόλ και καπνού • αναλφαβητισμός ενηλίκων • σχολική διαρροή • παιδική εργασία και επαιτεία	

2.3 Προσδιορισμός και ιεράρχηση των κυριότερων προβλημάτων

Οι Ρομά που κατοικούν στην Περιφέρεια Κρήτης δεν αποτελούν, όπως αποτυπώθηκε, σημαντικό μέρος του πληθυσμού. Επιπλέον δεν αποτελούν μέλη μίας ενιαίας ομάδας, ανήκουν δηλαδή σε διάφορες ευρύτερες οικογένειες - «φυλές», που σε ορισμένες περιπτώσεις είναι και αντιμαχόμενες. Ωστόσο παρουσιάζουν παρόμοια κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά και κυρίως είναι δέκτες παρόμοια συμπεριφοράς εκ μέρους του μη Ρομά πληθυσμού.

Οι μόνιμοι κάτοικοι είναι στο σύνολό τους Έλληνες Ρομά, Χριστιανοί Ορθόδοξοι. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια εισροή Ρομά από την Αλβανία, τη Βουλγαρία ή και άλλες βαλκανικές χώρες, που κατά κανόνα διαμένουν προσωρινά στην Περιφέρεια για αναζήτηση εποχιακής εργασίας σε αγροτικές περιοχές.

Η θέση όλων των Ρομά είναι σε γενικές γραμμές δυσμενής, παραμένουν δε μία περιθωριοποιημένη κοινωνική ομάδα, όπως και στην υπόλοιπη Ελλάδα. Εντούτοις εντοπίζεται μία διαφορά οικονομικής και κοινωνικής κατάστασης μεταξύ των Ρομά που διαβιούν στην περιοχή του Πόρου στο Ηράκλειο, καθώς και ορισμένων διάσπαρτα στην πόλη των Χανίων, και όλων των υπολοίπων, ιδιαίτερα αυτών του καταυλισμού της Νέας Αλικαρνασσού. Οι πρώτοι ως πιο ενταγμένη ομάδα αντιμετώπιζε πρόβλημα διακρίσεων από τη Διοίκηση και τους μη Τσιγγάνους Έλληνες, τελευταία όμως αντιμετωπίζουν και οικονομικά προβλήματα. Οι δεύτεροι (σκηνίτες) παρουσιάζουν σημαντικό πρόβλημα συνθηκών διαβίωσης ακόμη και επιβίωσης.

Η παραπάνω διαφοροποίηση επηρεάζει την ένταση των προβλημάτων που κατά τα λοιπά παραμένουν κατά κύριο λόγο κοινά για όλες τις ομάδες των Ρομά και αναλύονται κατωτέρω με βάση του τέσσερις βασικούς άξονες, στέγαση, εκπαίδευση, απασχόληση και υγεία.

Στέγαση

Αναμφίβολα το ζήτημα της στέγασης και γενικότερα το οικιστικό πρόβλημα είναι το σημαντικότερο πρόβλημα για τους Ρομά της Περιφέρειας Κρήτης. Το γεγονός αυτό αναγνωρίζεται από όλες τις πλευρές, Ρομά και μη Ρομά πληθυσμός και τοπικές αρχές. Η συγκέντρωση των Ρομά σε συγκεκριμένα σημεία στις παρυφές και το κέντρο των μεγαλύτερων αστικών κέντρων και οι συγκεκριμένες συνθήκες διαβίωσής τους είναι το κύριο πρόβλημα των τοπικών αρχών και λειτουργεί ως τροχοπέδη για την κοινωνική ένταξή τους.

Υπάρχει μία διαφοροποίηση της στεγαστικής κατάστασης σε σχέση με το είδος του καταλύματος και την ποιότητά του (σπίτι ή πρόχειρη κατασκευή), την ένταξή του στον αστικό ιστό, τα χαρακτηριστικά της διαμονής κλπ. Ειδικότερα στην Κρήτη υφίστανται:

- Αμιγείς καταυλισμοί σε μόνιμη θέση, που αποτελούνται από παραπήγματα, τσαντίρια, καλύβια (πχ Νέα Αλικαρνασός)
- Γειτονιές ενταγμένες στον αστικό ιστό, που κατοικούνται αποκλειστικά ή σε μεγάλο βαθμό από πληθυσμό Ρομά και αποτελούνται από σπίτια.
- Συμβατικές κατοικίες/διαμερίσματα, διάσπαρτα στον αστικό ιστό, συχνά σε υποβαθμισμένα τμήματά του, ενίοτε με σημαντικά στεγαστικά προβλήματα

Στους καταυλισμούς οι συνθήκες ζωής δεν πληρούν οποιαδήποτε προϋπόθεση αξιοπρεπούς διαβίωσης. Οι Ρομά ζουν κυρίως σε παράγκες, χωρίς νερό, ηλεκτρισμό, τουαλέτες. Υπάρχει μεγάλη συγκέντρωση πληθυσμού σε μικρή έκταση και παντελής απουσία κοινόχρηστων χώρων. Επιπλέον συνήθως υπάρχει έλλειψη συνθηκών υγιεινής και ελλιπής αποκομιδή απορριμμάτων. Κατά κανόνα οι μη Ρομά θεωρούν την παρουσία καταυλισμών σημαντικό πρόβλημα και υποβάθμιση για την περιοχή τους.

Στις γειτονιές που είναι ενταγμένες στον αστικό ιστό υπάρχουν σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις οξύτατα στεγαστικά προβλήματα, ενώ οι γειτονιές αυτές αντιμετωπίζουν συχνά πολεοδομικά προβλήματα ή είναι υποβαθμισμένες (πχ Λάκκος Ηρακλείου). Στις διάσπαρτες κατοικίες συχνά εντοπίζονται προβλήματα λόγω παλαιότητας (πχ υγρασία).

Επιπλέον το πρόβλημα των υφιστάμενων κατοικιών στις οποίες διαβιούν οι Ρομά συντίθεται από τις ακόλουθες παραμέτρους :

- ✓ οι περισσότερες δεν πληρούν ούτε κατ' ελάχιστο τις βασικές συνθήκες διαβίωσης και επί πλέον ασφυκτούν από άποψη διαθέσιμου ζωτικού χώρου.
- ✓ πολλές από αυτές είναι διεσπαρμένες στον υπάρχοντα οικιστικό ιστό, με αποτέλεσμα να καθίσταται δυσχερής ο εντοπισμός τους
- ✓ ορισμένες βρίσκονται εγκατεστημένες σε εντελώς ακατάλληλες για οικιστική χρήση τοποθεσίες
- ✓ ορισμένες βρίσκονται εγκατεστημένες σε εκτάσεις με προβλήματα ιδιοκτησίας (αυθαίρετες κατοικίες κ.λπ.)

Ως προς τις γενικότερες συνθήκες διαβίωσης του τσιγγάνικου νοικοκυριού εντοπίζεται επίσης σημαντικό ζήτημα. Πέρα από το κέλυφος/κατάλυμα, στη συντριπτική τους πλειοψηφία τα νοικοκυριά των καταυλισμών και των γειτονιών παρουσιάζουν έλλειψη ακόμη και του στοιχειώδους εξοπλισμού πχ ηλεκτρικά είδη, επίπλωση κλπ. Πολλά από αυτά αποτελούν στοιχείο του πολιτισμού τους αρκετά όμως είναι αποτέλεσμα απουσίας βασικών υποδομών. Διαφοροποίηση παρουσιάζεται στην πιο «ενταγμένη» ομάδα του Πόρου.

Γενική παρατήρηση αποτελεί ότι η συντριπτική πλειοψηφία των Ρομά της Κρήτης επιθυμεί να αποκτήσει μόνιμη στέγη και κατοικία

Εκπαίδευση

Στον τομέα της εκπαίδευσης τα αποτελέσματα της μελέτης απεικονίζουν τη συνήθη εικόνα για τη σχέση των Ρομά με το εκπαιδευτικό σύστημα και επιβεβαιώνουν τον επισφαλή χαρακτήρα της.

Η σχολική κατάσταση των παιδιών Ρομά χαρακτηρίζεται από:

- έλλειψη προσχολικής αγωγής,
- καθυστέρηση εγγραφής και έναρξης της εκπαιδευτικής διαδικασίας,
- μικρό ποσοστό εγγραφής στο σχολείο,
- ελλιπή παρακολούθηση και συχνές διαρροές,
- χαμηλή επίδοση,
- πρόωρη διακοπή της υποχρεωτικής φοίτησης,
- ρατσιστικές συμπεριφορές από το σχολικό περιβάλλον.

Μεγάλο μέρος των Ρομά στην Περιφέρεια Κρήτης δεν έχουν καθόλου φοιτήσει στο σχολείο, είτε φοίτησαν και διέκοψαν προτού καν ολοκληρώσουν τη φοίτησή τους στη στοιχειώδη εκπαίδευση. Αν και υπάρχει η άποψη ότι οι Ρομά δεν φοιτούν ή εγκαταλείπουν το σχολείο γιατί συνάδει με τη ζωή τους, στην Κρήτη αυτό δεν ισχύει καθώς δεν υπάρχουν μετακινούμενοι πληθυσμοί. Κύρια αιτία είναι η αδυναμία του εκπαιδευτικού συστήματος αλλά και των θεσμών της Πολιτείας να τους πείσουν ότι μόνο μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος μπορούν να βελτιώσουν τις συνθήκες ζωής τους.

Τα παιδιά Ρομά εγκαταλείπουν το σχολείο όχι όμως επειδή έχουν κάποιο εργασιακό σχέδιο αλλά γιατί το ίδιο το σχολείο δεν απαντά στα ιδιαίτερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν ούτε προσφέρει στα ίδια ή τους γονείς τους κάποιο εναλλακτικό σχέδιο επίλυσης των άμεσων αναγκών τους.

Επιπλέον σε πολλές περιπτώσεις οι συνθήκες μέσα στο ίδιο το σχολείο επηρεάζουν αρνητικά την παραμονή των παιδιών Ρομά σε αυτό: αντιμετωπίζουν μαθησιακές δυσκολίες, προβλήματα με τη γλώσσα ή τα μαθήματα, δυσκολίες στη σχέση τους με συμμαθητές τους, αλλά ακόμη και πιο πρακτικά προβλήματα όπως απουσία στήριξης από το οικογενειακό περιβάλλον, έλλειψη βασικών ευκολιών πχ γραφικής ύλης ή υποδομών και υλικών αγαθών πχ ηλεκτρισμός ή ρούχα αλλά και πείνα.

Όπου τα προβλήματα αυτά έχουν εντοπιστεί και έχουν αντιμετωπιστεί είτε λόγω πρωτοβουλίας των εκπαιδευτικών ή της τοπικής κοινωνίας είτε λόγω του ΙΑΚ ή του προγράμματος εκπαίδευσης παιδιών Ρομά του Πανεπιστημίου, παρατηρείται μείωση της σχολικής διαρροής και αύξηση των εγγραφών στο σχολείο.

Απασχόληση

Ως προς το ζήτημα της απασχόλησης των Ρομά στην Περιφέρεια Κρήτης παρατηρείται αποκοπή αυτών από την τυπική αγορά εργασίας και διατήρηση της συντριπτικής τους πλειοψηφίας στην άτυπη αγορά, χωρίς βιώσιμες οικονομικά προοπτικές. Στη γενικότερη όμως αυτή εικόνα προστίθεται και η πτώση του οικονομικού επιπέδου όλων των Ελλήνων και η ραγδαία αύξηση της ανεργίας ιδιαίτερα των ευπαθών ομάδων.

Ο αποκλεισμός των Ρομά από την αγορά εργασίας επηρεάζει όλες τις πτυχές της ζωής τους, αφού όχι μόνο περιορίζει το εισόδημά τους αλλά εντείνει και την αποκοπή από το κοινωνικό σώμα και οδηγεί στην περιθωριοποίηση.

Η ανεργία για τους Ρομά αφορά την έλλειψη εργασίας, αλλά και την έλλειψη ίσων ευκαιριών στην κατάρτιση και τον επαγγελματικό προσανατολισμό. Ο αναφαβητισμός και η διακοπή της εκπαίδευσης συνεπάγονται αδυναμία και τεχνικής εκπαίδευσης, δυσκολία στην κατάρτιση αλλά και πρακτικότερα προβλήματα, όπως αδυναμία λήψης διπλώματος οδήγησης.

Δεν υπάρχουν πλήρη στοιχεία για το πόσοι Ρομά απασχολούνται και σε ποιον τομέα. Κατά κύριο λόγο απασχολούνται στο εμπόριο. Ένα μέρος απασχολείται στο στάσιμο υπαίθριο εμπόριο, ενώ η συντριπτική πλειοψηφία απασχολείται με το πλανόδιο (γυρολογικό) εμπόριο. Από αυτούς οι πιο «εύποροι» πωλούν είδη που απαιτούν κάποιο κεφάλαιο κίνησης (είδη προικός, ένδυσης κ.α) ενώ οι υπόλοιποι πωλούν είδη, που δεν απαιτούν κεφάλαιο (είδη μαναβικής, ανακύκλωσης παλιά αντικείμενα). Τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν κατά την άσκηση του επαγγέλματός τους, σχετίζονται με την κρίση και παρακμή του πλανόδιου εμπορίου έναντι του οργανωμένου εμπορίου και σε συνδυασμό με την αυξανόμενη οικονομική κρίση και έλλειψη ρευστότητας τόσο των ίδιων ως εμπόρων όσο και των καταναλωτών, καθώς και με το γεγονός ότι μόνο ένας μικρός αριθμός Ρομά έχει άδεια στάσιμου ή πλανόδιου υπαίθριου εμπορίου, ενώ οι περισσότεροι είναι παράνομοι.

Συνοψίζοντας, ως κύρια χαρακτηριστικά και προβλήματα της απασχόλησης των Ρομά μπορούν να θεωρηθούν τα εξής:

- ✓ Η απασχόληση χωρίς τήρηση των τυπικών προϋποθέσεων (*παρανομία*).
- ✓ Η άσκηση επαγγελμάτων που δεν προϋπόθεταν μόρφωση και επαγγελματική κατάρτιση, με ελάχιστες προοπτικές ανέλιξης και μονιμότητας
- ✓ Η κινητικότητα
- ✓ Η αστάθεια και κρίση
- ✓ Η αδυναμία πρόσληψής τους στον ευρύτερο δημόσιο τομέα
- ✓ Η παιδική εργασία

Επιπλέον θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα προβλήματα της εργασίας, της κατοικίας, της εκπαίδευσης της υγείας και της κοινωνικής ασφάλισης συνδέονται και αλληλοεπηρεάζονται. Κάθε ένα από αυτά είναι αποτέλεσμα του κοινωνικού αποκλεισμού και ταυτόχρονα αιτία του. Έτσι η ανεργία και τα προβλήματα στην απασχόληση των Ρομά δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν αποκομμένα από τα άλλα προβλήματα.

Υγεία

Στον τομέα της υγείας η πλειονότητα των Ρομά στην Κρήτη είναι αποκομμένοι από τις υπηρεσίες υγείας και γενικότερα το σύστημα υγείας, τα αντιμετωπίζουν με επιφύλαξη και δεν τα αξιοποιούν επαρκώς. Η διαβίωσή τους στους καταυλισμούς είναι κατά κανόνα σε άσχημες συνθήκες υγιεινής.

Επίσης δεν έχουν αναπτύξει νοοτροπία πρόληψης, αντιμετωπίζουν τα προβλήματα υγείας όταν πλέον είναι πολύ σοβαρά και αγνοούν τους εμβολιασμούς. Η δυσκολία στη γλώσσα προκαλεί αρκετές φορές προβλήματα συνεννόησης με τους λειτουργούς υγείας, ενώ ο αναλφαριθμητισμός εμποδίζει τη γραπτή ενημέρωσή τους. Επίσης εντοπίζεται δυσκολία και από την πλευρά των στελεχών των υπηρεσιών να κατανοήσουν ή να αποδεχτούν τη διαφορετικότητα και τις ιδιαιτερότητες του πληθυσμού Ρομά, λόγω προκατάληψης, γεγονός που αποτρέπει τους Ρομά από τη χρήση των υπηρεσιών. Σημαντικό είναι ακόμη ότι δεν υπάρχει εξειδικευμένη πολιτική στο θέμα της υγείας των Ρομά, ενώ αναπτύσσεται πλήθος αποσπασματικών δράσεων.

Ως προς την αστικοδημοτική τους κατάσταση τα προβλήματα είναι:

- ✓ Η δυσκολία πρόσβασης και συνεργασίας με τους φορείς και τις δομές που παρέχουν υπηρεσίες στον Έλληνα πολίτη.
- ✓ Η έλλειψη υποστηρικτικών υπηρεσιών με ρόλο συμβουλευτικό, παραπεμπτικό, διαμεσολαβητικό για όλο τον πληθυσμό Ρομά στο μοντέλο του ΙΑΚ

- ✓ Η μη ευαισθητοποίηση τόσο της κυρίαρχης κοινωνίας όσο και των Ελλήνων Τσιγγάνων για την άμβλυνση των αμοιβαίων προκαταλήψεων και την επίτευξη της σύγκλισης και της κοινωνικής συνοχής.
- ✓ η μη τακτοποίηση όλων των προσωπικών στοιχείων που οδηγεί στον κοινωνικό αποκλεισμό
- ✓ η μη συμμετοχή στα κοινωνικά δρώμενα, η μη άσκηση του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι που κατ'αρχήν προϋποθέτει την ταυτοποίηση του προσώπου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: ΔΕΛΤΙΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΡΟΜΑ

ΔΕΛΤΙΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ «ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΩΝ ΡΟΜΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ»

* Το Έντυπο αυτό αποσκοπεί στην καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης και στην αποτύπωση των γενικών ποιοτικών χαρακτηριστικών των Ρομά εντός και εκτός οικισμών και των ιδιαίτερων προβλημάτων του συγκεκριμένου πληθυσμού.

Συμπληρώνεται για κάθε χώρο διαμονής Ρομά

1. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: 2. ΔΗΜΟΣ:
3. ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: 4. ΘΕΣΗ:
(αναγράφεται το όνομα της θέσης, της γειτονιάς κλπ)

ΕΝΟΤΗΤΑ Α : ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΘΕΜΑΤΑ

1. Τυπολογία που περιγράφει καλύτερα την εγκατάσταση

- Αμιγής καταυλισμός σε μόνιμη θέση** (παραπήγματα, καλύβια, τσαντίρια) με μόνιμη ή εποχική χρήση)
- Αμιγής καταυλισμός σε θέση που μετακινείται** στα όρια μιας ευρύτερης περιοχής με μόνιμη ή εποχική χρήση
- Μικτός καταυλισμός** - ανάμιξη σπιτιών με πρόχειρες κατασκευές (καλύβια, τσαντίρια) με μόνιμη, συνήθως, χρήση
- Γειτονιά** (κυρίως σπίτια, με μόνιμη χρήση, συχνά σε υποβαθμισμένες περιοχές του αστικού ιστού)
- Συμβατικές κατοικίες ή διαμερίσματα**, διάσπαρτα στον αστικό ιστό

2. Δημογραφικά χαρακτηριστικά πληθυσμού Ρομά του οικισμού

2.1. Πόσα άτομα ζουν συνολικά στη θέση αυτή; [_____]

2.2. Χαρακτηριστικά της ομάδας²⁹

<u>Συνθήκες διαμονής</u>	<u>Αριθμός (πόσοι)</u>				
	<u>Οικογένειες</u>	<u>Άνδρες</u>	<u>Γυναίκες</u>	<u>Ενήλικοι</u>	<u>Ανήλικοι</u>
οι Εδραιωμένοι	[_____]	[_____]	[_____]	[_____]	[_____]
Εποχικοί/περιστασιακοί	[_____]	[_____]	[_____]	[_____]	[_____]

2.3. Υπάρχουν στη θέση αυτή Ρομά από άλλα κράτη;

ΝΑΙ **ΟΧΙ**

ΑΝ **ΝΑΙ**, από ποια / ποιες χώρες προέρχονται κυρίως:.....

ανά συνθήκη διαμονής αυτοί είναι :

<u>Συνθήκες διαμονής</u>	<u>Αριθμός (πόσοι)</u>	
	<u>Οικογένειες</u>	<u>Άτομα</u>
Εδραιωμένοι	[_____]	[_____]
Εποχικοί/περιστασιακοί	[_____]	[_____]

2.4 Ηλικιακές ομάδες και κατανομή τους ανά φύλλο

<u>Ηλικιακή ομάδα</u>	<u>Αριθμός (πόσοι)</u>	
	<u>Άνδρες</u>	<u>Γυναίκες</u>
0 - 4	[_____]	[_____]
5 - 9	[_____]	[_____]
10 - 14	[_____]	[_____]
15 - 19	[_____]	[_____]
20 - 24	[_____]	[_____]
25 - 29	[_____]	[_____]
30 - 34	[_____]	[_____]
35 - 39	[_____]	[_____]
40 - 44	[_____]	[_____]
45 - 49	[_____]	[_____]
50 - 54	[_____]	[_____]
55 - 59	[_____]	[_____]
60 - 64	[_____]	[_____]
65 - 69	[_____]	[_____]
70 - 74	[_____]	[_____]
74 +	[_____]	[_____]

²⁹ Αριθμός, κατ' εκτίμηση των οικογενειών και των ατόμων της ομάδας των τσιγγάνων κατηγοριοποιημένο ανά συνθήκη διαμονής, **εδραιωμένοι**: μένουν στη θέση αυτή οι ίδιες οικογένειες τη μεγαλύτερη περίοδο του χρόνου, ή **εποχικοί/περαστικοί**: χρησιμοποιούν για μικρό χρονικό διάστημα τη συγκεκριμένη θέση

3. Οικογενειακή κατάσταση

3.1. Ποιά η οικογενειακή κατάσταση των μελών ανά ηλικιακή ομάδα ;

<u>Ηλικιακή ομάδα</u>	<u>Αριθμός (πόσοι)</u>		
	<u>Έγγαμος ή συζεί</u>	<u>Άγαμος</u>	<u>Χήρος/α</u>
13 - 19	[_____]	[_____]	[_____]
20 - 29	[_____]	[_____]	[_____]
30 - 39	[_____]	[_____]	[_____]
40 - 49	[_____]	[_____]	[_____]
50 - 59	[_____]	[_____]	[_____]
60+	[_____]	[_____]	[_____]

3.2. Για αυτούς που έχουν τελέσει γάμο, ποιος ο τύπος του γάμου;

<u>Τύπος γάμου</u>	<u>Αριθμός (πόσοι)</u>
	<u>Έγγαμος ή συζεί</u>
Θρησκευτικός	[_____]
Πολιτικός	[_____]
Τσιγγάνικος	[_____]
Θρησκευτικός ή πολιτικός και τσιγγάνικος	[_____]

3.3. Διαθέτουν ληξιαρχική πράξη γάμου;

<u>Αριθμός (πόσοι)</u>	
ΝΑΙ	[_____]
ΟΧΙ	[_____]

Γιατί; Έλλειψη ταυτότητας ενός από τους συζύγους
 Άγνοια
 Αμέλεια
 Άλλος

4. Αστική και Δημοτική κατάσταση

4.1. Ποιός είναι ο τόπος γέννησης των μελών της εγκατάστασης;

<u>Τόπος γέννησης</u>	<u>Αριθμός (πόσοι)</u>
Δήμος Ηρακλείου/Ρεθύμνου/Χανίων κλπ.....	[_____]
Περιφέρεια Κρήτης	[_____]
Άλλη περιοχή της Ελλάδας	[_____]
Εξωτερικό.....	[_____]
Δεν γνωρίζουν.....	[_____]

4.2. Υπάρχει ληξιαρχική πράξη γέννησης;

<u>Αριθμός (πόσοι)</u>	<u>Πού έχει δηλωθεί;</u>
ΝΑΙ	[_____]

ΟΧΙ []

Γιατί; Άμεση μετακίνηση σε άλλο τόπο

Άγνοια

Αμέλεια

Άλλος.....

4.3. Γέννηση εντός και εκτός γάμου

Αριθμός (πόσοι)

Εντός γάμου []

Εντός γάμου []

4.4. Πόσοι είναι εγγεγραμμένοι στο δημοτολόγιο;

Αριθμός (πόσοι)

ΝΑΙ []

ΟΧΙ []

Γιατί; Έλλειψη ληξιαρχικής πράξης γέννησης

Έλλειψη οικογενειακής μερίδας

Αμέλεια

Άγνοια

Άλλος

4.5. Πόσοι είναι εγγεγραμμένοι στο μητρώο αρένων;

Αριθμός (πόσοι)

ΝΑΙ []

ΟΧΙ []

4.6. Διαθέτουν ταυτότητα ή Διαβατήριο; (αφορά μόνο τους ενήλικες >=14)

Αριθμός (πόσοι)

ΝΑΙ []

ΟΧΙ []

Γιατί; Άγνοια

Αμέλεια

Άλλος

4.7. Έχουν εκπληρώσει τη στρατιωτική τους θητεία; (μόνο άντρες >=18)

Αριθμός (πόσοι)

ΝΑΙ []

ΟΧΙ []

Γιατί; Απαλλαγή

Αναβολή

Μη κλήση ακόμη

Άλλος

5. Οικονομικά στοιχεία

5.1. Πόσοι από τα μέλη της εγκατάστασης διαθέτουν ΑΦΜ;

Αριθμός (πόσοι)

ΝΑΙ [_____]

ΟΧΙ [_____]

Αν **ΝΑΙ** πόσοι από αυτούς υποβάλλουν φορολογική δήλωση;

Αριθμός
(πόσοι)

ΝΑΙ [_____]

ΟΧΙ [_____]

5.2. Ποιο είναι το μέσο ετήσιο εισόδημα του νοικοκυριού (συμπεριλαμβανομένων των επιδομάτων)

Μέσος όρος	Αριθμός (πόσα νοικοκυριά)
Μέχρι 6.000 €	[_____]
6.001-9.000 €	[_____]
9.001-13.000 €	[_____]
13.001- 20.000 €	[_____]
20.000 και άνω €	[_____]

5.3. Πόσα νοικοκυριά έχουν και άλλες πηγές εισοδήματος

Πηγή εισοδήματος	Αριθμός (πόσα νοικοκυριά)
εργασία	[_____]
Επίδομα Πρόνοιας	[_____]
Επίδομα Πολυτεκνίας	[_____]
Επίδομα Ανεργίας	[_____]
Άλλο (σύνταξη ή ενοίκιο κλπ).....	[_____]

5.4. Πόσα νοικοκυριά έχουν αυτοκίνητο

Ιδιωτικό	[_____]
Επαγγελματικό	[_____]
Τίποτα	[_____]

ΕΝΟΤΗΤΑ Β: ΣΤΕΓΑΣΗ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ

1. Χαρακτηριστικά κελυφών κατοικίας³⁰

1.1. Οι οικογένειες Ρομά μένουν σε :

Είδος κελύφους	Αριθμός (πόσα από κάθε είδος)
Σκηνές/τσαντήρι.....	[_____]

³⁰ Λέγοντας κέλυφος κατοικίας εννοούμε τα σπίτια, τις καλύβες, τις πρόχειρες κατασκευές, τα τσαντήρια ή οποιοδήποτε άλλο είδος χρησιμοποιείται για τη μόνιμη, συστηματική, εποχική ή προσωρινή κάλυψη των στεγαστικών αναγκών των Τσιγγάνων στη συγκεκριμένη θέση.

Σπίτια..... []
 Πρόχειρες κατασκευές καλύβες) []
 []
 Άλλο []

Αν σπίτια πόσα τετραγωνικά μέτρα κατά μέσο όρο

Αν πρόχειρες κατασκευές, από τι υλικά είναι κατασκευασμένες.....
και πόσα τετραγωνικά μέτρα κατά μέσο όρο

2. Περιγραφή της θέσης

2.1. Ο χώρος διαμονής βρίσκεται

☐	Εντός κατοικημένης περιοχής.....	Εντός σχεδίου	☐	Εκτός σχεδίου	☐
☐	Στις παρυφές κατοικημένης περιοχής.....	Απόσταση από το κέντρο της κατοικημένης περιοχής			[] χλμ
☐	Εκτός κατοικημένης περιοχής.....	Απόσταση από το κέντρο της κατοικημένης περιοχής			[] χλμ

2.2. Αν ο χώρος διαμονής βρίσκεται **εκτός** σχεδίου,

Υπάρχουν σχέδια ή προγράμματα που προβλέπουν κάποια ειδική χρήση σε αυτή τη θέση; **ΝΑΙ** **ΟΧΙ**

Αν **ΝΑΙ**, τι προβλέπεται και από ποια προγράμματα ή σχέδια;

2.3. Αν ο χώρος διαμονής βρίσκεται στις **παρυφές** ή **εκτός κατοικημένης περιοχής**,

Ποιος κύριος οδικός άξονας εξυπηρετεί το χώρο διαμονής;

Ο χώρος διαμονής βρίσκεται πάνω σ' αυτόν τον οδικό άξονα **ΝΑΙ** **ΟΧΙ**

Αν **ΟΧΙ**, σε πόση απόσταση βρίσκεται περίπου; [] χλμ

Υπάρχει δρόμος (δρόμοι) που συνδέει το χώρο διαμονής με τον κύριο οδικό άξονα; **ΝΑΙ** **ΟΧΙ**

Αν **ΝΑΙ**, ποια η κατάστασή του:

☐	ασφαλτοστρωμένος	☐	κακός χωματόδρομος
☐	σκυρόστρωτος	☐	φυσικό έδαφος
☐	πατημένος χωματόδρομος	☐	άλλο

3. Χαρακτηριστικά της έκτασης

3.1. Ποια είναι περίπου η έκταση του χώρου διαμονής; [] στρέμματα

3.2. Η επιλογή του χώρου διαμονής έγινε:

- από τους ίδιους τους Τσιγγάνους
- από το Δήμο
- από άλλο φορέα, ποιόν
- Δεν γνωρίζω

3.3. Η θέση αυτή χρησιμοποιείται σταθερά για τη διαμονή Τσιγγάνων;
ΝΑΙ Χρόνια διαμονής [_____]
ΟΧΙ Αν υπήρχε άλλη θέση στην ίδια περιοχή, που ήταν;.....

3.4. Η θέση αυτή χρησιμοποιείται:
 Όλο το χρόνο Κάποιους μήνες Ποιους.....

3.5. Υπάρχουν προβλήματα που κάνουν τη θέση ακατάλληλη για οικιστική χρήση;

ΝΑΙ **ΟΧΙ**

Αν **ΝΑΙ**, ποια από τα παρακάτω;

☐ ρέματα	☐ βιομηχανική περιοχή
☐ βιολογικός καθαρισμός	☐ περιοχές κατολισθησης
☐ χωματερή	☐ περιοχή που πλημμυρίζει
☐ άλλο	

4. Ιδιοκτησιακό καθεστώς και τεχνική υποδομή των καταυλισμών/ οικισμών Ρομά ³¹

Η Παράγραφος 4 (Ερωτήσεις 1 έως 10) συμπληρώνετε μόνο για τους Ρομά που διαμένουν σε καταυλισμούς/ οικισμούς

4.1. Η έκταση του χώρου διαμονής ανήκει:

- Σε δημόσιο φορέα, ποιόν.....
- Στον ΟΤΑ
- Σε ιδιώτη / ες
- Στην εκκλησία
- Στους Ρομά

Πληρώνουν μίσθωμα για την έκταση; **ΝΑΙ** **ΟΧΙ** **ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ**

4.2. Το κέλυφος είναι:

- Ιδιόκτητο

³¹ Στις παρακάτω ερωτήσεις ενδέχεται να υπάρχουν πολλαπλές απαντήσεις π.χ. να υπάρχουν κάποιοι διαμορφωμένοι δρόμοι και ο υπόλοιπος χώρος να είναι αδιαμόρφωτος, ή να διαφέρει ο τρόπος υδροδότησης ή ηλεκτροδότησης των σπιτιών. Στις περιπτώσεις αυτές παρακαλούμε να αναφέρετε όλες τις απαντήσεις που ισχύουν στη συγκεκριμένη θέση μαζί με μία προσεγγιστική ποσοτική εκτίμηση για την κάθε μία, επί % αν γνωρίζετε ή ποιοτική εκτίμηση π.χ. τα περισσότερα, όλα, τα μισά, μερικά, κανένα κλπ σπίτια έχουν ηλεκτρικό, τα υπόλοιπα γεννήτρια, τίποτα, κλπ.

Μισθωμένο

Παραχωρημένο (από συγγενείς)

4.3. Κυκλοφοριακή πρόσβαση

Υπάρχουν διαμορφωμένοι δρόμοι μέσα στο χώρο διαμονής; **ΝΑΙ** **ΟΧΙ**

Αν **ΝΑΙ**, σε τι ποσοστό (εκτίμηση) είναι αυτοί;
 Ασφαλτοστρωμένοι %
 Τσιμεντόστρωτοι %
 με χαλίκι %
 πατημένο χώμα %
 αδιαμόρφωτο χώμα %
 άλλο..... %

4.4. Αποχέτευση ακαθάρτων

Αποχέτευση (κατ' εκτίμηση ποσοστό επί του συνόλου των κελυφών του χώρου διαμονής):
 υπάρχει δίκτυο %
 υπάρχουν βόθροι %
 δεν υπάρχει καθόλου αποχέτευση %
 άλλο..... %

Τουαλέτες (W.C.) (κατ' εκτίμηση ποσοστό επί του συνόλου των κελυφών του χώρου διαμονής):
 υπάρχουν στα σπίτια (έστω για από κοινού χρήση) %
 υπάρχουν κοινόχρηστα %
 δεν υπάρχουν καθόλου %
 Αν δεν υπάρχουν καθόλου, πως εξυπηρετούνται;

Λουτρά (κατ' εκτίμηση ποσοστό επί του συνόλου των κελυφών του χώρου διαμονής):
 υπάρχουν στα σπίτια %
 υπάρχουν κοινόχρηστα %
 δεν υπάρχουν καθόλου %
 Αν δεν υπάρχουν καθόλου, πως εξυπηρετούνται;

4.5. Κουζίνα

(κατ' εκτίμηση ποσοστό επί του συνόλου των κελυφών του χώρου διαμονής):
 υπάρχει μέσα στο σπίτι %
 υπάρχει εξωτερικά %
 δεν υπάρχει καθόλου %
 Αν δεν υπάρχει καθόλου, πού γίνονται οι αντίστοιχες δουλειές ;

4.6. Διαχείριση απορριμμάτων

Υπάρχουν κάδοι για τα σκουπίδια στο χώρο **ΝΑΙ** **ΟΧΙ**

Αν **ΝΑΙ** (υπάρχουν κάδοι), γίνεται αποκομιδή απορριμμάτων από τη θέση αυτή; **ΝΑΙ** **ΟΧΙ** τι γίνονται τα σκουπίδια;.....

4.7. Υδροδότηση (κατ' εκτίμηση ποσοστό επί του συνόλου των κελυφών του χώρου διαμονής):

υπάρχει δίκτυο νερού στα σπίτια %
 υπάρχουν παράνομες συνδέσεις με δίκτυο %
 υπάρχει κοινόχρηστη βρύση % βρίσκεται: εντός χώρου διαμονής χλμ
 εκτός χώρου διαμονής χλμ

Δεν υπάρχει παροχή/σύνδεση νερού []%

4.8. Ηλεκτροδότηση – θέρμανση – τηλεπικοινωνίες

Ηλεκτροδότηση (κατ' εκτίμηση ποσοστό επί του συνόλου των κελυφών του χώρου διαμονής):

- υπάρχει δίκτυο []%
- υπάρχουν άλλοι ειδους συνδέσεις []%
- υπάρχουν γεννήτριες []%
- άλλο..... []%

Υπάρχει δημόσιος φωτισμός στο χώρο διαμονής;

ΝΑΙ **ΟΧΙ**

Θέρμανση (κατ' εκτίμηση ποσοστό επί του συνόλου των κελυφών του χώρου διαμονής):

- ΟΧΙ** []%
- ΝΑΙ** []%

Αν **ΝΑΙ**, τι τύπο θέρμανσης διαθέτει η κατοικία;

☐	Καλοριφέρ	☐	Ξυλόσομπα
☐	Σόμπα πετρελαίου	☐	Άλλο
☐	Σόμπα υγραερίου		

Τηλεφωνική εξυπηρέτηση (κατ' εκτίμηση ποσοστό επί του συνόλου των κελυφών του χώρου διαμονής):

υπάρχει δίκτυο []% κινητό []% τίποτα []%

υπάρχει θάλαμος ΟΤΕ στο χώρο διαμονής []% απόσταση []χλμ

υπάρχει θάλαμος ΟΤΕ έξω από το χώρο διαμονής []% απόσταση []χλμ

4.9. Οικιακός εξοπλισμός/υποδομή

☐	Ηλεκτρική κουζίνα	☐	Πλυντήριο
☐	υγραέριο	☐	Πρόσβαση στο διαδίκτυο
☐	Ψυγείο	☐	Θερμοσίφωνας ηλιακός/ηλεκτρικός

4.10. Παρατηρήσεις – επιπλέον πληροφορίες για τη στέγαση και την τεχνική υποδομή της θέσης

Παρακαλούμε να αναφέρετε οτιδήποτε κρίνετε απαραίτητο για τη διαμόρφωση πληρέστερης εικόνας του χώρου διαμονής και των συνθηκών διαβίωσης, των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η ομάδα που μένει ή χρησιμοποιεί τη θέση αυτή κλπ /κυριότερα προβλήματα εγκατάστασης (ιδιοκτησιακό καθεστώς, αποχέτευση, ύδρευση, ηλεκτρισμός)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Αναφέρετε αν έχουν προκληθεί προβλήματα ή έχουν κινηθεί διαδικασίες απομάκρυνσης των Στοιγμάτων από τη θέση αυτή;

.....

.....

.....

.....

.....
.....
.....
.....
.....

Ποια έργα θεωρείς απαραίτητα ώστε να βελτιωθούν οι τεχνικές υποδομές της εγκατάστασης και οι συνθήκες διαμονής και στέγασης των οικογενειών ROMA που διαμένουν σε αυτή;

.....
.....
.....
.....
.....

5. Τεχνική υποδομή των κατοικιών Ρομά εκτός καταυλισμών³²

Η Παράγραφος 5 (Ερωτήσεις 1 έως 8) συμπληρώνετε μόνο τους Ρομά που διαμένουν εκτός καταυλισμών

5.1. Οι οικογένειες Ρομά μένουν σε :

<u>Είδος κελύφους</u>	<u>Αριθμός</u> (πόσα από κάθε είδος)
☐ μονοκατοικία	[.....]
☐ Διαμέρισμα	[.....]
☐ Πρόχειρη κατασκευή	[.....]

Πόσα τετραγωνικά είναι κατά μέσο όρο;

5.2. Υπάρχουν χωριστοί χώροι:

Κουζίνα (κατ' εκτίμηση ποσοστό επί του συνόλου των κατοικιών εκτός καταυλισμού):

- υπάρχει μέσα στο σπίτι [.....]%
- υπάρχει εξωτερικά [.....]%
- δεν υπάρχει καθόλου [.....]%

Αν δεν υπάρχει καθόλου, πού γίνονται οι αντίστοιχες δουλειές;

.....

Τουαλέτα (W.C.)/Λουτρό (κατ' εκτίμηση ποσοστό επί του συνόλου των κατοικιών εκτός καταυλισμού):

- υπάρχει μέσα στο σπίτι [.....]%
- υπάρχει εξωτερικά [.....]%
- δεν υπάρχει καθόλου [.....]%

Αν δεν υπάρχει καθόλου, πως εξυπηρετούνται;

5.3. Διαχείριση απορριμμάτων

Υπάρχουν κάδοι για τα **σκουπίδια** στο χώρο διαμονής;

ΝΑΙ ΟΧΙ

Αν **ΝΑΙ** (υπάρχουν κάδοι), γίνεται αποκομιδή απορριμμάτων από τη θέση αυτή;

ΝΑΙ
.....

³² Στις παρακάτω ερωτήσεις ενδέχεται να υπάρχουν πολλαπλές απαντήσεις π.χ. να υπάρχουν κάποιοι διαμορφωμένοι δρόμοι και ο υπόλοιπος χώρος να είναι αδιαμόρφωτος, ή να διαφέρει ο τρόπος υδροδότησης ή ηλεκτροδότησης των σπιτιών. Στις περιπτώσεις αυτές παρακαλούμε να αναφέρετε όλες τις απαντήσεις που ισχύουν στη συγκεκριμένη θέση μαζί με μία προσεγγιστική ποσοτική εκτίμηση για την κάθε μία, επί % αν γνωρίζετε ή ποιοτική εκτίμηση π.χ. τα περισσότερα, όλα, τα μισά, μερικά, κανένα κλπ σπίτια έχουν ηλεκτρικό, τα υπόλοιπα γεννήτρια, τίποτα, κλπ.

OXI τι γίνονται τα σκουπίδια;.....

5.4. Υδροδότηση (κατ' εκτίμηση ποσοστό επί του συνόλου των κατοικιών εκτός καταυλισμού):

υπάρχει δίκτυο νερού στα σπίτια %

υπάρχουν παράνομες συνδέσεις με δίκτυο %

υπάρχει κοινόχρηστη βρύση %

Δεν υπάρχει παροχή/σύνδεση νερού %

5.5. Ηλεκτροδότηση – θέρμανση – τηλεπικοινωνίες

Ηλεκτροδότηση (κατ' εκτίμηση ποσοστό επί του συνόλου των κατοικιών εκτός καταυλισμού):

υπάρχει δίκτυο %

υπάρχουν άλλου είδους συνδέσεις.. %

υπάρχουν γεννήτριες %

άλλο..... %

Υπάρχει δημόσιος φωτισμός στο χώρο διαμονής;

ΝΑΙ ΟΧΙ

5.6. Θέρμανση (κατ' εκτίμηση ποσοστό επί του συνόλου των κατοικιών εκτός καταυλισμού):

OXI %

ΝΑΙ % Αν ΝΑΙ, τι τύπο θέρμανσης διαθέτει η κατοικία;

Καλοριφέρ

Ξυλόσομπα

Σόμπα πετρελαίου

Άλλο

Σόμπα υγραερίου

5.7. Τηλεφωνική εξυπηρέτηση (κατ' εκτίμηση ποσοστό επί του συνόλου των κελυφών του χώρου διαμονής):

υπάρχει δίκτυο % κινητό % τίποτα %

υπάρχει θάλαμος ΟΤΕ %

5.8. Οικιακός εξοπλισμός/υποδομή

Ηλεκτρική κουζίνα

Πλυντήριο

υγραέριο

Πρόσβαση στο διαδίκτυο

Ψυγείο

Θερμοσίφωνας ηλιακός/ηλεκτρικός

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ : ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

1. Σημερινή εργασιακή κατάσταση ανά φύλλο

1.1. Σημερινή εργασιακή κατάσταση ανά φύλλο

Σημερινή εργασιακή κατάσταση

Αριθμός (πόσοι)

Άνδρες

Γυναίκες

Εργαζόμενος

Άνεργος

Συνταξιούχος

Μαθητής	[_____]	[_____]
Στρατιώτης	[_____]	[_____]
Ανίκανος για εργασία	[_____]	[_____]
Οικιακά	[_____]	[_____]

2. Επάγγελμα (μόνο για τους εργαζόμενους)

2.1. Θέση στο επάγγελμα ανά φύλο

Σημερινό επάγγελμα	Αριθμός (πόσοι)	
	Άνδρες	Γυναίκες
Μισθωτός ή ημερομίσθιος	[_____]	[_____]
Εργοδότης	[_____]	[_____]
Αυτοαπασχολούμενος	[_____]	[_____]
Συμβοηθούν Μέλος ³³	[_____]	[_____]

3. Απασχόληση

3.1. Απασχόληση ανά φύλο

Απασχόληση	Αριθμός (πόσοι)	
	Άνδρες	Γυναίκες
Έμποροι / γυρολόγοι	[_____]	[_____]
Έμποροι σε υπαίθριες αγορές	[_____]	[_____]
Παλιατζήδες	[_____]	[_____]
Μουσικοί	[_____]	[_____]
Πωλητές / Υπάλληλοι	[_____]	[_____]
Ευκαιριακά μεροκάματα	[_____]	[_____]
Εργάτες γης	[_____]	[_____]
Ανειδίκευτοι εργάτες υποδομών	[_____]	[_____]
Τεχνικά παραδοσιακά επαγγέλματα	[_____]	[_____]
Ανακύκλωση	[_____]	[_____]
Άλλο	[_____]	[_____]

3.2. Τύπος απασχόλησης ανά φύλο

Απασχόληση	Αριθμός (πόσοι)	
	Άνδρες	Γυναίκες
Μόνιμη	[_____]	[_____]
Εποχιακή	[_____]	[_____]
Ευκαιριακή (μεροκάματα)	[_____]	[_____]

³³ π.χ. εργάζεται στην επιχείρηση του συζύγου ή γονιού χωρίς να είναι δηλωμένος εργαζόμενος

3.3. Οι απασχολούμενοι στο εμπόριο (γυρολόγοι, έμποροι υπαίθριων αγορών):
Ποια είδη κυρίως πουλάνε;

Είδος	Ποιες εποχές πουλάνε το κάθε είδος	Πού το πουλάνε;
1.		
2.		
3.		
4.		

Διαθέτουν άδεια πλανόδιου εμπορίου ή για λαϊκές αγορές ; (κατ' εκτίμηση ποσοστό επί του συνόλου των εμπόρων)

ΟΧΙ [.....]%
ΝΑΙ [.....]%

3.4. Ποια πιστεύετε, ότι είναι τα σημαντικότερα προβλήματα για τους εργαζόμενους κατά την άσκηση του επαγγέλματος;

- Χωρίς ένσημα
- Μικρή αμοιβή
- Δυσκολίες επικοινωνίας λόγω γραφής/ γλώσσας
- Προβλήματα σχέσεων με συναδέλφους /πελάτες
- Επαφή με δημόσιες υπηρεσίες
- Συνεχείς μετακινήσεις και αλλαγή κατοικίας
- Συνθήκες εργασίας (μεγάλη απόσταση, ωράριο)
- Έλεγχοι νομιμότητας
- Ρατσισμός
- Άλλο

4. Ανεργία

4.1. Διάστημα ανεργίας ανά φύλο

<u>Διάστημα ανεργίας</u>	<u>Αριθμός (πόσοι)</u>	
	<u>Άνδρες</u>	<u>Γυναίκες</u>
Λιγότερο από 1 έτος	[.....]	[.....]
1-2 έτη	[.....]	[.....]
Περισσότερα από 2 έτη	[.....]	[.....]

4.2 Αιτία απώλειας προηγούμενης εργασίας

☐ Απόλυση από προηγούμενη εργασία	☐ Ρατσισμός
☐ Ολοκλήρωση έργου	☐ Λόγοι υγείας
☐ Απώλεια ζήτησης λόγω οικονομικής κρίσης (για ελεύθερους επαγγελματίες)	☐ Δυσκολίες πχ έλλειψη οχήματος, αδυναμία αγοράς εμπορεύματος, κλπ

Έλεγχοι νομιμότητας/έλλειψη ή λήξη άδειας

Παραίτηση

4.3. Τρόποι αναζήτησης εργασίας

☐	ΟΑΕΔ	☐	Κέντρα/προγράμματα στήριξης της απασχόλησης
☐	Αγγελίες	☐	Μόνοι
☐	Γνωριμίες	☐	Άλλο
☐	Δεν ψάχνω	☐	

5. Επαγγελματική εξειδίκευση

5.1. Ύπαρξη επαγγελματικής εξειδίκευσης – τέχνης ανά φύλο (κατ' εκτίμηση ποσοστό επί του συνόλου των μελών της εγκατάστασης)

ΝΑΙ

Άνδρες

[_____]%

Γυναίκες

[_____]%

5.2. Είδος εξειδίκευσης ανά φύλο (κατ' εκτίμηση ποσοστό επί του συνόλου των μελών που διαθέτουν επαγγελματική εξειδίκευση)

	Άνδρες	Γυναίκες
Οικοδομικές εργασίες	[_____]%	[_____]%
Τεχνίτης	[_____]%	[_____]%
Βαφέας	[_____]%	[_____]%
Μαραγκός	[_____]%	[_____]%
Ραπτική	[_____]%	[_____]%
Κομμωτική	[_____]%	[_____]%
Μαγειρική	[_____]%	[_____]%
πωλητές	[_____]%	[_____]%
Σερβιτόροι	[_____]%	[_____]%
Μουσικοί	[_____]%	[_____]%
Οικιακοί βοηθοί/καθαριστές	[_____]%	[_____]%
Φύλακες	[_____]%	[_____]%
Χειροτέχνες	[_____]%	[_____]%
Τεχνίτες μετάλλου (σιδεράς)	[_____]%	[_____]%
Εργάτης γης	[_____]%	[_____]%
Μηχανικοί / ηλεκτρολόγοι αυτοκινήτων	[_____]%	[_____]%

4.4. Τρόποι απόκτησης εξειδίκευσης (κατ' εκτίμηση ποσοστό επί του συνόλου των μελών που διαθέτουν επαγγελματική εξειδίκευση)

Μέση Τεχνολογική Εκπαίδευση	[_____]%
Παρακολούθηση προγραμμάτων κατάρτισης	[_____]%
Εμπειροτέχνης	[_____]%
Τεχνική σχολή	[_____]%

4.5. Υπάρχουν κάποια μέλη που να έχουν επιδοτηθεί/ενισχυθεί από κάποιο πρόγραμμα του ΟΑΕΔ

☐	ΟΧΙ		
☐	ΝΑΙ	Από ποιο πρόγραμμα;	☐
			☐
			☐
			☐

Επιδότηση του εργοδότη για νέα θέση εργασίας,
Επιδότηση της επιχειρηματικότητας
Πρόγραμμα Stage για απόκτηση εργασιακής εμπειρίας
Κοινωφελής εργασία

5. Παρακολούθηση προγραμμάτων κατάρτισης/ συμβουλευτικής

5.1. Σημειώστε για τα παρακάτω προγράμματα συμβουλευτικής / επιμόρφωσης / απασχόλησης, ποια χρησιμοποιούνται και σε ποιο βαθμό από τους Ρομά.

Χρησιμοποιούνται :	Προγράμματα	Βαθμός συμμετοχής σε προγραμμάτων			
		Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Καθόλου
☐	ατομικής και οικογενειακής συμβουλευτικής υποστήριξης	1	2	3	4
☐	επιμόρφωσης ενηλίκων	1	2	3	4
☐	προκατάρτισης / κατάρτισης	1	2	3	4
☐	stage για απόκτηση εργασιακής εμπειρίας	1	2	3	4
☐	Άλλο	1	2	3	4

5.2. Ποια πιστεύετε ότι είναι τα σημαντικότερα οφέλη από τη συμμετοχή των ρομά στα προγράμματα;

- Ενίσχυση του εισοδήματος
- Απόκτηση εξειδίκευσης
- Εύρεση εργασίας

6. Τι πιστεύει ότι πρέπει να αλλάξει στον εργασιακό χώρο και γενικότερα για να βελτιωθεί η εργασιακή κατάσταση / απασχόληση των οικογενειών ROMA;

.....

.....

.....

.....

.....

ΕΝΟΤΗΤΑ Δ : ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

1. Υποδομές εκπαίδευσης (Προσχολικής – σχολικής)

Παρακαλούμε σημειώστε για τις παρακάτω υποδομές εκπαίδευσης, αν υπάρχουν, την απόσταση από το χώρο διαμονής και το βαθμό χρήσης τους από τους Ρομά της εγκατάστασης.

Υπάρχουν;	Υποδομές εκπαίδευσης	Απόσταση από χώρο διαμονής (σε χλμ)	Τρόπος Μετάβασης από χώρο διαμονής				Βαθμός χρήσης υποδομών εκπαίδευσης			
			Μέσα μαζική μεταφοράς	Με σχολικό λεωφορείο	Με τα πόδια	Άλλο	Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Καθόλου
	βρεφονηπιακός σταθμός	[_____]	1	2	3	4	1	2	3	4
	παιδικός σταθμός	[_____]	1	2	3	4	1	2	3	4
	νηπιαγωγείο	[_____]	1	2	3	4	1	2	3	4
	δημοτικό σχολείο	[_____]	1	2	3	4	1	2	3	4
	γυμνάσιο - λύκειο	[_____]	1	2	3	4	1	2	3	4

2. Γλωσσική επικοινωνία

Σε ποια γλώσσα επικοινωνείτε; (κατ' εκτίμηση ποσοστό επί του συνόλου των μελών του χώρου διαμονής)

Μόνο Ρωμανί [_____]%
 Μόνο Ελληνικά [_____]%
 Ρωμανί και Ελληνικά [_____]%
 Άλλη [_____]%

3. Εκπαιδευτικό Επίπεδο

3.1. Ποια η κατανομή εκπαιδευτικού επιπέδου ανά φύλλο; (κατ' εκτίμηση ποσοστό επί του συνόλου των μελών του χώρου διαμονής)

Δεν πήγα σχολείο [_____]%
 1- 3 τάξεις Δημοτικού [_____]%
 4-6 τάξεις [_____]%
 Απόφοιτος Δημοτικού [_____]%
 Μερικές τάξεις Γυμνασίου [_____]%
 Απόφοιτος Γυμνασίου [_____]%
 Μερικές τάξεις Λυκείου [_____]%
 Απόφοιτος Λυκείου [_____]%
 Απόφοιτος ΙΕΚ [_____]%
 Απόφοιτος ΤΕΙ [_____]%
 Απόφοιτος ΑΕΙ [_____]%
 Άλλο τι ; [_____]%

4. Γνώση γραφής και ανάγνωσης

Γνώση γραφής

ΟΧΙ [_____]%

Γνώση Ανάγνωσης

ΟΧΙ [_____]%

ΛΙΓΟ	[_____]%	ΛΙΓΟ	[_____]%
ΑΡΚΕΤΑ	[_____]%	ΑΡΚΕΤΑ	[_____]%
ΠΟΛΥ ΚΑΛΑ	[_____]%	ΠΟΛΥ ΚΑΛΑ	[_____]%

Για όσους γνωρίζουν, αλλά δεν έχουν πάει σχολείο πως έμαθαν γραφή και ανάγνωση;

☐	Στο στρατό	☐	Μέσω δράσεων του ΙΑΚ
☐	Στη δουλειά	☐	Άλλο
☐	Μέσω της παρακολούθησης προγραμμάτων ενηλίκων		

5. Μη φοίτηση και σχολική διαρροή

5.1 Πόσα μέλη είναι σχολικής ηλικίας; (αριθμός)

5.2 Πόσα παιδιά **πηγαίνουν σήμερα** στο σχολείο; (αριθμός)

Πόσο συχνά πηγαίνουν στο σχολείο; (κατ' εκτίμηση ποσοστό επί του συνόλου των παιδιών που πάνε σχολείο)

Κάθε μέρα ή σχεδόν κάθε μέρα	[_____]%
Απουσιάζουν συχνά γιατί.....	[_____]%

Κάνουν μάθημα στο σχολείο και με άλλο δάσκαλο που τους βοηθάει;

ΝΑΙ ΟΧΙ

Το σχολείο ή τα σχολεία που πηγαίνουν είναι:

☐	Μέσα στη γειτονιά ή στον καταυλισμό;	☐	Μακριά από τη γειτονιά ή τον καταυλισμό;
☐	Κοντά στη γειτονιά ή τον καταυλισμό;	☐	Σε άλλο Δήμο/ χωριό;

Υπάρχουν κάποια προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά στο σχολείο;

☐	Οικονομικά προβλήματα
☐	Δυσκολίες λόγω γλώσσας
☐	Δυσκολίες με τα μαθήματα
☐	Προβλήματα με το δάσκαλο/ τη δασκάλα
☐	Έχουν προβλήματα με άλλα παιδιά της γειτονιάς /καταυλισμού
☐	Έχουν προβλήματα με άλλα παιδιά εκτός γειτονιάς /καταυλισμού
☐	Ντρέπονται γιατί είναι μεγαλύτερα από τους συμμαθητές τους
☐	Αντιδράσεις μη Ρομά γονέων
☐	Συνεχείς μετακινήσεις και αλλαγή κατοικίας/σχολείου
☐	Χάνουν το σχολείο γιατί αρρωσταίνουν

Άλλο.....

5.3. Πόσα από τα παιδιά σχολικής ηλικίας δεν πήγαν καθόλου στο σχολείο; (αριθμός)

.....

Ποιοι είναι οι κυριότεροι λόγοι που δεν πήγαν;

☐	Έλλειψη εγγράφων σχετικών με την εγγραφή τους	☐	Ρατσισμός (παιδιά /γονείς μη Ρομά)
☐	Οικονομικά προβλήματα	☐	Μεγάλη απόσταση του σχολείου από τον καταυλισμό
☐	Δυσκολίες λόγω γλώσσας	☐	Εργασία από μικρή ηλικία
☐	Δυσκολίες με τα μαθήματα	☐	Δεν το ήθελαν οι γονείς τους
☐	Συνεχείς μετακινήσεις λόγω δουλειάς	☐	Άλλος λόγος

5.4. Πόσα από τα παιδιά σχολικής ηλικίας που έχουν πάει στο σχολείο το έχουν σταματήσει;
(Αριθμός)

Ποιοι είναι οι δύο κυριότεροι λόγοι που σταμάτησαν το σχολείο;

☐	Συχνές μετακινήσεις	☐	Το σχολείο είναι μακριά από τον τόπο διαμονής ή δεν υπάρχει μέσο μεταφοράς
☐	Οικονομικά προβλήματα	☐	Δυσκολίες με τα μαθήματα
☐	Γάμος	☐	Εργασία από μικρή ηλικία
☐	Ενδοσχολική βία	☐	Καμία στήριξη από τους γονείς
☐	Υγεία	☐	Άλλος λόγος
☐	Προβλήματα με παιδιά/γονείς μη Ρομά	_____	

5.5 Τι από τα παρακάτω πιστεύετε ότι θα διευκόλυνε την εγγραφή ή την παραμονή περισσότερων παιδιών στο σχολείο;

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ
Αλλαγή νοοτροπίας οικογένειας	1	2	3	4
Διακρίσεις – συμπεριφορά	1	2	3	4
Υπαρξη σχολικής υποδομής κοντά στον τόπο διαμονής ή ύπαρξη μέσων μεταφοράς	1	2	3	4
Παροχή ειδών ένδυσης και υπηρεσιών πλυντηρίου/ στεγνωτηρίου και λουτρών	1	2	3	4
Παροχή σίτισης	1	2	3	4
Εκπαιδευτική προσέγγιση και ενισχυτική διδασκαλία	1	2	3	4
Δημιουργική απασχόληση μετά το σχολείο	1	2	3	4
Άλλος				

6. Γενικότερα τι πιστεύετε ότι πρέπει να αλλάξει με την εκπαίδευση των παιδιών Ρομά.

.....

.....

.....

.....

.....

ΕΝΟΤΗΤΑ Ε : ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΦΡΟΝΤΙΔΑ

1. Υποδομές υγείας και υποδομές κοινωνικής υποστήριξης και αλληλεγγύης

1.1. Σημειώστε για τις παρακάτω υποδομές υγείας, αν υπάρχουν, την απόσταση από το χώρο διαμονής και τον βαθμό χρήσης τους από τους Ρομά της εγκατάστασης.

Υπάρχουν;	Υποδομές υγείας	Απόσταση από χώρο διαμονής (σε χλμ)	Τρόπος Μετάβασης από χώρο διαμονής				Βαθμός χρήσης υποδομών υγείας			
			Μέσα μαζικές μεταφορές	Με Ι.Χ.	Με τα πόδια	Άλλο	Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Καθόλου
	νοσοκομείο	[_____]	1	2	3	4	1	2	3	4
	κέντρο υγείας	[_____]	1	2	3	4	1	2	3	4
	αγροτικό ιατρείο	[_____]	1	2	3	4	1	2	3	4
	ιδιωτικό ιατρείο	[_____]	1	2	3	4	1	2	3	4
	Ιατροκοινωνικό κέντρο	[_____]	1	2	3	4	1	2	3	4

1.2. Σημειώστε για τις παρακάτω υποδομές υγείας, αν υπάρχουν, την απόσταση από το χώρο διαμονής και τον βαθμό χρήσης τους από τους Ρομά της εγκατάστασης.

Υπάρχουν;	Υποδομές Κοινωνικής υποστήριξης & αλληλεγγύης	Απόσταση από χώρο διαμονής (σε χλμ)	Τρόπος Μετάβασης από χώρο διαμονής				Βαθμός χρήσης υποδομών εκπαίδευσης			
			Μέσα μαζικές μεταφ	Με Ι.Χ.	Με τα πόδια	Άλλο	Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Καθόλου
	Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών	[_____]	1	2	3	4	1	2	3	4
	παράρτημα ΟΑΕΔ	[_____]	1	2	3	4	1	2	3	4
	κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης	[_____]	1	2	3	4	1	2	3	4
	Πολιτιστικό κέντρο	[_____]	1	2	3	4	1	2	3	4
	Κέντρο δημιουργικής απασχόλησης	[_____]	1	2	3	4	1	2	3	4
	ΚΑΠΗ	[_____]	1	2	3	4	1	2	3	4

2. Ασφάλιση

2.1. Ποσοστό ασφαλισμένων ανά φύλο και ηλικία (ποσοστό %)

	<u>Ανήλικοι</u>	<u>Ενήλικοι</u>	<u>Άνδρες</u>	<u>Γυναίκες</u>
ΝΑΙ	[]%	[]%	[]%	[]%

2.2. Ποσοστό ασφαλισμένων ανά είδος Ασφάλισης

ΙΚΑ	[]%
ΟΓΑ	[]%
ΟΑΕΕ	[]%

3. Κατάσταση υγείας – συχνότητα ασθενειών των μελών της εγκατάστασης

3.1. Πως θα χαρακτηρίζατε την κατάσταση υγείας των μελών της εγκατάστασης ανά φύλο και ηλικία; (ποσοστό %)

	<u>Ανήλικοι</u>	<u>Ενήλικοι</u>	<u>Άνδρες</u>	<u>Γυναίκες</u>
Πολύ καλή	[]%	[]%	[]%	[]%
Καλή	[]%	[]%	[]%	[]%
Μέτρια	[]%	[]%	[]%	[]%
Κακή	[]%	[]%	[]%	[]%
Πολύ κακή	[]%	[]%	[]%	[]%

3.2. Ύπαρξη μελών που πάσχουν από κάποιο χρόνια νόσημα έχουν κάποια αναπηρία; (ποσοστό%)

	<u>Ανήλικοι</u>	<u>Ενήλικοι</u>	<u>Άνδρες</u>	<u>Γυναίκες</u>
Χρόνιο Νόσημα	[]%	[]%	[]%	[]%
Αναπηρία	[]%	[]%	[]%	[]%

Από ποια χρόνια νοσήματα πάσχουν κυρίως;

Ενήλικες & Ανήλικοι

Μόνο Ενήλικοι

- Υψηλή πίεση
- Υψηλή χοληστερίνη
- Διαβήτης
- Άσθμα, χρόνια βρογχίτιδα ή εμφύσημα
- Αλλεργία
- Κατάθλιψη
- Άλλες ψυχικές ασθένειες
- Έλκος στο στομάχι
- Κήλη
- Καρκίνος
- Άλλο.....

- Κακή κυκλοφορία του αίματος
- Αρθρίτιδα, ρευματοπάθεια
- Οστεοπόρωση
- ΧΑΠ
- Άλλο.....

3.3. Όταν αρρωσταίνουν που πηγαίνουν, συνήθως;

☐ Στο Νοσοκομείο	☐ Παιρνω φάρμακα κάποιου γνωστού/φίλου
☐ Στο Κέντρο Υγείας/ Περιφερειακό Ιατρείο	☐ πουθενά.
☐ Στο Ιατροκοινωνικό Κέντρο	☐ Άλλο.....
☐ Σε ιδιώτη γιατρό	

3.4. Υπάρχουν προβλήματα στοματικής υγείας;

- Όχι
- Χαλασμένα δόντια/λείπουν δόντια
- Μασέλα

Πόσο συχνά πηγαίνουν οι ενήλικοι ή τα παιδιά στον οδοντίατρο;

	Παιδιά	Ενήλικες
Πολύ συχνά	[]%	[]%
Σπάνια	[]%	[]%
Ποτέ	[]%	[]%

3.5. Έχουν συμβεί ατυχήματα σε κάποιο από τα μέλη της εγκατάστασης κατά τη διάρκεια του τελευταίου χρόνου;

ΝΑΙ **ΟΧΙ**

Αν **ΝΑΙ**, τι είδους;

☐ Τροχαίο	☐ Στο χώρο κατοικίας
☐ Εργατικό	☐ Άλλο

4. **Εξαρτήσεις**

4.1. Ποσοστό καπνιστών ανά φύλο και ηλικία

Ανήλικοι	Ενήλικοι	Άνδρες	Γυναίκες
[]%	[]%	[]%	[]%

Σε τι ηλικία ξεκινούν συνήθως το κάπνισμα;.....

4.2. Ποσοστό κατανάλωσης αλκοόλ ανά φύλο και ηλικία

Ανήλικοι	Ενήλικοι	Άνδρες	Γυναίκες
[]%	[]%	[]%	[]%

Πόσο συχνά καταναλώνεται αλκοόλ;

- Καθημερινά []%
- 1-2 φορές την εβδομάδα []%
- 1-4 φορές την εβδομάδα []%
- Ποτέ []%

4.3. Ποσοστό μελών με προβλήματα εξαρτήσεων ανά φύλο και ηλικία

	Ανήλικοι	Ενήλικοι	Άνδρες	Γυναίκες
Πρόβλημα με αλκοόλ	[]%	[]%	[]%	[]%
Πρόβλημα με	[]%	[]%	[]%	[]%

Ιδιώτης γιατρός []% Αλλού..... []%

7.5. Θηλάζουν τα παιδιά τους;

ΝΑΙ []% Για πόσους μήνες (μέσος όρος)

7.6. Ποσοστό θνησιμότητας παιδιών

ΝΑΙ Ποσοστό []%
Σε ποια ηλικία (μέσος όρος) []
Από ποια αιτία κυρίως

7.7. Συχνότητα των επισκέψεων στο γυναικολόγο για άλλο λόγο εκτός της εγκυμοσύνης.

	<u>Δεν έχει πάει ποτέ</u>	<u>Κάθε χρόνο</u>	<u>Κάθε 2 ή 3 χρόνια</u>	<u>Περισσότερα από 3 χρόνια</u>
16 έως 29 ετών	[]%	[]%	[]%	[]%
30 ετών έως 44 ετών	[]%	[]%	[]%	[]%
45 ετών και άνω	[]%	[]%	[]%	[]%

7.8. Ποσοστό ενηλίκων γυναικών που κάνουν γυναικολογικούς ελέγχους

Ποσοστό των ενηλίκων γυναικών που έχουν κάνει **μαστογραφία**

ΝΑΙ []%

Συχνότητα εξέτασης μαστογραφίας

<u>Κάθε χρόνο</u>	<u>Κάθε 2 ή 3 χρόνια</u>	<u>Περισσότερα από 3 χρόνια</u>
[]%	[]%	[]%
[]%	[]%	[]%
[]%	[]%	[]%

Ποσοστό των ενηλίκων γυναικών που έχουν κάνει **test pap**

ΝΑΙ []%

Συχνότητα εξέτασης test pap

<u>Κάθε χρόνο</u>	<u>Κάθε 2 ή 3 χρόνια</u>	<u>Περισσότερα από 3 χρόνια</u>
[]%	[]%	[]%
[]%	[]%	[]%
[]%	[]%	[]%

7.9. Ποσοστό ενηλίκων γυναικών που χρησιμοποιούν κάποια μέθοδο αντισύλληψης

ΝΑΙ []%

8. Παιρνουν κάποιο επίδομα / σύνταξη από το κράτος;

ΝΑΙ ΟΧΙ

Αν **ΝΑΙ**, ποιά

☐	Απορίας	☐	Σύνταξη χηρείας
☐	Πολυτέκνου	☐	Σύνταξη γήρατος
☐	Αναπηρίας	☐	Άλλο

9. Συχνότητα χρήσης/ & βαθμός ικανοποίησης από τη χρήση των υπηρεσιών υγείας – πρόνοιας και κοινωνικής αλληλεγγύης

Πόσο συχνά κάνετε χρήση κάποιας υπηρεσίας υγείας – πρόνοιας και κοινωνικής αλληλεγγύης (δημόσιας ή και μη κυβερνητικής) και σε πιο βαθμό είστε ικανοποιημένοι από την εξυπηρέτησή σου;

ΥΠΗΡΕΣΙΑ	ΧΡΗΣΗ		Βαθμός ικανοποίησης				
	Ναι	Όχι	Πολύ	Αρκετά	Μέτρια	Λίγο	Καθόλου
Υπηρεσία Κοινωνικής Πρόνοιας Αυτοδιοίκησης	1	2	1	2	3	4	5
Ιατροκοινωνικό Κέντρο	1	2	1	2	3	4	5
Παιδικός σταθμός	1	2	1	2	3	4	5
Πρόγραμμα φύλαξης (ολοήμερο σχολείο)	1	2	1	2	3	4	5
Πρόγραμμα βοήθειας στο σπίτι	1	2	1	2	3	4	5
ΚΑΠΗ	1	2	1	2	3	4	5
Νοσοκομείο	1	2	1	2	3	4	5
Ιατρείο ΕΟΠΥΥ	1	2	1	2	3	4	5
Κοινωνικό Ιατρείο	1	2	1	2	3	4	5
Κέντρο Εξυπηρέτησης του Πολίτη	1	2	1	2	3	4	5
Πρόγραμμα συμβουλευτικής υποστήριξης	1	2	1	2	3	4	5
Πρόγραμμα επιμόρφωσης ενηλίκων	1	2	1	2	3	4	5
ΟΑΕΔ	1	2	1	2	3	4	5
Κινητή Μονάδα Υγείας	1	2	1	2	3	4	5
Άλλο.....	1	2	1	2	3	4	5

Εάν κάποιες υπηρεσίες **δεν χρησιμοποιούνται**, ποιος/ποιοί είναι οι λόγοι

☐	Δεν είναι ενημερωμένοι	☐	Κακή αντιμετώπιση/μη εξυπηρέτηση από τους υπαλλήλους
☐	Υπάρχει γραφειοκρατία	☐	Μεγάλος χρόνος αναμονής-λίστες
☐	Απόσταση από τον χώρο διαμονής	☐	Θεωρούν ότι δεν τις χρειάζονται
☐	Χαμηλή ποιότητα υπηρεσιών		Άλλο

10. Τι πιστεύετε ότι πρέπει να αλλάξει στις κοινωνικές υπηρεσίες για να βελτιωθεί η πρόσβαση των ρομά σε αυτές;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΣΥΝΤΑΞΑΝΤΑ	
ΘΕΣΗ ΣΤΟ ΦΟΡΕΑ	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ	
ΤΗΛΕΦΩΝΟ/ FΑΧ	
E-MAIL	

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΣΥΝΤΕΥΞΕΩΝ - ΕΠΑΦΩΝ

A/A	Όνοματεπώνυμο	Ιδιότητα
1.	Αρναουτάκης Σταύρος	Περιφερειάρχης
2.	Βαμβακάς Λάμπρος	Περιφερειακής Σύμβουλος, εντεταλμένος σε θέματα Κοινωνικής Πολιτικής
3.	Λαμπρινός Βασίλειος	Δήμαρχος Ηρακλείου
4.	Σπανάκη Αθηνά	Αντιδήμαρχος
5.	Τσαγκαράκης Γιώργος	Πρόεδρος Κοινωφελούς Επιχείρησης Δήμου Ηρακλείου
6.	Ψαράκη Αλίκη	Κοινωνιολόγος Υπεύθυνη ΙΑΚ
7.	Σαντιξή Μαρίνα	Κοινωνική Λειτουργός ΚεΚοιφΑΠΗ Μασταμπά
8.	Κοζορώνη Ειρήνη	Κοινωνική Λειτουργός ΚεΚοιφΑΠΗ Δειλινών
9.	Σαρακινάκη Ευαγγελία	Κοινωνική Λειτουργός ΚεΚοιφΑΠΗ Θερίσου
10.	Αγοράκη Πόλυ	Κοινωνική Λειτουργός ΚεΚοιφΑΠΗ Αγίας Τριάδας
11.	Τσατσάκη Εμμανουέλλα	Κοινωνική Λειτουργός, Τμήμα Κοιν. Πολιτικής Δήμου Ηρακλείου
12.	Περυσινάκης Αντώνιος	Διευθυντής Δημοτικού Σχολείου Αλικαρνασσού
13.	Καστρινάκη Μαρία	Εκπαιδευτικός 3 ^ο Νηπ/γείο Ν. Αλ/σού
14.	Κυρλάκη Εμμανουέλλα	Εκπαιδευτικός 8 ^ο ΔΣ Ηρακλείου
15.	Βασιλική Καλτσά	Νηπιαγωγός 8 ^ο Νηπ/γείο Ν. Αλ/σού
16.	Χηνάς Γεράσιμος	Σύλλογος Ρομ Αγ. Γεώργιος
17.	Σακκάς Χρήστος	Σύλλογος Ρομ Αγ. Γεώργιος
18.	Καζαντζής Παναγιώτης	Σύλλογος Ρομ Αγ. Γεώργιος
19.	Χηνάς Νικόλαος	Σύλλογος Ρομ Αγ. Γεώργιος
20.	Σεραφειμόπουλος Μαρίνος	Διαμεσολαβητής ΙΑΚ
21.	Κάτσαρης Θανάσης	Πρόεδρος Παγκρήτιου Συλλόγου Ρομ, κάτοικος καταυλισμού Ν. Αλικαρνασσού
22.	Σεραφειμόπουλος Μάκης	Μέλος ΔΣ Παγκρήτιου Συλλού Ρομ, Κάτοικος καταυλισμού Ν. Αλικαρνασσού
23.	Βασιλείου Γιώργος	Μέλος ΔΣ Παγκρήτιου Συλλού Ρομ, Κάτοικος καταυλισμού Ν. Αλικαρνασσού
24.	Σεραφειμόπουλος Βαγγέλης	Κάτοικος καταυλισμού Ν. Αλικαρνασσού
25.	Σουράς Πάνος	Περιβαλλοντικός Σύλλογος Αγ. Τριάδας
26.	Δαφέρμου Μαρία	ΤΕΙ Κρήτης
27.	Πατήρ Δ. Τσαχπίνης	Ιερέας Ενορίας Τσεσμέ

28.	Γιώργος Μαρινάκης	Δήμαρχος Ρεθύμνου
29.	Τσιομπίκας Γρηγόρης	Εντεταλμένος Δημοτικός Σύμβουλος Ρεθύμνου
30.	Τζανιδάκης Μανώλης	Πρ. Δήμαρχος Γεροποτάμου
31.	Ντίνα Πυργιωτάκη	Στέλεχος Προγράμματος εκπαίδευσης παιδιών Ρομά
32.	Κλινάκης Απόστολος	Περιφερειακός διευθυντής εκπαίδευσης
33.	Βαλατιδής Άρης	Προϊστάμενος α'βάθμιας εκπαίδευσης
34.	Τσαχάκη Στέλλα	Υπάλληλος α'βάθμιας Ηρακλείου
35.	Καφαλάκης Ζαχαρίας	Αιρετός ΑΠΥΣΠΕ Κρήτης
36.	Τρυγώνη Μαρία	Προϊστ. Κοινωνικής Υπηρεσίας ΠΑΓΝΗ
37.	Καραμαλάκης Μιχάλης	Γενικός Αστυνομικός Διευθυντής Περιφέρειας Κρήτης
38.	Φραγκάκης Εμμανουήλ	Αντιδήμαρχος Χανίων
39.	Κωνσταντίνος Τσέλιος	Διαμεσολαβητής Χανίων
40.	Πετράκη Αθηνά	Προϊσταμένη Κοινωνικής Υπηρεσίας Δήμου Χανίων
41.	Όθωνας Χαραλαμπάκης	Ειδικός συνεργάτης Δημάρχου Χανίων
42.	Καλογεράκης Παναγιώτης	ΠΕ Χανίων Διευθυντής Δ/νσης Κοινωνικής μέριμνας
43.	Σπύρος Επιτροπάκης	Περιφέρεια Κρήτης Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας
44.	Βογιατζάκη Χρυσούλα	ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΣ ΤΗΣ Δ/ΝΣΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΜΕΡΙΜΝΑΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ.
45.	Ράντης Μανώλης	Εθνική Ομάδα Στήριξης ROMED – Υπεύθυνος Εθνικού Σχεδίου Δράσης
46.	Γιάννης Χρήστου	Εθνική Ομάδα Στήριξης ROMED – Υπεύθυνος Εθνικού Σχεδίου Δράσης
47.	Σωτήρης Νικολάου	National Focal Point for Romed and Romact